

NORGES BANK

1978 / 2

ARKIVEKSEMPLAR

Penger og Kreditt

NORGES BANKS
BIBLIOTEK

Norges Banks bibliotek

010018UPA

NORGES BANKS
BIBLIOTEK

INN H O L D

- 79 I dette nummer
- 81 Om paragraf 8
- 83 Konjunkturoversikt – konjunkturindikatorer
- 95 Kredittoversikt
- 102 Valutaoversikt
- 108 En jubileumsmedalje – en jubileumsmynt –
en minnemynt
- 110 Valutaterminmarkedet i Norge
v/Steinar Juel
- 125 Utviklingen på rentemarkedet
v/Stein Sjølie
- 130 Kredittoversikt 1977
- 142 Distriktsrapporter 1977
- 153 Gjeldende kredittpolitiske bestemmelser
- 159 Tabeller

Penger og Kreditt utgis hvert kvartal
av Norges Bank, Oslo

Redaktør: Hermod Skånland
Redaksjonssekretær: Liv Kielland, Utrednings- og informasjonsavdelingen
Redaksjonsutvalg: Knut Andreassen, Valutaavdelingen
Einar Forsbak og Martinus Halsen, Kredittpolitisk avdeling,
Erik Chr. Kolderup, Administrasjonsavdelingen,
Håkon Sannes, Utrednings- og informasjonsavdelingen,
Oddvar Trones, Ekspedisjons- og regnskapsavdelingen

Redaksjonens adresse:
Norges Bank, Utrednings- og informasjonsavdelingen
Boks 336, Sentrum, Oslo 1
Telex: 11369 nbank n

De synspunkter som fremkommer i denne
publikasjon, representerer artikkelforfatterens
egen oppfatning og kan ikke tas som uttrykk
for direksjonens standpunkt til de
forskjellige spørsmål

Ettertrykk med kildeangivelse er tillatt

Sats og trykk: Norges Banks Seddeltrykkeri
Design: Anisdahl/Christensen

ISSN 0332—5598

I dette nummer

Hvert år blir det andre nummeret av Penger og Kreditt meget omfangsrikt, noe som henger sammen med at det også gir en oversikt over kredittinstitusjonenes virksomhet i foregående år. Før banken fikk sitt eget tidsskrift, var oversikten med i Norges Banks årsberetning. Da måtte den imidlertid baseres på statistiske oppgaver som ikke dekket hele beretningsåret.

Hefte nummer to rummer også mer historisk stoff – ”Distriktsrapporter 1977” er utdrag fra årsrapportene som Norges Banks tyve avdelinger har utarbeidet.

Men innledningsvis har vi noen betraktninger omkring den kredittregulering som er iverksatt med hjemmel i kredittlovens §8, de overveielser som har funnet sted i Norges Bank i denne forbindelse, og utsiktene for å kunne avvikle denne reguleringsformen igjen.

I de faste spaltene kommenteres som vanlig konjunktursituasjonen samt kreditt- og valutapolitiske forhold. Fremstillingen knyttes til indikatorer som er utarbeidet i Norges Bank, og til OECD-oppgaver og annet materiale som skal gjengi faktisk utvikling i den senere tid.

Statistikkvedlegget er noe endret. Fra tid til annen er det nødvendig, og vi prøver da å la endringene skje ved et årsskifte. Det lot seg ikke gjøre for rentetabellenes vedkommende, fordi det nødvendigvis måtte gå noen tid fra renteforståelsen ble opphevet i slutten av fjoråret, til det statistiske grunnlag gjorde det mulig å utarbeide nye tabeller.

Stein Sjølie har kommentert dem rent teknisk i en artikkel i dette nummer, og han omtaler også de oppgavene tabellene gir over rente- og provisjonssatser på nye utlån og renter på nye innskudd.

Steinar Juel har skrevet om valutaterminmarkedet i Norge. Han drøfter hvordan bankene tilpasser sine valuta- og kroneposisjoner for å kunne handle valuta på termin – det vil si med lengre leveringstid enn to dager (spot). Han kommer inn på sammenhenger som eksisterer mellom terminkurser og spesielle rentedifferanser og ser på prisdannelsen i det norske terminmarkedet. Interbankmarkedet trekkes inn, bankenes byttelåning av valuta og kroner (swap), kundenes tilpasning, utenlandske bankers plass i det norske terminmarkedet og – til slutt – den rolle sentralbanken kan spille.

Det går travelt for seg på Mynten på Kongsberg i disse dager. I Penger og Kreditt presenterer vi den jubileumsmedalje som preges i anledning H.M. Kong Olav V's 75-årsdag 2. juli i år, samt den 50-krone i sølv som utmyntes i samme anledning.

Vi viser også "minne-femkronen", som settes i omløp på sensommeren. Den markerer at det i år er gått 350 år siden Kong Christian IV's krigsordinans innledet over-

gangen fra den tidligere leidangsordning til den regimentsordning vi i dag har i den norske hær.

Den Kongelige Mynt på Kongsberg selger ikke myntsett eller mynter direkte til samlere. Hoveddistributør er Norges Banks Skillemyntkasse, Ø. Slottsgate 2, Postboks 735, Oslo I.

Ellers fører en rekke av landets banker mynter og myntsett for salg til samlere.

Om paragraf 8

Då det i vår vart truffe vedtak med heimel i §8 i kredittloven, hadde styresmaktene i det lengste vona gjennom likviditetsregulering å få den naudsynlege kontroll over utlånsauken frå bankane. Ikkje minst i Noregs Bank har vi vore lite huga på at ein skulle nytte den fullmakt §8 gjev. Denne forma for regulering gjev lite høve til å ta omsyn til at bankane har ulik etterspurnad etter lån, utgangsstoda blir avgjerande for kor mykje lån dei kan gje, og bankstrukturen blir bunden. Det har derfor berre vore når ein har sett serleg store fårer ved ein for sterk kreditteksjon, at ein trass innvendingane har teke føresega i bruk. Når ein denne gongen fann det naudsynt for første gong å la vedtaket også gjelde sparebankane, kunne det ligge nær å sjå dette som uttrykk for at ein no såg fåresignala som spesielt urovekkande. Dette er berre i nokon mon rett. Sparebankane var tekne med først og fremst av di det hadde synt seg vanskelegare enn før å få utlånsauken ned berre med likviditetspolitiske tiltak også innom denne bankgruppa. Men samstundes er det klårt at den økonomiske stoda var slik at den sterke kredittetterspurnaden meir enn vanleg gav grunn til uro.

Denne stoda — med stor opplåning i utlandet, sviktande eksport og konkurranseevne og sterk løneglidning, har vore skildra nokså mange gonger ut over vinte-

ren. Den har som kjent ført til tilstrammingstiltak i fleire omgangar. For bankane var det serleg viktig at rentenormeringa vart avvikla slik at også prisen på kreditt skulle medverke til å minske etterspurnaden. Men saman med dei finanspolitiske tilstrammingane vart det og gjeve auka løyvingar, eller avgiftssatsar vart sette ned. Nettoverknaden vart såleis ikkje serleg stor. Eigentleg var det berre tilstramminga av kreditten som kunne yte noko monaleg til ein dempa etterspurnad etter varer og tenester. Sjølv om utlånsauken frå bankane hadde synt teikn til å avta ut over i 1977, slo dette heilt om rundt årsskiftet, og tilstramminga i forbrukarlåna kunne verte vanskeleg å gjennomføre utan grenser for den samla utlånsauken frå bankane. I denne stoda kunne ein ikkje ta nokon risiko med kredittpolitikken. Det er likevel mykje mogeleg at den nedgang i utlånsauken som vi har sett ut over denne våren, ville ha kome utan bruk av §8. Men denne kjente vi ikkje da avgjerda måtte takast, og framleis treng vi føresegnene for å stø opp under ei ønskjeleg utlånsutvikling i tida som kjem. For bankane har dette det føremonet at vi ikkje treng halde fullt så stram likviditet som elles hadde vore naudsynleg, med dei konsekvensane det ville hatt for inntenings-evna.

Det har alltid vore ein føresetnad når §8 har vore brukt, at bruken av den ikkje

skulle verte for langvarig. Dei ulempene som er peika på før, får større vekt dess lengre vedtaket står ved lag. Til no har det lengste eit slikt vedtak har vart, vore tre kvart år. Men denne gongen er det små utsikter til at dei vanskane som førte til at paragrafen vart teke i bruk, snart vil vere overvunne. Derfor vil andre tiltak måtte kome i staden når føresegnene etter §8 blir avvikla. I Noregs Bank arbeider vi for tida med ein revisjon av dei låneordningane vi har for bankane, slik at dei ikkje skal kunne

gje grunnlag for ein slik ukontrollert kredittespansjon som vi har sett døme på dei siste åra. Vi trur at vi på den måten skal kunne kome fram til eit system som i eit visst mon gjev oss høve til å sette rammer samstundes med at systemet kan verke meir elastisk enn å bruke §8. At det kan føre til at vi får fleire vanskelege avgjerder å ta i Noregs Bank, får vi heller tåle. Men det skader ikkje om bankane alt no er klår over og innrettar seg på at det blir trange tider for lån også etter §8.

II. Sk.

Den internasjonale konjunktursituasjon

Industriproduksjonen i OECD-landene viste gjennom 1977 en sterkt avtakende veksttakt. Regnet på årsbasis, falt veksten fra 4% i første halvår til 1¼% i annet halvår. Mot slutten av fjoråret var imidlertid tendensen noe sterkere i flere toneangivende industri-land, og dette synes å ha fortsatt i begynnelsen av inneværende år. Samlet økte således industriproduksjonen i de syv største industriland med en årlig rate på 4½% i første kvartal i år.

Innenfor denne gruppen av land, som står for 85% av totalproduksjonen i OECD-området, var utviklingen likevel noe forskjellig. I USA var industriproduksjonen fortsatt i oppgang, men stigningstakten rundt årsskiftet var klart avtakende. Spesielle faktorer, som en uvanlig hard vinter og kullgruvestreiken, har her spilt inn. Indeksen for mars og april tyder imidlertid på at et nytt produksjonsoppsving er inntruffet, og de fleste ledende indikatorer peker i samme retning. Den produksjonsoppgang som fant sted i Japan mot slutten av fjoråret, har også fortsatt de første måneder av inneværende år. I første kvartal økte således industriproduksjonen med hele 12% i årlig rate sammenlignet med kvartalet før. Industriproduksjonen i de europeiske OECD-land falt både i annet og tredje kvartal i fjor, men også her var tendensen

noe sterkere fram mot årsskiftet. Dette hadde særlig sammenheng med en mer positiv utvikling i Vest-Tyskland i fjerde kvartal. I begynnelsen av inneværende år økte industriproduksjonen både i Frankrike, Storbritannia og Italia, mens den i Vest-Tyskland viste et svakt fall. Disse fire landene står for nær 70% av totalproduksjonen i de europeiske OECD-land, og samlet økte industriproduksjonen i første kvartal i år med hele 6% regnet på årsbasis. Nivåmessig lå likevel produksjonen fortsatt vel 1% lavere enn ett år tidligere. I Vest-Tyskland har ordreutviklingen både for innenlandske leveringer og til eksport vist en klart svakere tendens i første kvartal etter økningen mot slutten av fjoråret. Derimot synes konsumentterspørselen å være i svak oppgang, og søknadene om byggeløyver indikerer et oppsving i byggeaktiviteten. I både Frankrike og Italia synes det å være inntruffet et moderat konjunkturoppsving, og i Storbritannia gir konsumentterspørselen vekstimpulser til den innenlandske produksjonen.

Bruttonasjonalproduktet i OECD-landene viste i fjor en oppgang på 3½%, og veksttakten var klart avtakende gjennom året. For 1978 var målsettingen ved inngangen til året å nå opp i en vekst på 4½%. Det synes nå klart at dette ikke vil bli nådd. De stimulerings tiltak som er truffet blant

annet i USA, Japan og Vest-Tyskland, kan ventes å ville bidra til en tiltakende vekst gjennom 1978. For året sett under ett, vil likevel økningen i bruttonasjonalproduktet neppe bli sterkere enn i fjor. Uten nye stimulerings tiltak tyder mye på at veksttakten igjen vil avta i begynnelsen av 1979.

Denne utvikling har gitt grunnlag for en økende bekymring for de konsekvenser en slik lav vekst kan få på lengre sikt. Arbeidsledigheten vil igjen kunne øke, og det lave investeringsnivået vil redusere vekstpotensialet for tilgangen av varer og tjenester i årene som kommer. I et slikt økonomisk klima kan det bli vanskelig for de enkelte land å motstå de krav om proteksjonisme og selektive støttetiltak som vil komme.

Det er på denne bakgrunn en må se det arbeid som nå pågår internasjonalt for å oppnå enighet om en koordinert aksjon for en høyere vekst i kommende tolv-måneders periode. Som kjent går planene ut på at både de sterke land og de land som viser tegn til konjunkturoppgang, samtidig og samstemt skal stimulere økonomien. Fordi OECD-området er relativt lukket, vil en kunne oppnå en større vekstvirkning på totalproduksjonen og en bedre fordeling av det samlede driftsunderskudd enn det summen av de enkelte lands tiltak isolert skulle tilsi. En slik aksjon kunne følgelig gjennomføres uten drastiske omlegginger av den økonomiske politikk i noe land. Det en i første omgang har tatt sikte på, er at

*Bruttonasjonalprodukt og konsumpriser i utvalgte land
(Prosentvis endring fra foregående år)*

	Bruttonasjonalprodukt ¹⁾			Konsumpriser		
	1976	1977	1978 Prognose	1976	1977	1978 Prognose
USA	6,0	4,9	4	5,3	5,6	7
Japan	6,0	5,1	5½	8,5	7,6	5
Vest-Tyskland	5,7	2,4	2½	4,5	3,9	3
Storbritannia	2,0	0,7	2½	15,1	14,0	9
Italia	5,7	1,7	2	16,7	18,4	12½
Frankrike	4,6	3,0	3½	9,8	9,5	10
Nederland	4,9	2,2	3	8,8	6,7	4½
Belgia	5,5	1,8	2½	9,1	7,1	5
Sverige	1,3	-2,5	½	10,3	11,4	11
Danmark	5,4	1,6	1	9,0	11,1	9
Finland	0,3	-0,8	1	14,3	12,6	8
Norge	5,8	4,1	4	9,1	9,1	8½
OECD-området veid med landenes BNP *	5,2	3,6	3½	7,9	7,9	7
Norges viktigste eksportmarkeder ²⁾	3,6	1,0	2	9,8	9,8	8

1) I faste priser.

2) De ovennevnte elleve land veid med andelen av norsk vareeksport.

Samlet avtok disse om lag 80% av vareeksporten i 1976.

Kilde: OECD, nasjonale kilder og anslag utarbeidet i Norges Bank.

veksten i midten av 1979 skal ligge på om lag 4½% i årlig rate, som antas å være tilstrekkelig til å unngå en ytterligere økning i arbeidsledigheten. Ennå er det for tidlig å si noe om mulighetene for at en slik samordnet aksjon skal bli gjennomført. Men en kan kanskje si at en vekst i midten av neste år på 4½% er det beste en kan håpe på.

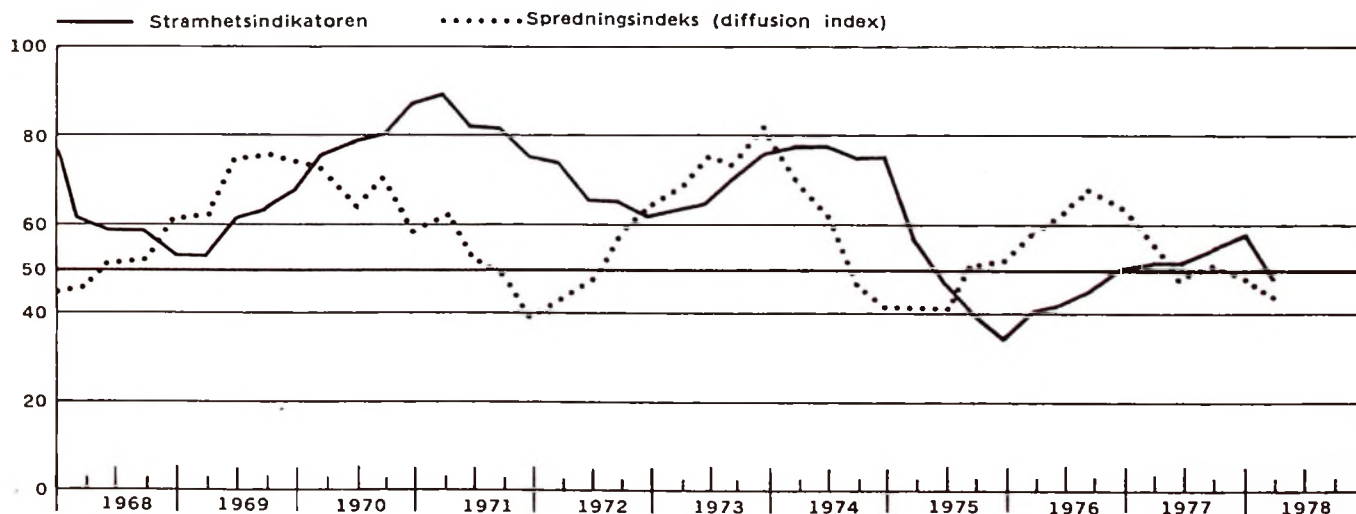
Inflasjonen er fortsatt et hovedproblem i mange land. I løpet av fjoråret ble imidlertid prisstigningstakten brakt nedover. Denne reduksjonen synes nå å ha stanset opp, og i første kvartal i år var det igjen en sterkere økning i konsumprisen. Råvareprisene viser nå tegn til større stabilitet etter et kraftig fall i løpet av 1977. På grunn av den svake etterspørselssituasjon er det liten grunn til å vente noen store endringer i råvareprisene i tiden framover. Den gjennomsnittlige økning i timelønnen i industrien ble i 1977 redusert med ett prosentpoeng til vel 10% for OECD sett under ett. Mye tyder på at lønnsøkningen i

inneværende år kan bringes ytterligere noe ned. Dette vil imidlertid i liten utstrekning redusere økningen i lønnskostnader pr. produsert enhet på grunn av fortsatt svake produktivetsutsikter. For OECD-området samlet kan en regne med en økning i konsumprisen i inneværende år på om lag 7%. Med unntak av USA synes prisstigningstakten å ville falle i de fleste land og mest i de land som har hatt en særlig sterk prisstigning, slik at det skjer en utjevning av inflasjonsraten innen gruppen av industrialiserte land.

Konjunktursituasjonen i Norge

Helhetsbildet. Tendensene til en svakere konjunktursituasjon mot slutten av fjoråret synes å ha forsterket seg i begynnelsen av inneværende år. Norges Banks spredningsindeks viste på nytt et fall i første kvartal, og antall indikatorer i nedgang var klart større enn antallet i oppgang. Imidlertid

Fig. 1. Sammenfattende konjunkturindikatorer

økte flere av de ledende indikatorer, mens dette ikke var tilfelle i forrige kvartal. Indeksen for første kvartal er foreløpig utregnet til 45, som er den laveste siden andre kvartal 1975. Også stramhetsindikatoren for arbeidsmarkedet falt i første kvartal for første gang siden slutten av 1975.

Denne utviklingen skyldes svekkelse av den innenlandske etterspørselen på flere viktige områder. Særlig gjelder dette konsumetterspørselen. Detaljomsetningsvolumet har således vist en klar nedgang de siste måneder. Det er grunn til å tro at myndighetenes tiltak for å begrense kredittilgangen til konsumformål her har virket inn i betydelig grad. Byggeaktiviteten avtok også i begynnelsen av inneværende år. Trenden i igangsettingstallene peker klart nedover, men arealet under bygging viser fortsatt en svak vekst. Ordrestatistikken for første kvartal og Byråets investeringstelling for mai tyder på at investeringsetterspørselen generelt fortsatt vil holde seg relativt godt oppe også i tiden framover.

Norsk utenriksøkonomi synes å vise tegn til en bedre balanse. Vareimporten gikk i første kvartal betraktelig ned, vesentlig som følge av den innenlandske konsumutviklingen. Vareeksporten var fortsatt svak i første kvartal, men verditallene for april og mai indikerer en langt sterkere utvikling i andre kvartal. Tilgangen av eksportordre til viktige deler av eksportindustrien viste også en positiv utvikling i begynnelsen av inneværende år. Eksportlagrene ble også redusert, men foreløpig er eksportvareproduksjonen fortsatt svak.

Arbeidsmarkedet er noe mindre stramt, men den registrerte ledighet utgjør fortsatt bare 1,0% av arbeidsstyrken. Antall ledige

plasser har imidlertid vist en klart avtakende tendens siden i fjor høst. Stigningen i konsumprisene lå i årets fem første måneder relativt stabilt på $7\frac{1}{2}$ –8% årlig rate. Lønnsøkningen innen industrien avtok imidlertid ikke, og lønnsglidningen var fortsatt høy. Timelønnen økte således i første kvartal med $9\frac{1}{2}$ % fra året før, hvorav anslagsvis $6\frac{1}{2}$ % kan tilskrives lønnsglidningen.

Lager. I årets første måneder var det en merkbar nedbygging av lagrene. Industriens samlede lagre lå ved utgangen av første kvartal 7% lavere enn ved siste årsskifte. Nedgangen var sterkest for metaller og kjemiske råvarer, mens lagrene av mineralske produkter viste sterk økning. Industriens lagernedgang skyldtes en sterk reduksjon i lagrene av egne produkter — hele $11\frac{1}{2}$ %. Industriens lagre av råstoffer viste derimot ifølge de sesongkorrigererte tall en svak økning, men trenden vurdert på grunnlag av to kvartalers glidende gjennomsnitt, er fortsatt nedadgående. Det er spesielt grunn til å merke seg at det særlig er eksportvarelagrene som er redusert. Lagrene av norskproduserte varer til innenlandsk forbruk viser en stabil utvikling, mens importvarelagrene fortsatt bygges noe ned.

Det kan tenkes flere grunner til at industrien nå har redusert sine lagre av ferdigvarer. Bedriftenes likviditetssituasjon kan ha medvirket til at det ikke lenger er forsvarlig å vente på en konjunkturoppgang med økte priser på verdensmarkedet. Bortfallet fra 1. april av ordningen med rentestøtte til ekstraordinært lagerhold kan i denne sammenheng ha spilt en viss rolle. Norges Banks lån på særvilkår til banker som finansierer slike lageropplegg, er på

den annen side forlenget fram til midten av juli. En skal imidlertid ikke se bort fra at en del av forklaringen også kan ligge i at det har funnet sted et visst oppsving i utenlandsetterspørselen.

Ordre. Verdien av samlet ordretilgang til produksjon av metaller, verkstedsprodukter og kjemiske råvarer økte i første kvartal i år med 14% (sesongkorrigert), men dette var ikke tilstrekkelig til å motvirke nedgangen i fjerde kvartal. Sett over siste seks-måneders periode, viser således ordretilgangen en nedadgående tendens. Samlet ordretilgang til produksjon av metaller og verkstedsprodukter for eksport synes i samme periode å ha stagnert. Begge disse serier inkluderer imidlertid transportmiddelindustrien, hvor ordretilgangen falt med 60% etter utgangen av tredje kvartal i fjor. Særlig utslagsgivende var ordrereduksjonen for skipsverftene både til innenlandske og utenlandske kunder. En regner nå med at 90% av nybyggingskapasiteten er belagt for inneværende år, mens godt under halvparten vil ha beskjeftigelse i 1979. Tilgangen av eksportordre både til produksjon av metaller og til verkstedsproduksjon unntatt transportmidler viste således en oppgang i første kvartal. Denne delen av verkstedsproduksjonen hadde i årets tre første måneder en tilgang av eksportordre, som sesongkorrigert lå hele 38% høyere enn i samme tidsrom i fjor. Ordretilgangen til verkstedsindustrien for innenlandsk levering, som særlig har betydning for den konjunkturbestemte investeringsetterspørselen, synes å ha flatet ut etter en vedvarende oppgang siden årsskiftet 1975/1976.

Samlet ordrerreserve for produksjon av

Fig. 2. Lagervolumet
— Industri i alt
..... Eksportvarer

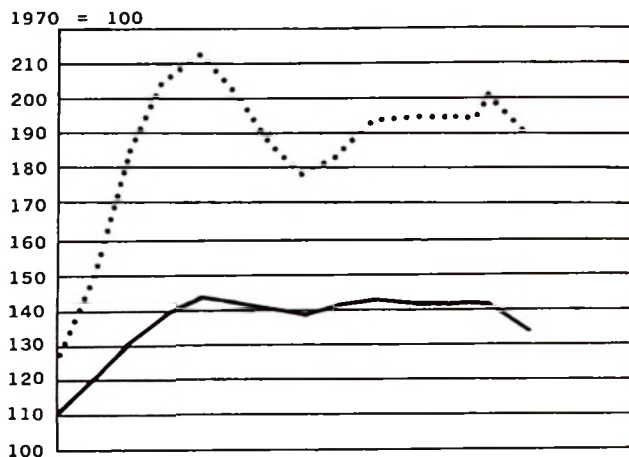
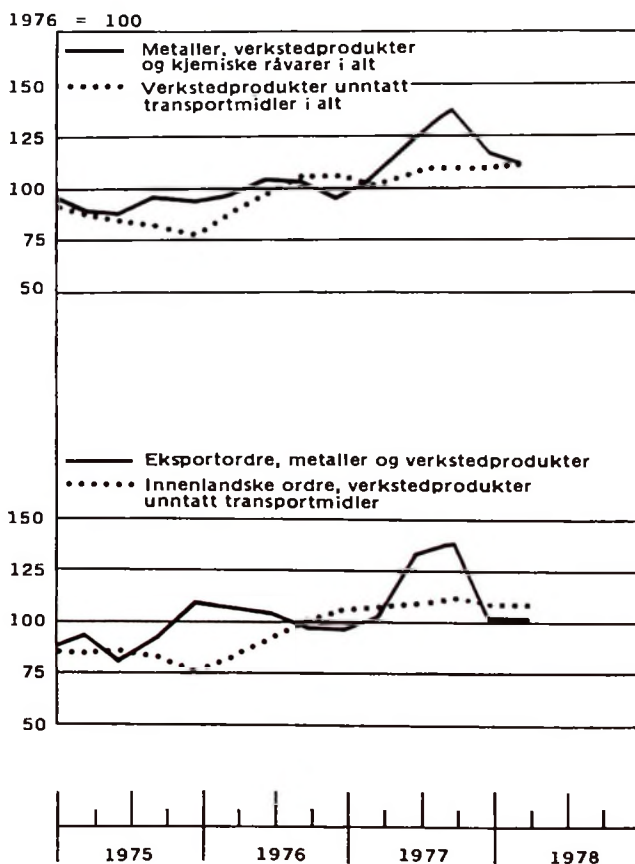

Fig. 3. Ordretilgang, verdi

metaller, verkstedsprodukter og kjemiske råvarer viste en stabil utvikling gjennom de siste måneder i fjor og i begynnelsen av inneværende år. Beholdningen av eksportordre for produksjon av metaller var ved utgangen av første kvartal de høyeste siden midten av 1974, mens beholdningen av verkstedsindustriens eksportordre (produksjon av transportmidler holdt utenfor) ikke har vært høyere i den perioden ordrestatistikken dekker (fra første kvartal 1973). Det samme var tilfelle med verkstedsindustriens innenlandske ordrebeholdning, men her viste reserven ikke økning etter utgangen av tredje kvartal i fjor. Transportmiddelindustriens ordrebeholdning gikk ned også i første kvartal, og siden toppunktet høsten 1974 har reduksjonen vært hele 65%.

Konsumetterspørselen. Myndighetenes tiltak for å redusere den private konsumetterspørselen synes allerede å ha virket. Detaljomsetningsvolumet falt i seks-måneders perioden fram til og med april med en årlig rate på 4½% sammenlignet med seks-måneders perioden mai-oktober i fjor. I perioden fram til årsskiftet viste detaljomsetningen en volummessig vekst på 6½% regnet på årsbasis. I løpet av årets fire første måneder lå detaljomsetningsvolumet 2% lavere enn i tilsvarende periode i fjor. Svakest var utviklingen for gruppen motor-kjøretøyer og bensin og gruppen møbler og innbo.

Når en bruker detaljomsetningen som indikator på utviklingen i den private konsumetterspørsel, må en ta hensyn til at blant annet en rekke tjenester ikke inngår i detaljomsetningsindeksen. Det er grunn til å anta at tjenesteforbruket ikke er redusert

Fig. 4. Detaljomsetningsvolumet

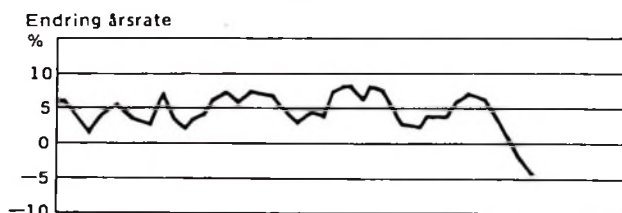

Fig. 5. Utførte investeringer i industrien, verdi

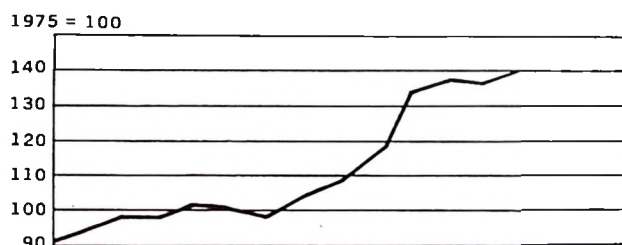
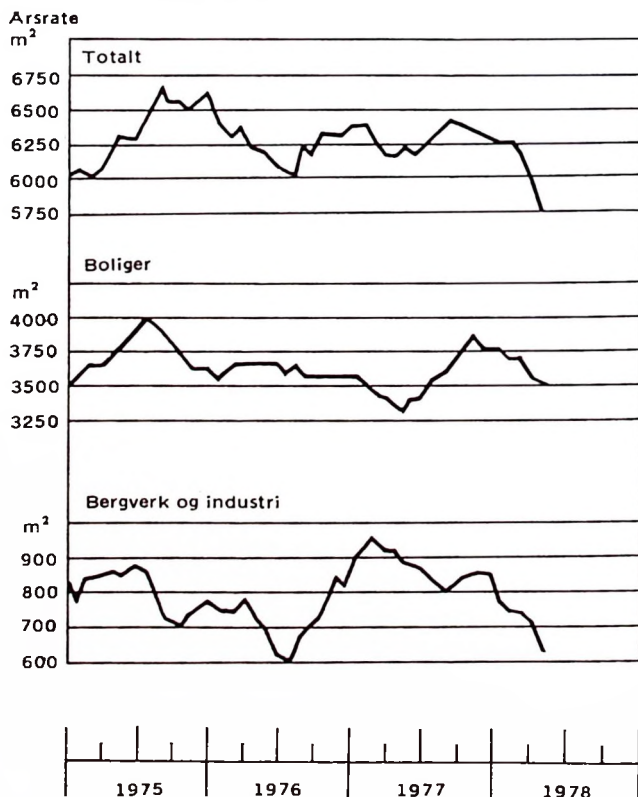

Fig. 6. Bygg igangsatt

i samme grad som vareforbruket. Likevel er det klart at den private konsumetterspørselen viste en svært moderat utvikling i begynnelsen av inneværende år. Mulighetene for å redusere veksten i det private forbruk fra 6,2% i 1977 til 2% i 1978 som anslått i det reviderte nasjonalbudsjett, skulle således være til stede.

Investeringsetterspørselen. Nivået på industriinvesteringene ligger fortsatt høyt. Verdien av utførte investeringer i industrien viste i første kvartal en økning (sesongkorrigert) på 9% etter en nedgang kvartalet før. Ifølge Byråets investeringsstilling for mai er investeringsanslaget for 1978 oppjustert med 2% i bergverk og industri (unntatt utvinning av olje og gass) i forhold til februarundersøkelsen. Oppjusteringen er ubetydelig svakere hvis en holder produksjon av kjemiske råvarer utenom. Sammenlignet med tilsvarende planer for 1977, viser mai-undersøkelsen en nedgang på 9% i løpet av 1978. Ved februarundersøkelsen innebar planene en reduksjon på 7%. På grunn av Rafnes-anleggene er det av interesse å se disse tallene eksklusive produksjon av kjemiske råvarer. Mens februarundersøkelsen innebar en økning i investeringsplanene for 1978 for den øvrige industrien på 6%, gav mai-undersøkelsen en oppgang på 2½%. Bedriftene ble ved denne undersøkelsen også spurt om investeringsplanene for 1979. Sammenlignet med tilsvarende planer for 1978, var det for industrien samlet en reduksjon på 2%, mens planene innebærer en økning på 9% når kjemiske råvarer holdes utenfor.

Byggeaktiviteten viste i begynnelsen av inneværende år en klar avmatning. Det samlede igangsettingsareal lå i seks-

Fig. 7. Industriproduksjon, total

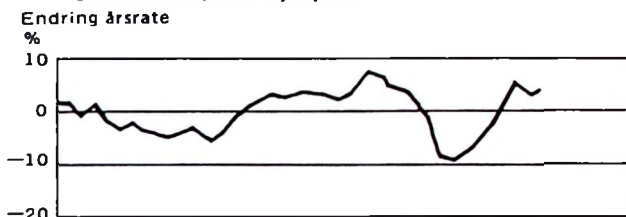
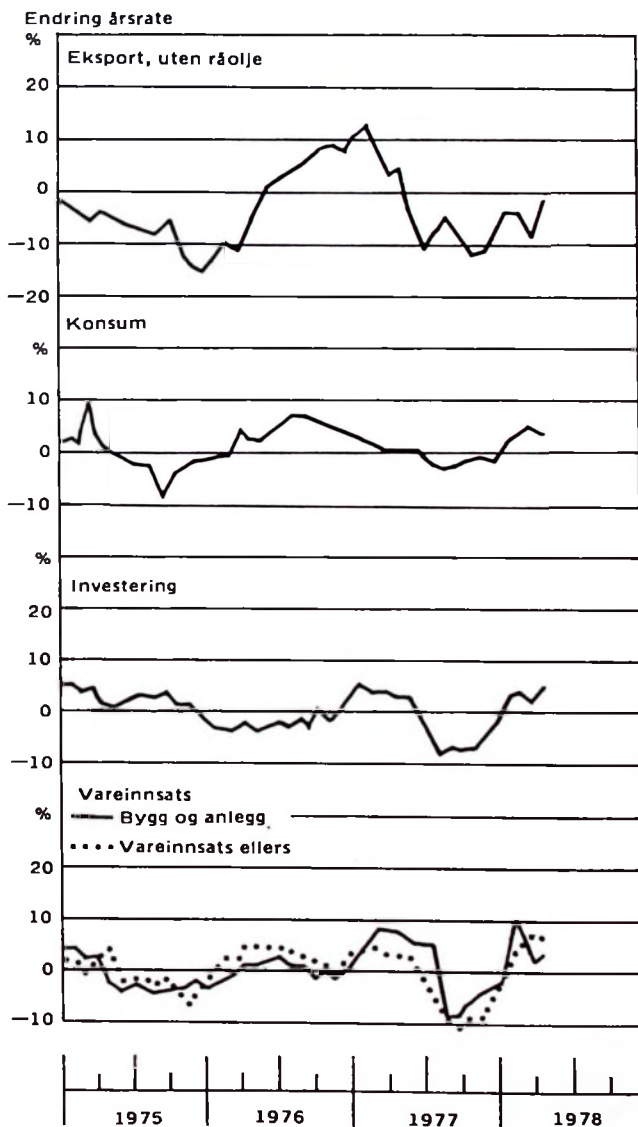

Fig. 8. Industriproduksjon etter anvendelse

måneders perioden fram til april 10½% lavere enn i seks-måneders perioden mai-oktober i fjor. I løpet av årets fire første måneder lå igangsettingsarealet 7½% lavere enn i tilsvarende tidsrom året før. Dette skyldes særlig at den markerte nedgangen i igangsettingstallene for bergverk og industri gjennom 1977 også fortsatte i begynnelsen av inneværende år. Det igangsatte areal for denne gruppen lå i tidsrommet januar-april hele 30% lavere enn i tilsvarende periode i fjor. I tillegg viste igangsettingen av boligbygg en svakere utvikling enn i annet halvår i fjor, da igangsettingstallene tok seg klart opp. Sammenlignet med de fire første måneder i fjor, lå imidlertid igangsettingsarealet for boliger i samme periode i år 5% høyere. Samlet areal under bygging viste fortsatt økning, men veksttakten var avtakende. Regnet på årsbasis, var økningen i seks-måneders perioden fram til april bare 1% sammenlignet med tilsvarende periode fram til januar. Den tilsvarende vekstrate viser stagnasjon for boligbyggingen, mens bergverk og industri hadde en nedgang på 21%.

Produksjonsutviklingen. Den noe sterkere tendens industriproduksjonen viste mot slutten av fjoråret, synes å ha fortsatt i begynnelsen av inneværende år. Den sesongkorrigerte indeksen svingte imidlertid sterkt i slutten av perioden, slik at mulighetene for feiltolkning av utviklingstrenden er større enn vanlig. I seks-måneders perioden fram til og med april økte industriproduksjonen med 3½% på årsbasis sammenlignet med den tilsvarende periode seks måneder tidligere. I løpet av årets fire første måneder lå produksjonsindeksen 2% lavere enn i tilsvarende periode i fjor.

Fig. 9. Arbeidsmarkedet

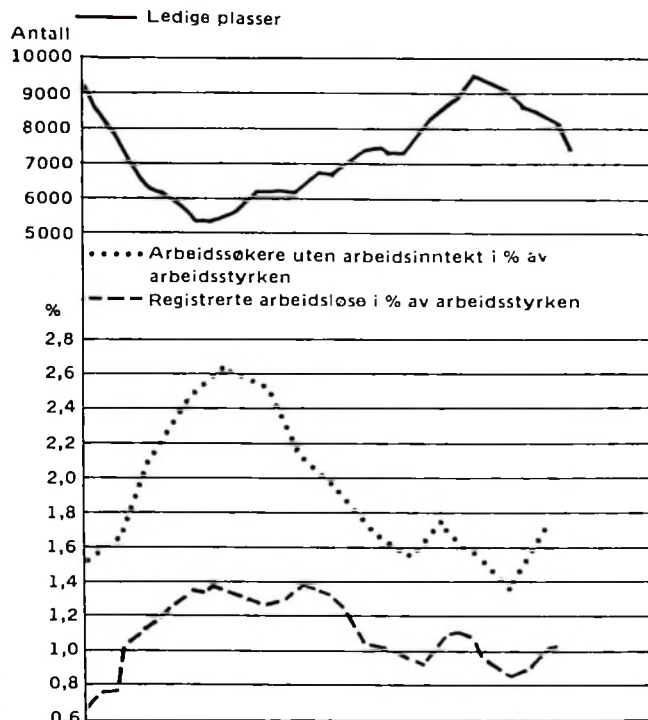
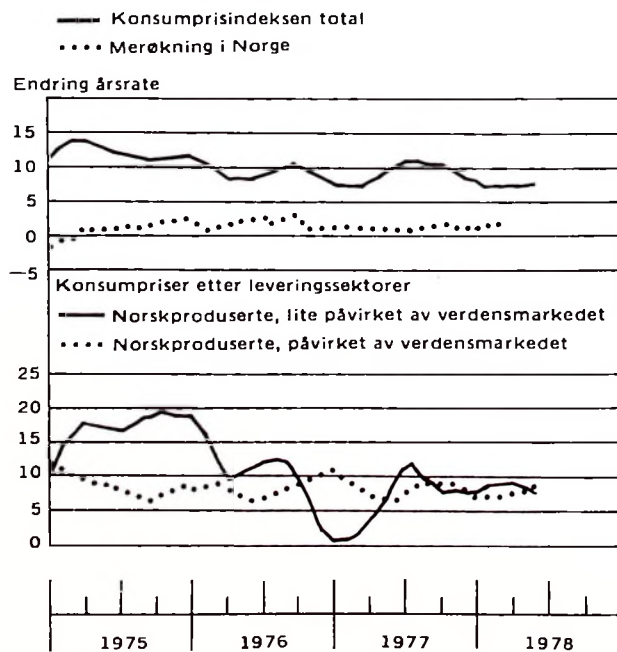

Fig. 10. Konsumprisene

Eksportvareproduksjonen viste fortsatt en særlig svak utvikling. I seks-måneders perioden fram til og med april falt eksportvareproduksjonen med 1% regnet på årsbasis sammenlignet med tilsvarende tidsrom seks måneder før. Likevel var dette den sterkeste endringsrate som er observert siden mai i fjor. De øvrige hovedgrupper etter produksjonsanvendelse viste imidlertid vekst, sterkest for investeringsvareproduksjonen og for produksjon av vareinnsats utenom bygg og anlegg.

Arbeidsmarkedet. Siden årsskiftet er arbeidsmarkedet blitt noe mindre stramt. Den registrerte arbeidsledighet i tre-måneders perioden mars-mai utgjorde fremdeles bare 1,0% av arbeidsstyrken ifølge sesongkorrigerede tall. Den tilsvarende arbeidsledighetsprosent ved årsskiftet var 0,8%. I det reviderte nasjonalbudsjett regnes det med at den gjennomsnittlige registrerte arbeidsledighet i 1978 neppe blir særlig høyere enn i 1975 og 1976. For disse to årene sett under ett, lå arbeidsledighetsprosenten gjennomsnittlig på 1,2%. Etter Byråets arbeidskraftundersøkelse utgjorde antallet "arbeidssøkere uten arbeidsinntekt" 1,7% av arbeidsstyrken (gjennomsnittet av fjerde kvartal 1977 og første kvartal 1978 - sesongkorrigert). Det tilsvarende tallet for annet halvår i fjor lå på 1,3%, mens gjennomsnittet for 1977 var 1,6%. Går en tilbake til årene 1975-1976, lå dette mer omfattende arbeidsledighetsbegrep på 2,2%. Antall ledige plasser viste også en klart avtakende tendens. Gjennomsnittet for tre-måneders perioden mars-mai lå 23% lavere enn toppunktet høsten 1977, men hele 40% høyere enn forrige bunn høsten 1975.

Fig. 11. Lønnsutviklingen i industrien

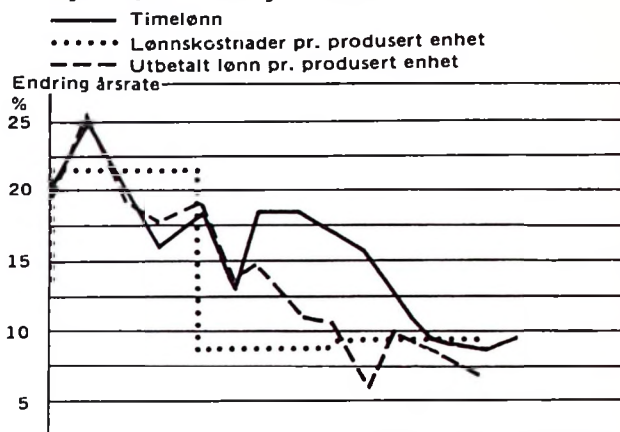

Fig. 12. Utviklingen i norske eksportmarkeder (målt ved industriproduksjonen)

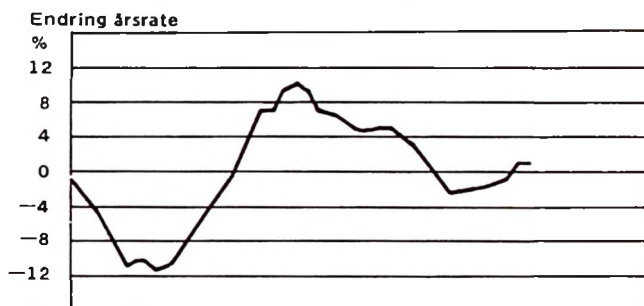
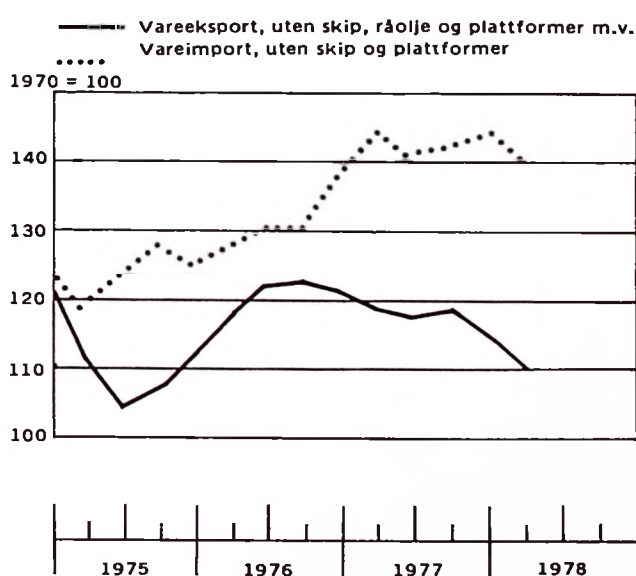

Fig. 13. Eksport og import, volum

Pris- og kostnadsutviklingen. Stignings- takten i konsumprisindeksen etter års- skiftet og fram til utgangen av mai lå relativt stabilt på 7½–8% i årlig rate. Det er grunn til å anta at den norske merøkningen sammenlignet med andre industrilands, vil avta noe i tiden framover. Hvis den sesong- korrigererte indeksen ikke skulle vise stigning resten av året fra nivået registrert i mai, ville prisstigningen i 1978 bli på 6½%. Det skulle derfor være gode muligheter for å få en prisstigning i inneværende år noe i underkant av fjorårets. Prisstigningen på "norskproduserte varer påvirket av verdens- markedets priser" viste mot slutten av 1977 en fallende tendens, men stigningen har akselerert noe i begynnelsen av 1978. Vekstimpulsene til den norske konsumpris- indeksen fra importerte varer er fortsatt svak, men den nedadgående trenden siden høsten i fjor synes nå å være stanset opp. I seks-måneders perioden fram til mai var økningen i importvareprisene fortsatt bare 4½% på årsbasis, mens stigningstakten i september 1977 var vel 16%. Prisstigningen på "norskproduserte varer lite påvirket av verdensmarkedets priser" viste i første kvar- tal i år tegn til akselerasjon, men stignings- takten var i mai falt til 7½%, som ved siste årsskifte. Økningen i prisene på tjenester (unntatt husleie) lå de siste måneder fram til utgangen av mai på 10–11% i årlig rate.

Etter en klar dempning i lønnsøkningen i industrien gjennom 1977 lå timelønnen i fjerde kvartal 8,8% høyere enn ett år tidligere. I løpet av første kvartal kom økningen opp i 9½%. Foreløpige bereg- ninger tyder på at lønnsglidningen fortsatt er høy, og at den i første kvartal utgjorde 6½%. Også de indikasjoner en har på utbetalt lønn pr. produsert enhet, hvor en

Fig. 14. Eksport og import, priser

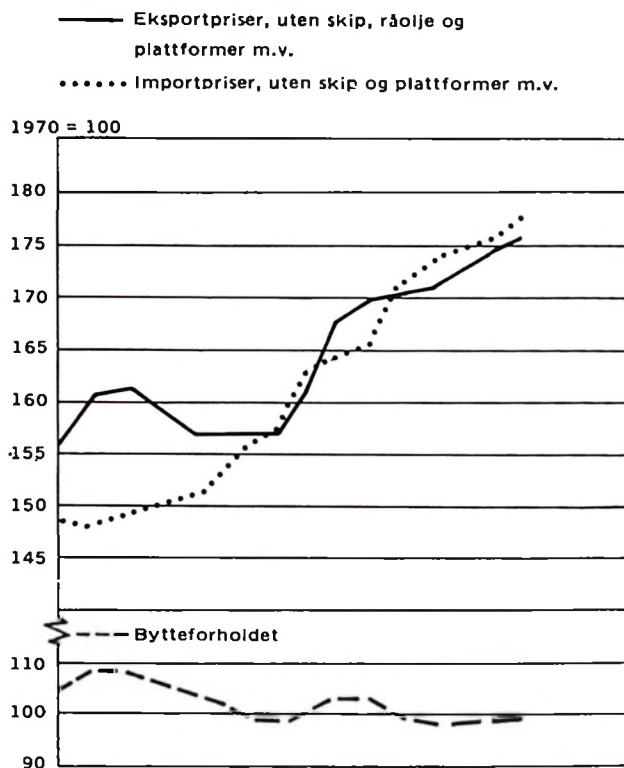
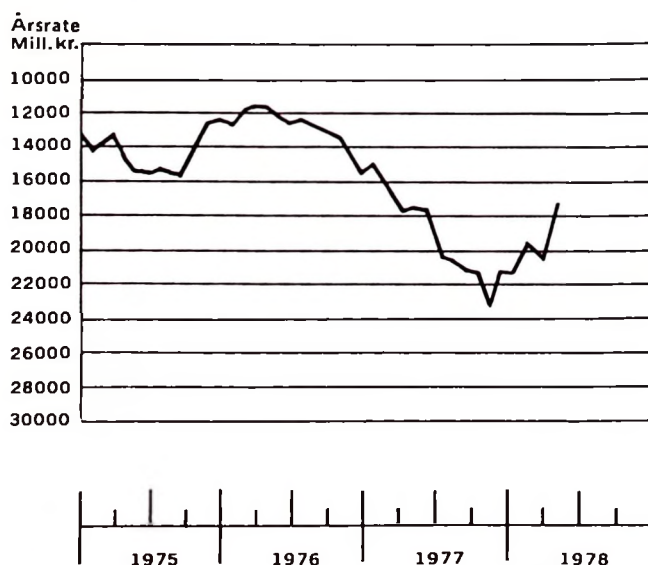

Fig. 15. Varesaldo, uten skip og plattformar

søker å korrigere for endringer i produktivitet, tyder på en sterkere økning i første kvartal enn i slutten av 1977.

Utenriksøkonomien. Produksjonen i våre viktigste markedsland viste rundt årsskiftet en noe sterkere tendens. I seks-måneders perioden fram til februar økte industriproduksjonen med ¾% på årsbasis sammenlignet med tilsvarende periode seks måneder før. Dette var den første positive endringsrate siden juni 1977. Som vist i teksttabellen foran, er totalproduksjonen i våre viktigste markedsland anslått å øke med 2% i 1978. Dette er ett prosentpoeng mer enn året før.

Volumet av den tradisjonelle vareeksport (uten skip, råolje og plattformer m.v.) lå i første kvartal sesongkorrigert på om lag samme nivå som kvartalet før. I fjerde kvartal i fjor viste imidlertid vareeksporten en markert svikt. Sett over siste seks måneder fram til mars, var således trenden i eksporten fortsatt nedadgående. Sammenlignet med første kvartal i fjor, lå eksportvolumet i årets tre første måneder 7% lavere. De sesongkorrigerte verditall for april og mai kan imidlertid tyde på at utviklingen i annet kvartal vil bli betydelig sterkere. Gjennomsnittlig lå disse hele 19% høyere enn verditallene for første kvartal.

Volumet av vareimporten (uten skip og plattformer m.v.) gikk i første kvartal ned med 6½% i forhold til kvartalet før. Vurdert på grunnlag av verditallene, viste importen til investeringsformål (uten skip og plattformer m.v.) størst nedgang, men

denne varekategori økte uvanlig sterkt i fjerde kvartal i fjor. Også konsumvareimporten og import til vareinnsats gikk ned i første kvartal med henholdsvis 7% og 5%. De sesongkorrigerte verditall for april og mai indikerer en noe sterkere tendens i annet kvartal. Særlig var importtallet for april uvanlig høyt.

Prisene på norske eksportprodukter har gjennomgående holdt seg godt oppe. Prisøkningen i første kvartal var særlig sterk for fisk og fiskeprodukter, papir og papp, mens derimot prisene på aluminium og papirmasse og -avfall falt. Sett over siste seks måneders periode fram til mars, økte eksportprisene med 6% på årsbasis sammenlignet med annet halvår 1977. Den tilsvarende økning i importprisene var bare 3%. Det har følgelig skjedd en viss bedring i bytteforholdet overfor utlandet.

Foreløpige oppgaver viser at driftsunderskuddet i første kvartal utgjorde 4 545 mill. kroner. Dette var 2 000 mill. kroner mindre enn i tilsvarende periode i fjor. Underskuddet på varebalansen (inkludert oljeeksporten) viste også en klart avtakende tendens siden årsskiftet. I seks-måneders perioden fram til mai utgjorde underskuddet på varebalansen knapt 17 milliarder kroner regnet på årsbasis. Verdien av oljeeksporten i årets fem første måneder var 3 940 mill. kroner, en økning på 970 mill. kroner eller 33% sammenlignet med tilsvarende periode i fjor.

Oslo, 15. juni 1978

Tekniske merknader til konjunkturindikatorene

I en artikkel i Penger og Kreditt nr. 1/1975 er konjunkturindikatorene og beregningsmetodene nærmere beskrevet. Særtrykk av artikkelen kan fås i Penger og Kreditts redaksjon.

Her vil vi bare gi enkelte helt summariske kommentarer til beregningene.

De fleste serier er *sesongkorrigert* etter US Bureau of the Census X-11 metode.

I tillegg til sesongkorrigering har en søkt å glatte tidsseriene for tilfeldige variasjoner.

De fleste kurvene viser prosentvise endringer på årsbasis, *endring årsrate*. Glattingen er da foregått på den måten at en har tatt gjennomsnittet av de sesongkorrigerte tall for de siste seks måneder og beregnet den prosentvise endringen i forhold til tilsvarende tall for seks-månedersperioden observert tre eller seks måneder tidligere. Til slutt er de prosentvise endringstall omregnet på årsbasis etter rentes renteformelen. For noen få serier betyr "endring årsrate" den faktiske endring over de siste 12 måneder. Dette gjelder merøkningen i Norge for *konsumprisene* (Fig. 10) og kurvene over *lønnsutviklingen i industrien* (Fig. 11).

Der hvor målestokken er angitt som *årsrate*, er den beregnet ved seks måneders glidende gjennomsnitt multiplisert med 12.

Spredningsindeksen er utviklet ved US Bureau of the Census. Norges Banks spredningsindeks er på 35 tidsserier, de fleste sesongkorrigerte. Først bestemmes hvilke tallserier som stiger, er uendret eller faller fra et kvartal til det neste. Serier som stiger (utover en viss minstegrense), får verdien 100, uendrede serier får verdien 50 og serier som er fallende (utover en viss minstegrense), verdien 0. (De serier som har en fallende verdi ved oppgangskonjunkturer, blir invertert.) Gjennomsnittet blir beregnet hvert kvartal. En verdi på 50 innebærer da at det er like mange stigende som fallende serier. Spredningsindeksen måler altså retningen av utslaget og hvor utbredt tendensen er for de tidsrekker som inngår i den.

Stramhetsindikatoren er definert som antall registrerte, ledige plasser i løpet av perioden (inklusive de som er registrert ved periodens begynnelse) i prosent av tilsvarende antall arbeidssøkende.

Indikatorene for *ordre, lager, investeringer, pris- og volumseriene for utenrikshandelen* og kvartalstallene for *arbeidsmarkedet* er basert på to kvartalers glidende gjennomsnitt. Månedstallene for arbeidsmarkedet (registrerte arbeidsløse og ledige plasser) er basert på tre måneders glidende gjennomsnitt.

Kredittoversikt

Det kredittpolitiske opplegg for 1978, som er skissert i det reviderte nasjonalbudsjett, representerer en betydelig tilstramning sammenlignet med det opprinnelige nasjonalbudsjettet i fjor høst. Når den økonomiske politikk nå har fått en klart mer restriktiv karakter enn i de nærmest foregående år, er dette i stor grad basert på den kredittpolitiske tilstramning. Samlet likviditetstilførsel fra innenlandske kilder er antatt å bli hele 6 milliarder kroner mindre i 1978 enn i 1977. Publikums valutakjøp fra bankene er anslått til ca. 9 milliarder kroner, omtrent som i fjor. Økningen i publikums likviditet (pengemengden) er anslått til ca. 9,5 milliarder kroner eller 8%, sammenlignet med 16% i 1977. Også i 1975 og 1976 var veksten i pengemengden rundt 16%. Anslaget på publikums valutakjøp er imidlertid meget usikkert, og en større inngang av kortsiktig uregulert kapital enn forutsatt kan lett føre til at veksten i pengemengden blir høyere enn 8%. Det samme vil være tilfelle med et eventuelt lavere underskudd i driftsbalansen overfor utlandet.

Når anslaget på likviditetstilførselen fra innenlandske kilder er så mye lavere i 1978 enn i fjor, har dette i første rekke sammenheng med tilstramningen overfor forretnings- og sparebankene. Forståelsen mellom myndighetene og bankenes organisasjoner om begrensnig av konsumlån bygget på en nedjustering av utlånsrammene med 1,3

milliarder kroner. Da utlånstallene for desember 1977 forelå, og det var klart at utlånsøkningen i 1977 var blitt over 2 milliarder kroner større enn forutsatt, foreslo Norges Bank å nedjustere rammene for 1978 med ytterligere 1,1 milliarder kroner. En mente at det høyere utlånsnivå ved utgangen av 1977 ikke fullt ut kunne aksepteres som utgangspunkt for utlånsøkningen i 1978. Finansdepartementet fulgte dette forslaget. Disse nedjusteringene for 1978 sammenholdt med overskridelsene for 1977, forklarer at utlånsøkningen fra forretnings- og sparebankene er anslått til å bli hele 4 milliarder kroner lavere i 1978 enn i 1977. Bankenes nettokjøp av obligasjoner utstedt av private (§15-obligasjoner), som også representerer kreditttilførsel fra bankene til publikum, ventes å bli ca. 2 milliarder kroner lavere i 1978 enn i 1977. Det skyldes for en vesentlig del at de foretak som vanligvis låner på det innenlandske obligasjonsmarked, i 1978 er henviset til å låne i utlandet. Kapitalinngangen fra utlandet blir da tilsvarende større og publikums valutakjøp mindre.

Likviditetsvirkningen ved sentralmyndighetenes transaksjoner antas å bli omtrent som i fjor. Inntektsunderskuddet er omtrent uendret, utlånsøkningen fra statsbankene er anslått å bli nær 1,5 milliarder kroner høyere, mens overføringene til Statoil ventes å bli 1 milliard kroner lavere enn

i fjor. Det siste har sammenheng med at Statoil skal dekke sitt lånebehov på 2 milliarder kroner ved låneopptak i utlandet. Denne kapitalinngangen reduserer publikums valutakjøp med samme beløp. Hvis Statoil hadde blitt finansiert ved lån fra staten, slik tilfelle var i 1977, ville likviditetstilførselen ved sentralmyndighetenes transaksjoner blitt ca. 2 milliarder kroner høyere i 1978 enn i 1977. Den store utlånsøkningen fra statsbankene i 1978 har sin bakgrunn i de høye innvilgningsbudsjetter fra statsbankene i fjor. For 1978 foretas det en innstramning i innvilgningene. De reviderte rammene er nær 400 mill. kroner lavere enn i det opprinnelige nasjonalbudsjett og bare vel 2% høyere enn rammene for 1977. Dessuten blir bare 40% av rammene tillatt utnyttet i første halvår og 25% i tredje kvartal, med sikte på at bare 90% av innvilgningsrammene for hele året skal kunne utnyttes.

"Fastlands-Norges" driftsunderskudd i 1978 er anslått til 12 milliarder kroner, nesten 4 milliarder kroner høyere enn i fjor. Det er en viktig del av opplegget av den økonomiske politikk at bare en liten del av dette underskudd skal tillates finansiert ved kapitalinngang fra utlandet. Dermed oppstår et stort valutaunderskudd som må dekkes ved kjøp av valuta fra bankene, og derved trekkes det inn likviditet fra publikum. I det opprinnelige nasjonalbudsjett var disse valutakjøp anslått til hele 12 milliarder kroner. Når anslaget på valutakjøpene nå er redusert til ca. 9 milliarder kroner, har det stort sett sammenheng med den overflytting av finansieringen av Statoil og obligasjonslånene fra innlandet til utlandet som er nevnt ovenfor.

Også overfor andre kredittinstitusjoner

enn banker er det strammet vesentlig til. De private finansieringsselskapene og skadeforsikringsselskapene som er underlagt direkte utlånsregulering, har fått sine rammer redusert henholdsvis fra 325 til 75 mill. kroner og fra 275 til 150 mill. kroner. Plasseringsplikten for livsforsikringsselskapene er hevet fra 50 til 60% med sikte på å begrense utlånsøkningen fra 1,3 til 1,2 milliarder kroner.

Finansdepartementet har etter forslag fra Norges Bank valgt å ta i bruk bestemmelsene i *kredittlovens §8 om tilleggsreserver på utlånsøkningen*. Bakgrunnen var de store overskridelsene av utlånsrammene for 1977 og den høye utlånstrenden mot slutten av 1977 og i begynnelsen av 1978. Den økonomiske situasjon tilsa at det var nødvendig å få kontroll over utlånene raskt, og erfaringen fra de senere år tyder på at en ville måtte ha en ny lang periode med meget stram likviditet hvis en bare skulle basere seg på generelle likviditetspolitiske virkemidler. Det ble også lagt vekt på at den mer direkte form for utlånsregulering som bestemmelsene i kredittlovens §8 representerer, ville kunne støtte opp under forståelsen om begrensnings av konsumlån. Bankene ville trolig lettere kunne avslå lån ved henvisning til §8, og de banker som på tross av forståelsen ikke reduserer konsumlånene, ville måtte ta konsekvensen av det ved en tilsvarende lavere vekst i andre lån. En viser ellers til innledningsartikkelen i dette nummer.

For at bankene skulle få en rimelig tid til å tilpasse seg utlånsrammene, ble første kontrolltidspunkt satt så sent som til utgangen av juni. For forretnings- og sparebankene i Sør-Norge skal utlånene da ikke være mer enn henholdsvis 11 og 12%

høyere enn 12 måneder tidligere, og samme tillatte utlånsvekst gjelder for juli og august. Etter forslag fra Norges Bank ble tillatt utlånsvekst satt til 13% for nord-norske forretningsbanker og til 16% for nord-norske sparebanker. Begrunnelsen var i første rekke at nord-norske banker i 1977 og i begynnelsen av 1978 (blant annet som følge av at de ikke var pålagt primærreservekrav) hadde ekspandert utlånene sterkere enn de sør-norske banker. Uten en viss differensiering ville de få store tilpasningsproblemer i resten av 1978. For å lette tilpasningen for banker som hadde økt utlånene spesielt sterkt mot slutten av 1977 og begynnelsen av 1978, ble det bestemt at ingen banker skulle være nødt til å redusere utlånene sammenlignet med februar 1978 i perioden fram til september. I de påfølgende måneder trappes prosentsatsen for tillatt utlånsøkning gradvis ned. Disse satsene er gjengitt i oversikten over gjeldende kredittpolitiske bestemmelser. Overskrides den tillatte utlånsøkning, skal 50% av overskridelsen plasseres på separat, rentefri konto i Norges Bank og holdes der i en måned. Banker som unnlater å innbetale denne tilleggsreserven innen den fastsatte frist, må betale strafferenter til statskassen for et tidsrom av 30 dager for et tilsvarende beløp, og strafferenten er fastsatt til 1½ prosentenheter over høyeste rente i bankenes ikke-behovsprøvede låneordning i Norges Bank (dvs. for tiden 14,5% p.a.). Unntatt fra utlånsreguleringen gjennom bestemmelsene i kredittlovens §8 er boligbyggelån med konverteringstilsagn fra Husbanken eller Landbruksbanken, utlån til industriinvesteringer når det er gitt statsgaranti med rentesubsidier i samsvar med forslagene i St.pr. nr. 133 for 1977–78, og

dessuten statsgaranterte utlån til miljøverninvesteringer.

Forutsatt at forståelsen om begrensning av lån til konsumformål overholdes, skulle utlånsrammene gi rom for en utlånsøkning til næringslivet og til boligformål på 12–14% i 1978, eller omtrent som i 1977. I rundskrivet fra Norges Bank ble det likevel understreket at utlånsreguleringen medfører skjerpet utlånspraksis på flere områder. Dette gjelder blant annet finansieringsopplegg hvor offentlige kredittinstitusjoner og -ordninger deltar, långivning til kommuner, andre boliglån enn byggelån med konverteringstilsagn fra statens boligbanker og lån til annen byggevirksomhet.

Selv med bruk av bestemmelsene i kredittlovens §8 vil det fortsatt være behov for en relativt stram likviditetspolitikk overfor bankene. Dette er nødvendig for å holde igjen på veksten i de uregulerte penge- og kredittmarkeder. I en situasjon med streng regulering av bankenes utlån kombinert med rommelig likviditet, har kredittgivning utenom banksystemet en tendens til å blomstre opp. Hensynet til konkurransen mellom bankene tilsier også at likviditeten holdes relativt stram. Ellers ville banker som tidligere hadde ekspandert sine utlån sterkt uten likviditetsmessig dekning, kunne få en fordel. Det er ikke meningen at alle banker nødvendigvis skal nå opp i den fastsatte prosentvise utlånsøkning, uansett innskuddsutvikling.

Den moderate utviklingen i *publikums likviditet* i slutten av 1977 fortsatte de fire første måneder av 1978. Økningen de siste 12 måneder fram til utgangen av april var således kommet ned i underkant av 13%, mens den ved utgangen av 1977 var 16%.

Den lave veksten i publikums likviditet må i første rekke ses i sammenheng med en moderat tilførsel fra forretnings- og sparebankene. En forlengelse av trenden for de siste seks måneder fram til utgangen av april gir en vekst i publikums likviditet i 1978 på i underkant av 10%, mens anslaget på grunnlag av det reviderte nasjonalbudsjett som nevnt er 8%.

Publikum kjøpte valuta fra bankene for netto ca. 1,5 milliarder kroner fra årsskiftet og fram til utgangen av april i år. Dette er 1,5 milliarder kroner mindre enn det som tilsvarer en jevn fordeling av anslaget i det reviderte nasjonalbudsjett for publikums valutakjøp i 1978. I årets fire første måneder solgte bankene på sin side netto valuta til Norges Bank for ca. 600 mill. kroner. Bankene fikk i dette tidsrommet i første rekke tilført valuta ved statsbankenes hjemtak av lån i utlandet for om lag 1,2 milliarder kroner, samtidig som bankene reduserte sine egne netto valutabeholdninger med 900 mill. kroner. Det vesentlige av denne nedgangen hadde sammenheng med bankenes terminforretninger. Bankene hadde imidlertid ved utgangen av april en udekket total valutaposisjon (spot og termin) på 360 mill. kroner.

Likviditeten i banksystemet har hittil i år vært relativt stram. I januar og februar ble likviditetsinndragningen ved bankenes valutakjøp i Norges Bank motvirket ved en reduksjon i primærreservekravet og en dobling av bankenes automatiske låneadgang i Norges Bank. Prognoser for mars-april viste at banklikviditeten ville bli meget stram også i den to-måneders perioden, og at det derfor ville bli behov for å tilføre bankene likviditet. I tillegg bidrog utleggelsen av statslån på 1,8 milliarder

kroner i slutten av februar til å trekke inn likviditet fra bankene. I mars ble den stramme likviditeten i bankene til en viss grad motvirket ved reduksjon i publikums kassehold, som økte innskuddene i bankene. Videre ble bankene i mars tilført likviditet for 1,7 milliarder kroner ved valutakjøp fra Norges Bank. Ifølge Norges Banks beregninger ville forretningsbankene som gruppe etter dette kunne dekke sitt likviditetsbehov i mars-april ved én ekstratransje utover de ordinære. Det forutsatte at sparebankene lånte opp halvparten av fjerde transje. Lånebehovet utover den ordinære låneadgangen ville måtte dekkes ved dagslån til en rente på 20% p.a. Selv om forretningsbankene som gruppe ved utgangen av mars ikke hadde disponert hele sitt lånepotensial i Norges Bank, førte usikkerheten i banksystemet om hvor stort likviditetsbehovet i låneperioden kom til å bli, til at bankene var tilbakeholdne med å plassere midler på interbankmarkedet. Det var derfor ved utgangen av mars stor spredning i bankenes lån i Norges Bank, og noen banker hadde allerede brukt sin ordinære låneadgang fullt ut. For å lette situasjonen på interbankmarkedet, besluttet derfor direksjonen i slutten av mars midlertidig å doble femte transje.

I løpet av april ble det på nytt midlertidig uro i valutamarkedet. Den førte til at Norges Bank i løpet av måneden trakk inn likviditet for netto 1,2 milliarder kroner ved intervensjoner. Det ble derfor nødvendig å utvide bankenes låneadgang med ytterligere tre transjer. På grunn av den sterke utlånstakten i bankene omkring årsskiftet og for å gjøre det kostbart å disponere kroner til kjøp av valuta, besluttet direksjonen at utvidelsen av låneadgan-

gen skulle skje til femte transjes vilkår. I alt lånte forretningsbankene ca. 60% av tredje ekstratransje, mens sparebankene disponerte knapt 70% av femte transje. Dette førte til at gjennomsnittrenten på lån i Norges Bank i mars-april kom opp i 10,6% mot 8,6% i januar-februar.

Ifølge Norges Banks prognose for låneperioden mai-juni ville bankenes likviditetsbehov heller ikke da kunne dekkes innenfor den automatiske låneadgangen uten ekstra tiltak fra myndighetenes side. Selv om §8 var tatt i bruk, var myndighetene fortsatt innstilt på å holde en relativt stram likviditet i bankene, men en gradvis lettelse burde finne sted. Norges Bank foreslo derfor overfor Finansdepartementet at primærreservekravet for spare- og forretningsbankene skulle reduseres fra henholdsvis 5 og 4% til 3% fra 1. juni. Derved ville det bli frigjort likviditet for nær 1,5 milliarder kroner. Direksjonen besluttet dessuten å utvide bankenes lånepotensial midlertidig med én transje til første transjes vilkår (dvs. rente=diskonto). Banker som fortsatt hadde et likviditetsbehov utover det utvidede potensial, ble henvist til å benytte dagslån til 20%. Disse tiltakene skulle bidra til en gradvis reduksjon i bankenes lånekostnader i Norges Bank.

Finansdepartementet fulgte forslaget fra Norges Bank, og de nye reservekravsatsene ble vedtatt ved kgl. resolusjon av 2. juni i år.

Selv om likviditeten i bankene i mai utviklet seg godt i samsvar med prognosen, førte manglende oversikt i banksystemet over likviditetsutviklingen også i denne låneperioden til at mange banker var tilbakeholdne med å plassere midler på inter-

bankmarkedet. Som i mars var det ved utgangen av mai på ny stor spredning i bankenes utnyttelse av låneadgangen i Norges Bank. For å unngå at banker kom opp i store dagslån til 20% rente, og for å lette situasjonen på interbankmarkedet, vedtok direksjonen i slutten av mai å utvide bankenes låneadgang i Norges Bank med én transje til femte transjes vilkår. I låneperioden mai-juni er det antatt at sparebankene vil disponere om lag 50% av fjerde transje og forretningsbankene 50% av ordinære femte transje. I så fall vil bankenes gjennomsnittrente på lån i Norges Bank i mai-juni reduseres til 8,7%.

Etter den sterke utlånsveksten omkring årsskiftet har økningen i *forretningsbankenes utlån* vært mer moderat. Fram til utgangen av mai lå forretningsbankenes utlån an til en økning over året på om lag 380 mill. kroner utover utlånstallet på 2,7 milliarder kroner i det reviderte kredittopplegget for 1978. Ser man bort fra den sterke utlånsveksten i januar i år, som i stor grad hadde sammenheng med uroen på valutamarkedet omkring årsskiftet, var økningen i forretningsbankenes utlån inntil utgangen av mai i godt samsvar med kredittopplegget. Av de enkelte utlånsarter var økningen i disponerte kassekreditter svak. Den sterkeste veksten gjaldt nedbetalingslånene, men den har avtatt de siste månedene. Økningen i disponerte byggelån har tatt seg noe opp i den senere tid.

Fra myndighetenes side er det lagt vekt på at utlån til forbruksformål i 1978 må begrenses vesentlig i forhold til 1977. I forbindelse med fastleggelsen av bankenes utlånsrammer for 1978 ble forretningsbankenes utlån til konsumformål antatt redusert med 1,2 milliarder kroner. Ifølge

beregninger i Norges Bank, der en har forutsatt at det også gis konsumlån til andre sektorer enn lønntakere, innebærer dette en reduksjon på ca. 12½%. I løpet av første kvartal i år gikk forretningsbankenes utlån i alt til lønntakere (inkludert bevilgede lån) ned 29 mill. kroner. Foreløpige (ikke publiserte) tall fra Statistisk Sentralbyrå over lån til boligformål til lønntakere viser for samme periode en økning på 275 mill. kroner. Dette skulle innebære en nedgang i forretningsbankenes lån til lønntakere til konsumformål i første kvartal i år på omtrent 300 mill. kroner eller 4,3%. Tallene som er benyttet ved disse beregningene, inkluderer ikke disponerte kassekreditter og byggelån, men bevilgede. Det er derfor ikke mulig nøyaktig å fastslå endringer i disponerte lån til lønntakere til konsumformål. Totalt økte forretningsbankenes disponerte utlån til lønntakere med 170 mill. kroner i første kvartal i år mot 660 mill. kroner i samme periode i fjor. Siden man ikke kjenner sesongmønsteret i de aktuelle postene, er det vanskelig å si noenlunde sikkert hva tallene for første kvartal betyr på årsbasis, men de tyder på at forretningsbankene hittil har tilpasset seg konsumforståelsen.

Sparebankenes utlån var fra årsskiftet og fram til utgangen av mai i god overensstemmelse med de reviderte utlånstall i kredittopplegget for 1978 på 2,7 milliarder kroner. I årets fem første måneder lå sparebankenes utlån an til en økning over året som er ca. 100 mill. kroner under dette. I første kvartal i år lå sparebankenes innvilgning av byggelån relativt høyt med et månedlig gjennomsnitt, sesongkorrigert, på 160 mill. kroner.

I kredittbudsjettets utlånstall for spare-

Fig. 1. Forretningsbankenes utlån

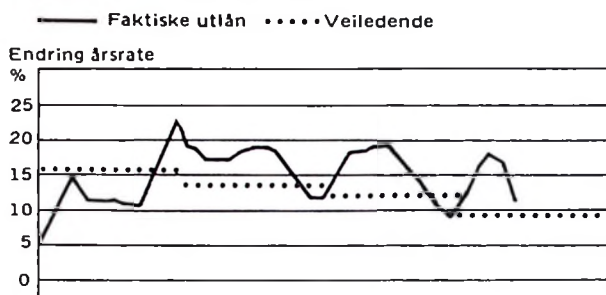

Fig. 2. Sparebankenes utlån

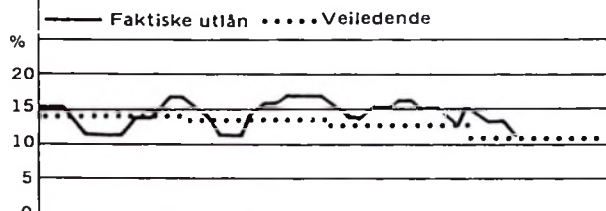

Fig. 3. Publikums likviditet (money)

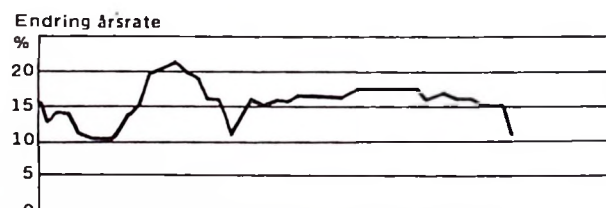
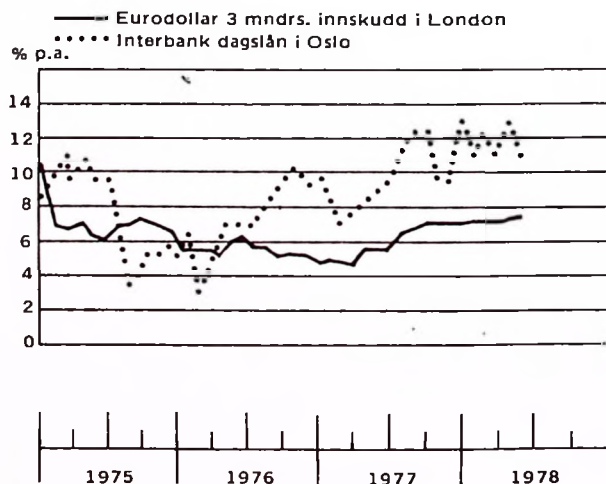

Fig. 4. Renteutviklingen, månedlig gjennomsnitt

bankene er det lagt opp til at utlån til konsumformål i 1978 skal reduseres med 800 mill. kroner eller med vel 11% (ifølge Norges Banks beregninger). Det er bare EDB-banker som spesifiserer etter låntakersektorer. EDB-bankene har omkring 70% av sparebankenes samlede utlån. I første kvartal i år gikk deres utlån i alt til lønnstakere (inkludert bevilgede lån) ned med 104 mill. kroner, mens lån til boligformål (inkludert bevilgede lån) gikk opp med 234 mill. kroner. Det skulle innebære at lån til

konsumformål fra EDB-sparebanker i første kvartal gikk ned med ca. 340 mill. kroner eller 6,3%. De samme bankenes totale *disponerte* lån til lønnstakere økte i første kvartal med 38 mill. kroner mot 462 mill. i samme periode i fjor. Forutsatt at tallene er representative for samtlige sparebanker, indikerer de at utlån fra sparebankene hittil i år – i likhet med forretningsbankenes – har utviklet seg i bra samsvar med myndighetenes intensjoner om å begrense kredittfinansiert forbruk.

Oslo, 20. juni 1978

Valutaoversikt

Det internasjonale valutamarked var urolig i februar i år med til dels store kursfluktasjoner. Senere har markedet roet seg noe, uten at man dermed kan vise til en periode med stabile kurser. Amerikanske dollar var under press fram til begynnelsen av mars, da den nådde etterkrigstidens laveste kursnivå overfor tyske mark, sveitserfranc og japanske yen. Presset avtok i mars, og i april og mai fant det sted en markert styrkelse av dollaren, men omkring måneds-skiftet mai-juni ble den igjen noe svekket.

Innenfor den *europæiske valutaslangen* var forholdene relativt rolige fra begynnelsen av februar og fram til midten av mai. Det var derfor ikke nødvendig å intervenere i særlig grad for å holde slangen innenfor den maksimale bredde på 2,25%. Slangen var tvert imot i lange perioder temmelig smal. I siste halvdel av mai kom imidlertid belgiske franc under et visst press. Tyske mark lå øverst i slangen fram mot midten av mai, da denne posisjonen ble overtatt av norske kroner. I siste del av mai og begynnelsen av juni lå danske kroner øverst. Danske kroner lå i bunnen av slangen fra midt i februar til utgangen av april, bortsett fra i en kort periode i begynnelsen av april, da norske kroner lå nederst. I mai og begynnelsen av juni lå belgiske franc svakest.

Kursutviklingen for *amerikanske dollar* i månedene mars-mai illustrerer den usik-

kerhet som råer i det internasjonale valutamarkedet. Dollarens kursoppgang i store deler av april og mai hang delvis sammen med høyere rente i USA i forhold til andre land, og delvis med felles tysk-amerikanske støttetiltak for dollaren. En stabilisering av valutaforholdene på lengre sikt vil blant annet være avhengig av at det blir en utjevning av den konjunkturmessige ubalanse som i dag eksisterer mellom USA på den ene side og i første rekke Vest-Tyskland og Japan på den annen. En slik utjevning nødvendiggjør en mer ekspansiv økonomisk politikk i de to sistnevnte land. Det ville bidra til å redusere underskuddet i den amerikanske utenriksøkonomi og redusere de to andre lands overskudd. Nye beregninger for USA's driftsunderskudd i 1977 har ført til at dette er revidert ned fra 20,2 milliarder dollar til omkring 15 milliarder dollar. I år ventes underskuddet å øke til omkring 24 milliarder dollar.

Den amerikanske økonomi utviklet seg svakt i første kvartal i år. Bruttonasjonalproduktet gikk ned med 0,6% (sesongjustert årlig rate). Produksjonsnedgangen skyldes imidlertid for en stor del forbigående faktorer som kullgruvestreiken og den usedvanlig harde vinteren. Industriproduksjonen har siden begynnelsen av mars skutt kraftig fart, og det er antydning av vekst i BNP på opp imot 10% (sesongjustert årlig rate) i annet kvartal. Veksten i hele

1978 ventes å bli 4–4,5%. Prisstigningen over 12 måneder fram til 30. april var 6,6%, men den viser for tiden tendenser til å tilta. Arbeidsledigheten er sterkt redusert og utgjorde i mai i år 6,1%.

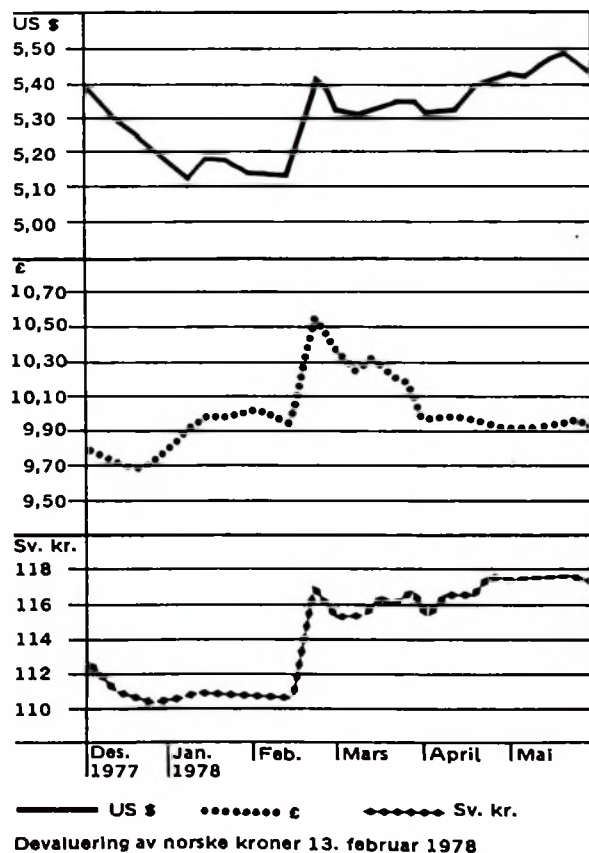
Tyske mark har siden slutten av februar falt med 2,5–3% overfor amerikanske dollar. Som nevnt, lå tyske mark øverst i slangen fram til midten av mai. Senere har den ligget lavere, men fortsatt i slangens øvre del. Markens sterke stilling skyldes flere forhold. Prisstigningen er for tiden bare omkring 3% og dessuten synkende. Overskuddet på driftsbalansen er fortsatt stort. Det ventes i år å bli på nærmere 4 milliarder dollar, eller omtrent det samme som i hvert av de tre foregående år. Den gunstige prisutviklingen og utenriksoverskuddet skyldes delvis svak innenlandsk etterspørsel. Det er lite trolig at veksten i BNP i år vil utgjøre noe særlig over 2,5%. Hittil i år har det neppe vært noen vekst i BNP overhodet.

Nederlandske gylden lå i månedene mars–mai stort sett omkring midten eller i øvre del av slangen. Den nederlandske nasjonalbank intervenerte derfor bare i ubetydelig grad i denne perioden. Svak innenlandsk etterspørsel er hovedårsaken til at Nederlands overskudd på driftsbalansen ventes å øke til nærmere 3 milliarder gylden i år, mot 0,6 milliarder gylden i fjor. Konsumprisene har det siste året steget med omkring 5% og har en avtagende tendens.

Belgiske franc lå etter februar hovedsakelig omkring midten eller i nedre del av slangen. Omkring månedsskiftet mai/juni var francen også under et visst press, og nasjonalbanken støttet den ved flere anledninger ved intervensjoner.

Danske kroner lå i bunnen av slangen fra midten av februar fram til slutten av april. Deretter steg de i løpet av relativt kort tid til toppen av slangen. Denne kursoppgangen skyldes økt nettotilstrømming av kortsiktig kapital som følge av at den kortsiktige renten økte i Danmark i forhold til andre land i begynnelsen av mai. Dessuten har Danmark hatt inngang av private utenlandslån. Det høye innenlandske rentenivået samt en bevisst offentlig politikk om

Fig. 1. Salgskurser (N.kr.pr. enhet) for US dollar, pund sterling og svenske kroner i Oslo

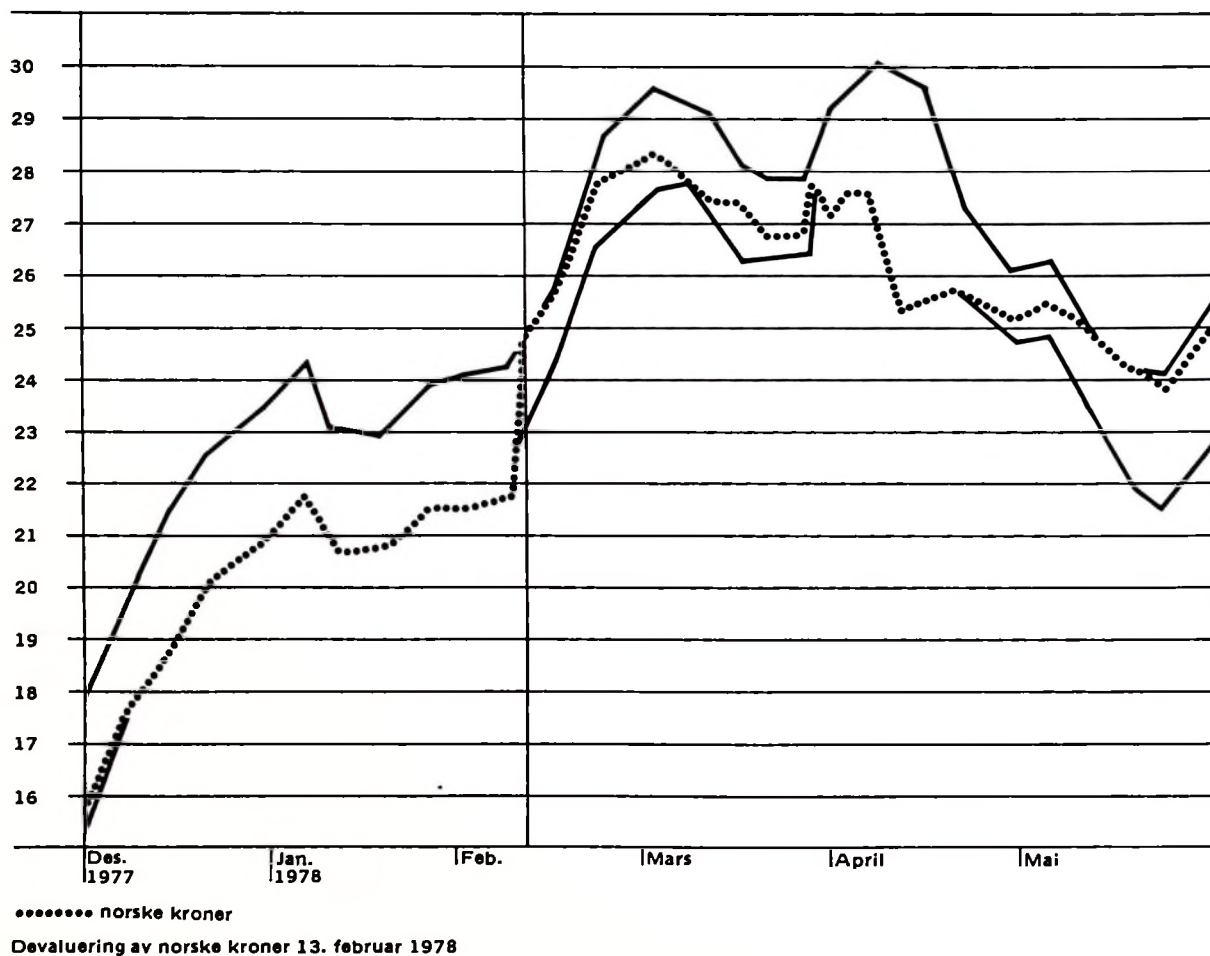

å låne utenlands i en situasjon da rentenivået antas å være forholdsvis lavt, har ført til en nettoinngang av kapital som mer enn dekker valutabehovet på grunn av driftsunderskuddet, slik at Danmarks valuta-reserver har nådd et rekordhøyt nivå.

Mens *britiske pund* styrket sin stilling gjennom hele fjoråret, var utviklingen de

tem første månedene i år en annen. De siste tre månedene falt pundet med omkring 7% overfor dollar og omkring 4% overfor norske kroner, mens dens effektive kurs (MERM) falt med omkring 5,5%. Pundets svekkede stilling har blant annet sin bakgrunn i uventet svake handelstall hittil i år. På tross av at den britiske diskontoen økte

Fig. 2. Kursutviklingen for "yttervalutaene" i det europeiske valutasamarbeid (norske kroner spesifisert). Prosentvis avvik fra sentralkursen overfor US dollar

fra 7 til 10%, har den store nettotilstrømmingen av kapital til Storbritannia snudd til en nettoutstrømning, og valutareservene er redusert fra nær 21 milliarder dollar ved utgangen av januar i år til 16,7 milliarder dollar ved utgangen av mai.

Franske franc kom under press i tiden før parlamentsvalget i mars. Dette hang sammen med muligheten for et regjeringsskifte og usikkerheten omkring den økonomiske politikk en eventuell ny regjering ville føre. Etter valget har francen styrket sin stilling betydelig, og dens effektive kurs (MERM) har steget med omkring 5,5%. Salgskursen for franske franc steg fra 110,15 den 10. mars til 118,05 den 7. juni på Oslo Børs.

Svenske kroner har de siste tre månedene hatt en stabil internasjonal verdi, slik siktemålet er. Selv om det er for tidlig å si noe definitivt om virkningen av den svenske nedskrivningen på 10% i slutten av august i fjor, tyder den betydelige økningen i eksportordrene samt stagnasjonen i importen på at den svenske utenriksøkonomien er i ferd med å bedre seg. Avgjørende betydning får pris- og kostnadsutviklingen fremover. Den siste lønnsavtalen innebærer små nominelle tillegg, men den ble godtatt under forutsetning av at prisøkningen i avtaleperioden blir betydelig lavere enn det den har vært det siste året.

Japanske yen kom under et kraftig appresieringspress i slutten av februar og spesielt i mars. Den japanske nasjonalbank intervenerte i meget betydelig omfang for å dempe kursoppgangen. Likevel steg kursen på yen i løpet av denne perioden med 10% overfor dollar. Senere har presset avtatt noe. Yens styrke skyldes ikke minst en sterk konkurranseevne. Denne førte til at

Japan i budsjettåret 1. april 1977 – 31. mars 1978 fikk et driftsoverskudd på vel 14 milliarder dollar. Lite tyder på at det vil bli noen vesentlig reduksjon i overskuddet i månedene fremover. På noe lengre sikt må en imidlertid vente at appresieringen av yen slår ut i et mindre overskudd. Prisstigningen har en klart avtakende tendens. Konsumprisene ventes å øke med 5% i år mot 8,1% i fjor.

Sveitserfranc har hatt en svært ujevn kursutvikling de siste månedene, forårsaket av betydelige svingninger i kortsiktige kapitalbevegelser til og fra Sveits. Generelt er sveitserfrancen fortsatt en sterk valuta. Dette skyldes blant annet gunstig prisutvikling og store overskudd i utenriksøkonomien. Konsumprisene har steget med omkring 1% årlig. Driftsoverskuddet i 1978 ventes for tredje år på rad å bli på omkring 3,5 milliarder dollar.

Umiddelbart etter nedjusteringen med 8% overfor de øvrige slangevalutaer 13. februar i år steg *den norske kronen* opp mot toppen i slangen. Selv om kronen ble noe svekket i annen halvdel av februar, lå den likevel rundt midten av slangen fram til utgangen av mars. På dette tidspunkt oppstod det spekulasjoner om norsk uttreden av slangesamarbeidet kombinert med en ny nedjustering av kronen i forbindelse med lønnsoppgjøret. Som følge av disse spekulasjonene ble kronen igjen presset ned i bunnen av slangen. Spekulasjonene var imidlertid av kortvarig karakter, og i løpet av siste halvdel av april og begynnelsen av mai steg kronen til øvre del av slangen der den senere har ligget. Se for øvrig figur 2.

Kronens kursutvikling overfor dollar, pund og svenske kroner er illustrert i figur 1.

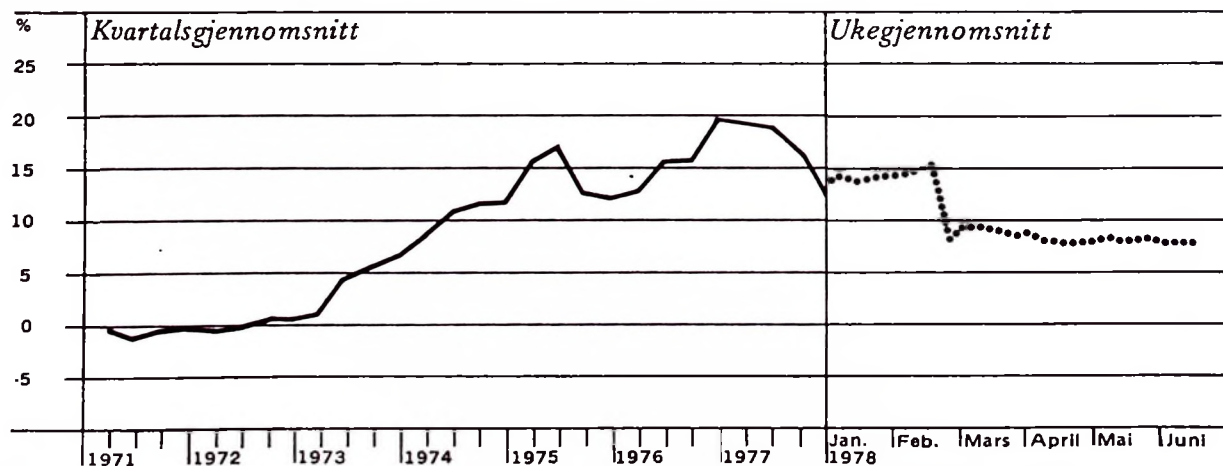
Kronens internasjonale verdi beregnet ved IMF's metode lå ved utgangen av mai 6,2% under nivået umiddelbart før den siste kronejusteringen og endret seg ikke vesentlig i løpet av siste tre-månedersperiode. Kronens internasjonale verdi hadde sunket med 11% siden den var på sitt høyeste ved årsskiftet 1976/77, og lå ved utgangen av mai på omtrent samme nivå som i første kvartal 1974.

Kronens internasjonale verdi beregnet ved en metode som er basert på handelsveide vekter for hver valuta, har i hovedsak utviklet seg i samme retning som beregnet etter IMF's metode. De nominelle størrelse av verdiendringene er imidlertid ofte svært forskjellige, hovedsakelig fordi de to metodene benytter ulikt vektgrunnlag. Også når en benytter handelsveide vekter, finner en at kronens internasjonale verdi ved utgangen av mai lå på omtrent samme nivå som i første kvartal 1974, men den lå

bare 5,5% under toppnivået ved årsskiftet 1976/77.

Nedskrivningen av kronen i februar førte til en delvis reversering av den kapitalutgang som fant sted i siste del av 1977 og begynnelsen av januar. I alt kjøpte derfor Norges Bank valuta ved intervensjoner i markedet for netto 540 mill. dollar tilsvarende 2,9 milliarder kroner i perioden fra 13. februar fram til utgangen av mars. Spekulasjonene omkring kronen i begynnelsen av april førte igjen til et valutaunderskudd i det norske valutamarked. Underskuddet ble dekket ved at Norges Bank i uken 3.-7. april solgte vel 260 mill. dollar tilsvarende 1,4 milliarder kroner. I mai har Norges Bank kjøpt nær 110 mill. dollar tilsvarende 580 mill. kroner, slik at Norges Bank i løpet av årets fem første måneder netto kjøpte valuta for 1,1 milliarder kroner ved intervensjoner.

Fig. 3. Effektiv (veid) kursutvikling for norske kroner basert på IMF's metode (Basis mai 1970)

Regjeringens økonomiske opplegg innebærer at Norges Bank ved intervensjoner og andre valutatransaksjoner med banker og publikum skal dekke et nettounderskudd av valuta på omkring 5 milliarder kroner i 1978. Da Norges Bank hittil i år har kjøpt valuta for netto 1,3 milliarder kroner, må en altså regne med at Norges Bank må dekke et underskudd på 6,3 milliarder i det private valutamarkedet i løpet av årets siste syv måneder. Den alt vesentlige del av underskuddet blir dekket gjennom statens utenlandsopplåning. Valutaen fra denne opplåningen tilføres Norges Banks internasjonale reserver direkte når den føres hjem til Norge. Den kanaliseres videre til det private valutamarked ved Norges Banks intervensjoner i de perioder hvor valuta-

underskudd oppstår. I disse periodene vil kronen på grunn av mekanikken i valutamarkedet ligge svakt i slangen.

Norges Banks internasjonale reserver utgjorde ved utgangen av mai 15 430 mill. kroner, mot 11 431 mill. kroner ved utgangen av januar. Økningen i reservene skyldes Norges Banks nettokjøp av valuta ved intervensjoner samt at valuta for nær 5 milliarder kroner fra statens utenlandsopplåning i denne perioden er tillagt Norges Banks reserver. Den vesentlige del av valuta-reservene er plassert i utenlandske verdipapirer og som innskudd i utenlandske banker.

Oslo, 15. juni 1978

En jubileumsmedalje – En jubileumsmynt – En minnemynt

Jubileumsmedaljen

I anledning av H.M. Kong Olav V's 75-årsdag utgir DKM i nært samarbeid med Slottet en jubileumsmedalje.

Overskuddet ved salget av medaljen går i sin helhet til Kronprinsesse Märthas Minnefond. Fondet utdeler hvert år midler til humanitære og sosiale formål i Norge.

Medaljen er modellert av myntgravør Øivind Hansen ved DKM på Kongsberg og er den eneste som H.M. Kongen har godkjent utgitt i anledning av sitt jubileum.

Den er 70 mm i diameter og preges i sølv (925/1000 Ag, vekt ca. 190 g) og i bronse (vekt ca. 190 g).

Advers (forsiden) av medaljen viser Kongens portrett i profil. På den andre siden, revers, har kunstneren valgt en berg-

flate som bakgrunn for Kongens monogram med krone og for teksten 2. JULI 1978.

Medaljen i sølv blir utgitt i 2 000 nummererte eksemplarer, som koster kr. 600.— pr. stykk. Bronsemedaljen kommer i et større opplag, og eksemplarene vil være unummererte. Den koster kr. 175.—.

Medaljene leveres i eske med klart plastlokk. De kan bestilles fra DKM på Kongsberg, enten ved å sende vanlig postkort eller ved å benytte spesielle bestillingskort som er lagt ut i banker og i Norges Banks avdelinger fra 15. juni i år. Hele opplaget av sølvmedaljen ble bortbestilt i løpet av et par dager. Medaljene blir sendt i postoppkrav og ekspedert fra 1. august i den rekkefølge bestillingene er mottatt.

Bildet viser jubileumsmedaljen i naturlig størrelse.

Jubileumsmynten

Ved lov av 9. juni 1978 er det vedtatt å utgi en 50-krone-mynt i anledning av H.M. Kong Olav V's 75-årsjubileum. Dagen markeres således både med en medalje og med en mynt. 50-kronen i sølv blir gyldig betalingsmiddel og utgis til pålydende. Diameteren er 36 mm, vekten 27 g og legeringen 925S.

Advers viser, i likhet med medaljens, Kong Olav V's portrett i profil, sett fra venstre. Nederst til høyre står initialene til myntgravøren, Øivind Hansen. Myntens revers er kongsspir (pedicularis sceptrum-carolinum), en blomst som vokser over store deler av landet. Valget av motiv skyldes ønsket om å hylde Hans Majestet på åremålsdagen – blomsten har en heraldisk tilknytning til monarken. Ved å velge en blomst har man dessuten oppnådd en variasjon fra bruken av rikssymboler, og mynten har fått et tilsiktet medaljepreg. Man regner ikke med å se denne mynten i sirkulasjon til tross for at den er gyldig betalingsmiddel. Av den grunn har en kunnet tillate seg å gjøre verdiangivelsen så vidt beskjedne.

Jubileumsmynten lages i 800 000 eksemplarer og kommer i omløp fra 3. juli i år.

Mynten er på bildet gjengitt i naturlig størrelse.

Minnemynten

Hærens jubileum i 1978 henspiller på den reorganisering av den norske hær som ble innledet for 350 år siden ved overgangen fra leidangsordning til den regimentsordning vi har i dag. Det skjedde ved Kong Christian IV's ordinans av 18. januar 1628.

En 5-krone blir preget for å markere begivenheten. Den blir vanlig sirkulasjonsmynt på linje med minnemyntene fra 1975 (kronejubileet og utvandrerminnet) og får samme data som en ordinær 5-krone. Diameteren er da 29,5 mm, vekten 11,5 g, legeringen 75 Cu 25 Ni, men randen er glatt.

Også denne mynten er modellert av myntgravør Øivind Hansen i samråd med DKM's pregkomité. I komitéen sitter en heraldiker, en billedhugger, en ekspert på norsk mynt, en arkitekt og en historiker. DKM's direktør er formann i pregkomitéen.

På advers er benyttet Riksløven og innskriften KONGE / RIKET / NORGE / 5 KRONER, som forsiden på utvandrerminnemynten i 1975. Revers viser Kong Christian IV's og Kong Olav V's kronte monogrammer på hver side av opprett sverd, og med innskriften HÆREN / 1628 1978. Opplagstallet er anslått til ca. 3 millioner mynter.

Forsvarsmuseet åpnes den 22. august i år, og minnemynten skal foreligge i et visst antall eksemplarer til denne tid.

Bildet viser mynten i naturlig størrelse.

Valutaterminmarkedet i Norge

*Steinar Juel,
konsulent i Valutaavdelingen
i Norges Bank*

Innledning

All valutahandel i Norge skal foregå via en valutabank. Valutabanker er banker som har autorisasjon fra myndighetene til å drive med omsetning av utenlandsk valuta. Kjøpere og selgere av valuta henvender seg til valutabankene som administrerer markedet slik at alle får tilfredsstilt sine transaksjonsbehov i utenlandsk valuta. Er det ulikevekt mellom tilgang og avgang av valuta, må bankene tilfredsstille et netto *etterspørselsoverskudd* ved å låne i utlandet, trekke på egne valutabeholdninger eller kjøpe valuta av Norges Bank, alternativt plassere valuta i utlandet eller selge til Norges Bank dersom det er et *netto tilbud* av valuta i den private sektor.

Den mest kjente type valutahandel er *spothandel*. Kjøp av valuta på spot innebærer at en kjøper valuta på levering om to dager. Den prisen en må betale for valutaen, kalles spotkursen. De kursene som noteres på Oslo Børs og som oppgis på bankenes ordinære kurslister, er spotkursene på utenlandsk valuta i norsk regning.

En kan foreta kjøp og salg av valuta med norske banker hvor leveringstidspunktet er kortere eller lengre enn to dager. En kan kjøpe valuta på levering om en dag, og en kan kjøpe valuta for levering om seks måneder. For store beløp byr det imidlertid på tekniske problemer å handle valuta på

kortere leveringstid enn en dag ("over night").

Terminhandel er kjøp og salg av valuta med leveringstid lengre enn to dager. Slik forhåndshandel med valuta strekker seg vanligvis ikke utover 12 måneder. Lengre leveringstid kan imidlertid forekomme. De valutakurser en opererer med ved terminhandel, er forskjellige fra spotkursene. Videre er vanligvis kursen på en tre måneders terminforretning forskjellig fra kursen på en seks måneders terminforretning. For én og samme valuta vil således kursen variere med leveringstiden.

I denne artikkelen tas det sikte på å gi en oversikt over valutaterminmarkedet i Norge. En vil drøfte hvordan bankene tilpasser sine krone- og valutaposisjoner for å kunne handle valuta på termin. Teorien om sammenhengen mellom terminkurser og rentedifferanser blir behandlet, og en ser på hvordan prisdannelsen foregår i praksis i det norske terminmarkedet. I den forbindelse blir interbankmarkedet i Norge behandlet, likeledes bankenes byttelåning av valuta og kroner (swaper), kundenes tilpassing og den rolle utenlandske banker kan ha på det norske terminmarked. Der nest analyseres sammenhengen mellom terminkursene og bankenes netto fordringer i valuta på termin. Artikkelen omhandler til slutt den rolle sentralbanken vil kunne ha i terminmarkedet.

Behovet for terminhandel

Mulighetene for å inngå kontrakter om forhåndskjøp og -salg av valuta er av stor betydning for eksportører og importører. Spesielt gjelder dette etter sammenbruddet av Bretton Woods-systemet og overgangen til et system med flytende valutakurser.

Handelskontrakter mellom utenlandske og norske foretak er ofte stipulert i utenlandsk valuta. Norske kontraktspartnere foretar imidlertid sine kalkulasjoner i norske kroner. De er derfor opptatt av hva kontraktsbeløpet tilsvarer i kroner. Går det tid fra kontraktsinngåelsen til oppgjøret finner sted, kan en norsk bedrifts kalkulasjoner i kroner vise seg ikke å holde, fordi det i mellomtiden har funnet sted endringer i valutakursene. Inngår imidlertid den norske bedriften en kontrakt om forhåndskjøp eller -salg av valuta samtidig som handelskontrakten undertegnes, vil den eliminere muligheten for tap på grunn av valutakursendringer, men også sjansene for en eventuell kursgevinst.

En norsk eksportør kan f.eks. inngå en kontrakt om salg av en maskin til utlandet. Maskinens pris stipuleres i dollar, og betaling skal finne sted på leveringstidspunktet om tre måneder. Eksportøren utsetter seg da for en kursrisiko, idet han ikke vet hva dollarkursen i norsk regning er om tre måneder. Kursrisikoen elimineres imidlertid om eksportøren samme dag som leveringskontrakten undertegnes, selger salgsprovenyet i dollar på tre måneders termin til en norsk bank. Han vil da allerede på undertegningsdagen vite hvor mange kroner han får for de dollarene han får for maskinen om tre måneder.

En importør vil tilsvarende kunne kurs-

sikre en utgift i dollar ved å kjøpe dollar på termin.

Teoretisk vil en også kunne foreta kurssikring på en annen måte. En eksportør kan f.eks. kurssikre en dollarinntekt han får utbetalt om tre måneder, ved å ta opp tre måneders dollarlån i en norsk eller utenlandsk bank og veksle låneprovenyet om til kroner på spot. Banken kan da sies å forskuddsbetale det salgsbeløp i dollar vår eksportør har avtalt med den utenlandske importøren. Eksportørens kursrisiko er eliminert, idet det nå ikke går noen tid mellom det tidspunkt eksportøren inngår kontrakt om salg av f.eks. en maskin og det tidspunkt eksportøren mottar salgsbeløpet i dollar. Dollarlånet blir nedbetalt når eksportøren mottar oppgjøret for maskinen fra den utenlandske kunden. En norsk importør ville på tilsvarende måte kunne kurssikre seg overfor en gjeld i dollar ved å låne kroner i en norsk bank, veksle om til dollar og plassere dollarbeløpet på konto i f.eks. en utenlandsk bank.

Etter de norske valutabestemmelser tiltales det vanligvis ikke at bedrifter tar opp lån i valuta eller plasserer valuta i utenlandske obligasjoner, på bankkonti e.l. ut fra kurssikringshensyn. Større bedrifter med inntekter og utgifter i valuta og bedrifter som har fått lisens til å ta opp lån eller yte lån i valuta, prøver imidlertid å få fakturert transaksjonene slik at kursrisikoen blir minst mulig. Ellers er bedriftene overlatt til å foreta kurssikring over terminmarkedet.

I de norske valutabestemmelsene heter det at en "valutabank kan kjøpe og selge valuta på termin til og fra innen- og utenlandske banker". I tillegg kan en valutabank handle valuta på termin med

”annen innlending eller utlending forutsatt at transaksjonen dekker en godkjent betaling”. Bestemmelsene legger således små restriksjoner på terminomsetningen. Overfor ikke-banker pålegges bankene bare å forsikre seg om at transaksjonen skal dekke en lovlig betaling.

Selv om norske bedrifter hadde full frihet til kapitaleksport og -import, ville det vært behov for et terminmarked. Ved at et stort antall kurssikringsoperasjoner går gjennom terminmarkedet og bankene, blir kostnadene pr. kunde ofte lavere enn om de selv skulle foreta de nødvendige kurssikringstransaksjoner. Andre vanskeligheter, som manglende informasjon og ekspertise i valutaspørsmål, blir også redusert på denne måten.

Bankenes rolle i kurssikringen

Når en eksportør selger sine fremtidige dollarinntekter på termin til en bank, overføres valutakursrisikoen fra eksportøren til banken. Banken plikter å overta eksportørens valutainntekter om f.eks. tre måneder til en på forhånd avtalt kurs. Hvis banken ikke gjør noe for å kurssikre seg i forhold til denne forpliktelsen, risikerer den å tape penger på grunn av valutakursforandringer i mellomtiden. En bank kan ta en kalkulert kursrisiko for mindre beløp, men ellers vil den søke å kurssikre seg.

Når en eksportør selger sine fremtidige valutainntekter på termin til en bank, får banken en *valutafordring på termin*. Banken kan kurssikre denne valutafordringen på to måter. Den kan for det første søke å skaffe seg en tilsvarende *termingjeld i valuta*. Det vil si at banken kan selge et

tilsvarende valutabeløp på termin til en importør, eller til en annen bank. Hvis eksportørene selger like mye valuta på termin til banksektoren som det importørene kjøper, vil bankene ikke få problemer med kursrisiko på valutatermingjeld eller -fordringer. Bankenes samlede termingjeld i valuta vil tilsvare de samlede terminfordringer i valuta. Vi sier at deres *terminposisjon* i valuta vil være lik null.

Som regel vil bankene stå overfor den situasjon at kundenes tilbud av og etter spørsel etter valuta på termin ikke utlikner hverandre. Er kundenes salg av valuta på termin til bankene større enn deres kjøp, vil bankene få større terminfordringer i valuta enn termingjeld. Bankenes netto terminposisjon i valuta blir positiv. En slik positiv netto terminposisjon i valuta kurssikrer de ved netto å låne valuta i f.eks. utenlandske banker. Denne valutaen veksler bankene om til kroner på spot og plasserer kronene til forrentning. Bankene kurssikrer altså en positiv netto terminposisjon ved å øke sin netto kontant- (eller spot-)gjeld i valuta. Når terminfordringene forfaller, får bankene inn valuta fra kundene og betaler ut kroner. Bankene bruker så den innbetalte valuta til å betale ned netto spotgjelden i valuta.

Hvis kundenes kjøp av valuta på termin er større enn deres terminsalg, vil bankene få en negativ terminposisjon i valuta. En slik netto fremtidig forpliktelse i valuta kurssikrer bankene ved å bygge opp sine valutareserver, slik at *spotposisjonen* i valuta blir tilsvarende positiv.

Bankenes *totalposisjon* i valuta er definnert som summen av deres netto termin- og spotposisjon i valuta. Hvis bankene har kurssikret en netto fordringsposisjon på

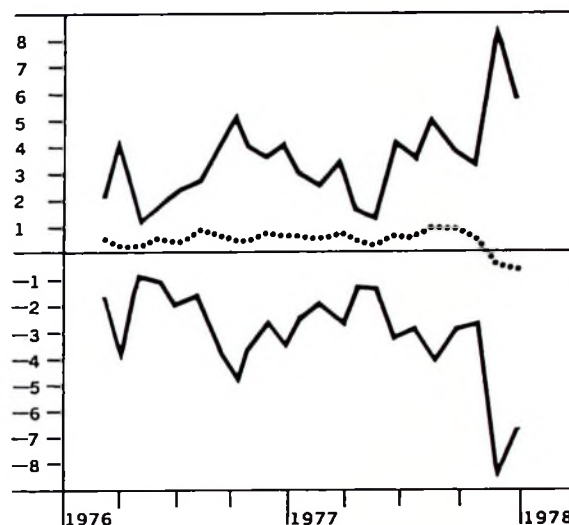
termin med en like stor netto gjeldsposisjon på spot, vil bankenes totalposisjon i valuta være lik null. Bankene har full kurssikring i forholdet mellom kroner og valuta når deres totalposisjon i valuta er lik null. Avviker totalposisjonen fra null, har bankene ikke foretatt full kurssikring. Totalposisjonens bevegelser i forhold til null sier således noe om i hvilken utstrekning bankene endrer atferd med hensyn til kurssikring.

(Hvis bankene skal være sikret mot enhver kursforandring, er det ikke tilstrekkelig at deres samlede totalposisjon i valuta er lik null. Bankenes totalposisjon i *hver enkelt valuta* må da være lik null. I denne artikkelen vil en ikke gå nærmere inn på dette.)

Det er ikke store prinsipielle forskjeller mellom individuell kurssikring ved hjelp av lånetransaksjoner og kurssikring ved kjøp og salg av valuta på termin. I stedet for at den enkelte kunde låner valuta for å kurssikre en valutafordring, blir det ved terminsikring bankene som foretar denne opplåningen etter at de først har søkt å klarere terminkjøp og -salg mot hverandre. Bankene selger kurssikring som en tjeneste til sine kunder.

Størstedelen av de norske bankenes samlede kjøp og salg av valuta på termin klareres mot hverandre. Figur 1 viser hvordan de største norske bankenes kjøp og salg av valuta mot kroner utviklet seg i 1976 og 1977. Den øverste kurven i figuren fremstiller bankenes brutto kjøp av valuta mot kroner på termin, mens den nederste kurven fremstiller bankenes brutto salg av valuta på termin. Kurvene viser at bruttoomsetningen av valuta på termin varierende betydelig fra måned til måned i perioden.

Fig. 1. Bankenes kjøp og salg av valuta på termin. Månedstall. Milliarder kroner

Øverst: Bankenes kjøp av valuta på termin mot kroner
 Prikket: Bankenes netto omsetning av valuta på termin
 Nederst: Bankenes salg av valuta på termin mot kroner

Variasjonene kan i noen grad forklares av sesongmessige forhold. I 1976 kjøpte de største norske bankene i gjennomsnitt pr. måned valuta på termin mot kroner for 3,2 milliarder kroner. Bankenes kjøp økte til 3,9 milliarder kroner pr. måned i 1977. Bankenes gjennomsnittlige salg av valuta mot kroner på termin var i 1976 2,7 milliarder kroner og i 1977 3,4 milliarder kroner. Omsetningsøkningen fra 1976 til 1977 kan for en stor del tilskrives valutauroen i november og desember 1977 og den derav følgende unormalt store omsetningen på termin de to månedene.

Den prikkede kurven i figur 1 fremstiller nettoomsetningen av valuta på termin i de største norske bankene. Kurven ligger over null-linjen i 1976 og fram til november 1977. Det betyr at bankene i denne perio-

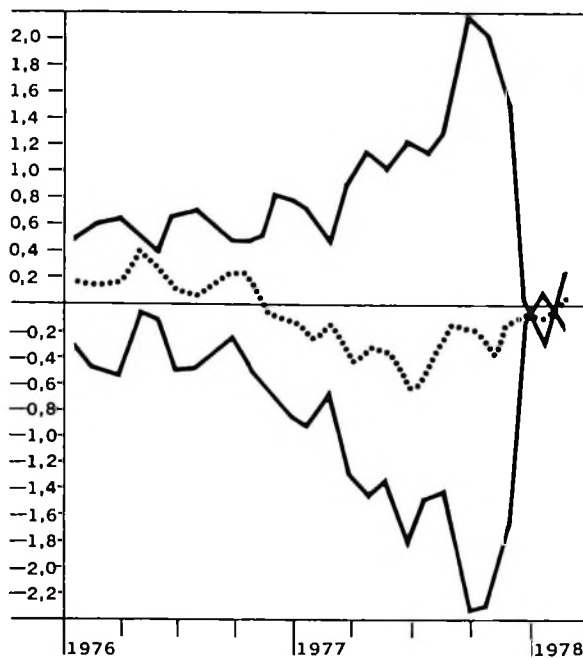
den netto kjøpte valuta og solgte kroner på termin. De norske bankene er normalt netto kjøpere av valuta på termin. I november og desember i fjor solgte imidlertid bankene netto valuta på termin.

Norske banker handler også valuta mot valuta på termin. Denne omsetningen er ikke inkludert i figur 1 eller i de tallene som ble nevnt foran. Mellom 60% og 80% av den samlede omsetning på terminmarkedet i Norge gjelder valuta mot kroner. Andelen sank fra 1976 til 1977. Omsetningen av valuta mot valuta på det norske terminmarkedet har blant annet sammenheng med at norske eksportører kan ha inntekter i én valuta og utgifter i en annen, og at de ønsker å sikre seg mot kurssvingninger disse valutaene imellom.

At de norske bankene normalt er netto kjøpere av valuta på termin, reflekteres også i figur 2. Denne figuren viser de største bankenes netto termin-, spot- og totalposisjon i valuta i 1976 og 1977. Den øverste kurven fremstiller netto terminposisjonen. Denne holdt seg i 1976 på et forholdsvis jevnt nivå over null, for så de ni første månedene av 1977 å stige betydelig. I løpet av de tre siste månedene av 1977 falt bankenes netto terminposisjon sterkt og var ved begynnelsen av 1978 negativ. Etter devalueringen i begynnelsen av februar i år har bankenes netto terminposisjon igjen steget.

Den nederste kurven i figur 2 fremstiller bankenes netto spotposisjon i valuta. I hele perioden var bankene i en netto gjeldsposisjon på spot. Av figuren går det fram at økningen i bankenes netto terminfordringer i stor utstrekning falt sammen med økningen i deres netto spotgjeld i valuta. Det innebar at bankenes totalposisjon i valuta i

Fig. 2. Bankenes netto termin-, spot- og totalposisjon i valuta. Månedsgjennomsnitt. Milliarder kroner

Øverst: Bankenes netto terminposisjon i valuta
Prikket: Bankenes totalposisjon i valuta
Nederst: Bankenes netto spotposisjon i valuta

hele perioden svingte rundt null (den prikke-kede kurven).

Bankenes totalposisjon i valuta avvek enkelte måneder forholdsvis betydelig fra null. Dette har sammenheng med at bankene har noe forskjellig atferd med hensyn til kurssikring. Forskjellene er delvis betinget av historiske forhold og arter seg ved at noen banker mer bevisst enn andre tilpasser totalposisjonen etter endringer i kursforventninger og likviditetsgrad. Dette slår ut i totaltallene i figur 2. Bankenes totalposisjoner i valuta svingte fra et positivt nivå i januar-oktober 1976 til et negativt nivå i

hele perioden deretter. De største bankenes samlede negative totalposisjon var i juni 1977 om lag 600 mill. kroner. Denne unormalt store åpne valutaposisjonen ble i det alt vesentlige dekket inn i løpet av juli og august, noe som kan ses i sammenheng med de ryktene som da oppstod om en nær forestående nedskrivning av de skandinaviske valutaer. Bankenes negative totalposisjon økte igjen i oktober 1977, for så i de etterfølgende måneder (da det var sterk uro på valutamarkedet) å bli liggende opp mot null.

Alle konvertible valutaer kan omsettes på termin i det norske markedet. Dollaren er imidlertid den helt dominerende valuta. Av en samlet brutto omsetning på termin i de største bankene i 1977 på 140 milliarder kroner omfattet 103 milliarder kroner handel med dollar. Det vil si nesten tre fjerdedeler. De nest største valutaene var i 1977 pund sterling og tyske mark. Andre valutaer omsettes bare i mindre kvanta.

De største bankenes brutto omsetning på termin i 1977 fordelt på kontraktens varighet, er vist i oppstillingen nedenfor. Over 60% av bruttoomsetningen på termin i de største bankene gjaldt kontrakter med varighet på under 12 måneder. Bare 6% gjaldt kontrakter med varighet på 12 måneder og mer.

Prinsipielt om terminkursene

Bankenes salg av terminsikring til kunder og bankenes muligheter til å foreta låne-transaksjoner i valuta er to forhold som henger nøye sammen. Det er således også en nær sammenheng mellom de terminkurser bankene noterer, og de rentedifferansene en kan observere mellom de forskjellige valutaer. I et system hvor penge- og terminmarkedene er frie, vil den observerte rentedifferansen mellom to valutaer direkte reflekteres i de to valutaenes terminkurser. Jo flere restriksjoner og institusjonelle hindringer som finnes i penge- og/eller terminmarkedene, jo mindre stringent blir sammenhengen mellom terminkurs og rentedifferanse. Et eksempel med kroner og dollar vil klarere få fram hvordan terminkursene henger sammen med renteforskjeller. En forutsetter da at kronemarkedet, dollarmarkedet og terminmarkedet i Norge fungerer helt fritt. I neste avsnitt vil en så se på hvordan kursdannelsene i det norske terminmarkedet skjer i praksis.

La oss anta at en bank kjøper et dollarbeløp på termin av en eksportør og får dermed en terminfordring i dollar. Banken kurssikrer denne fordringen ved å ta opp et lån i dollar, veksle provenyet om til kroner

Varighet	0-1 mnd.	1-3 mndr.	3-6 mndr.	6-12 mndr.	12 mndr. og over	Sum
Bruttoomsetning i mrd. kr.	43,1	41,7	27,0	20,0	9,1	140,9
Prosentvis fordeling	31,0	30,0	19,0	14,0	6,0	100,0

på spot og så låne kronene ut i perioden fram til terminfordringens forfall. Dollarbeløpet må banken betale renten R_S for, mens den tjener R_{KR} på de kronene den låner ut. Hvis differansen $R_S - R_{KR}$ er større enn null, vil banken ha et netto rentetap på transaksjonen, mens den får en netto rentegevinst hvis R_{KR} er større enn R_S . Når banken får en rentegevinst på grunn av låntransaksjonen, vil banken videreføre gevinsten til sin kunde ved å gi en bedre kurs på termin enn på spot. Får banken derimot et netto rentetap på grunn av kurssikringsoperasjonen, blir kunden belastet dette tapet. Han får en dårligere kurs på termin enn på spot. En kan illustrere dette nærmere ved et talleksempel.

La oss forutsette at $R_{KR} = 11\%$ og $R_S = 6\%$. Rentedifferansen mellom dollar og kroner blir da $R_S - R_{KR} = 5\%$. Spotkursen på dollar i Oslo antas å være 5,50. En eksportør selger dollar mot levering om tre måneder til en norsk bank. Bankens vil kurssikre seg ved å ta opp et tilsvarende dollarlån i en utenlandsk bank for en periode av tre måneder. Dette koster banken 6% i årlig rate, eller 1,5% pr. kvartal. Dollarlånet vil banken veksle om kontant til kroner og låne disse ut i tre måneder til en rente på 11% p.a. (2,75% pr. kvartal). Bankens vil av kurssikringsoperasjonen netto få en rentegevinst på $11\% - 6\% = 5\%$ årlig rate, eller 1,25% i en tre måneders periode. Denne gevinsten videreføres til eksportøren, idet han får tilbudt en kurs fra banken for tre måneders terminsalg av dollar som er 1,25% høyere enn spotkursen. Det vil si 5,57 kroner pr. dollar.

Hvis en importør kommer til sin bank og ønsker å kjøpe dollar på tre måneders

termin, kan banken kurssikre seg ved å låne kroner, kjøpe dollar og låne disse ut. Det vil si banken reduserer sin netto spotgjeld i valuta. Denne operasjonen vil føre til et netto rentetap for banken på 5% pr. år. Bankens dekker dette ved å selge dollarene dyrere på termin enn på spot. I eksempelet som er brukt foran, vil banken selge dollarene på tre måneders termin for 5,57 kroner pr. dollar. (I eksemplene er det sett bort fra at bankene opererer med marginer på kjøps- og salgskursene for å dekke direkte transaksjonskostnader m.v. Sammenhengen mellom rentedifferansen og terminkursene er også bare gjengitt i en tilnærmet form. Den nøyaktige sammenhengen er blant annet gjengitt i *Preben Munthe: "Penger, kreditt og valuta"*, Universitetsforlaget 1978.)

Når terminkursen på en valuta er høyere enn dens spotkurs, sier man at denne valuta er i *overkurs* (premium) på termin. En valuta er i *underkurs* (discount) på termin når dens terminkurs er lavere enn dens spotkurs. Hvis dollaren er i overkurs overfor kroner på termin, vil kronen være i underkurs overfor dollar. Sammenhengen mellom relative renter og terminkurser kan kort summeres opp i følgende: *Av to valutaer er den i overkurs på termin som er lavest forrentet.*

En valutas terminkurs angis vanligvis med det en skal trekke fra eller legge til spotkursen for å få terminkursen. I det eksempelet som er brukt foran, ville tre måneders terminkursen på *dollar overfor kroner blitt angitt som +7* (absolutt terminavvik) eller +5% årlig rate (relativt terminavvik). I et tilnærmet perfekt marked vil det relative terminavviket etter hvert bli mer uavhengig av lengden på terminkon-

trakten fordi korte og mer langsiktige renter vil tendere til å være like. Det absolutte terminavviket vil da øke proporsjonalt med lengden på terminkontrakten.

Termin- og pengemarkedet i Norge

Pengemarkedet i Norge er preget av at bankene holder forholdsvis faste renter på innskudd og utlån overfor kunder. Endringer i bankenes likviditet forårsaket av endringer i myndighetenes penge- og kredittpolitikk, fører på kort sikt vanligvis ikke til forandringer i bankenes renter overfor publikum. Den omlegning av rentepolitikken som fant sted i desember i fjor, vil imidlertid over noen tid kunne føre til en mer fleksibel rente enn det praksis har vært til nå.

Mellom bankene finnes det et eget marked for lånetransaksjoner i kroner. I Norge omfatter interbankmarkedet bare dagslån. Videre er markedet regulert fra bankenes side, slik at den rente som dannes, ikke gir et reelt uttrykk for knappheten på kroner. Interbankkronemarkedet fungerer nærmest som et "clearing"-marked for overskuddslikviditet bankene imellom. Knapphet på likviditet fører snarere til at markedet tørker ut fram for at renten stiger sterkt.

Denne formen på det norske penge-marked er av betydning for prisdannelsen i terminmarkedet. De norske bankene kan vanskelig ta utgangspunkt i observerbare rentedifferanser når de skal fastsette en terminkurs på kroner. Terminkursene på kroner bestemmes direkte av tilbud og etterspørsel i et forholdsvis uregulert terminmarked. Fra terminkursene kan en så regne seg tilbake til kronerenter som i

større grad enn de observerte vil være i overensstemmelse med bankenes likviditets-situasjon. En kan si at en i Norge bruker terminkursene til å beregne en "skygge-rente" på kroner i stedet for å bruke renten til å beregne terminavvikene. Denne beregnede renten har en klar markedsmessig funksjon, noe en lettest ser når en tar utgangspunkt i bankenes bruk av *swaper* seg imellom.

I stedet for å utvikle interbank-kronemarkedet bruker bankene i stor utstrekning swaper når de skal låne kroner av hverandre. En swap innebærer at en byttelåner kroner og valuta for en nærmere angitt periode. En slik lånetransaksjon kan bestå av en spotforretning og en terminforretning, eller av to terminforretninger med forskjellige forfallsdatoer og hvor den ene reverserer den andre. En kan illustrere nærmere hva en swap er ved hjelp av et eksempel.

En har to banker, A og B. Begge bankene antas å ha adgang til å låne valuta i utenlandske banker. B har videre en forholdsvis god kronelikviditet, mens bank A's likviditetssituasjon er meget anstrengt. A har behov for å skaffe seg kroner for å kunne møte nært forestående betalingsforpliktelser i kroner. Bank A kan da inngå en swap-avtale med bank B. Det gjøres ved at A låner f.eks. dollar i en utenlandsk bank og bruker dem til å kjøpe kroner spot av B. A har behov for disse kronene i bare en måned. Derfor inngår de to bankene samtidig avtale om å reversere handelen om en måned. Det vil si at A selger kronene tilbake til B igjen på en-månedes termin. Begge bankene oppnår da full kurssikring. Hele avtalen om kjøp av kroner på spot og salg igjen på termin kalles en *swap-avtale*.

En kan så regne ut den renten A indirekte betaler for de kronene den låner på denne måten. For å få låne kronene, må A først ta opp et lån i dollar som den betaler $R_{\$}$ for (årlig rate). Dollarene veksles om til kroner på spot. Deretter kjøper A dollarene tilbake igjen på termin, og vi forutsetter at terminkursen er høyere enn spotkursen. Den relative overkursen på dollar overfor kroner på termin betegner vi med D. En kan da si at A implisitt betaler en rente for de kronene den låner, som er $R_{kr} = R_{\$} + D$.

Figur 3 viser prosentvise terminavvik på tre-måneders dollar og pund overfor kroner fra 1976 til februar 1978. Det fremgår av figuren at dollaren var i overkurs overfor kronen i hele perioden, mens pundet var i underkurs fram til april 1977 for deretter å komme i overkurs.

I Norges Bank beregnes jevnlig tre-månedersrenten på kroner. Renten beregnes av terminavviket på dollar og pund og renten på de to valutaer i Euro-markedet. Utviklingen av denne beregnede renten fra januar 1976 til april 1978 fremgår av figur 4.

Fig. 3. Tremåneders termin-avvik i prosent pr. år på dollar og pund overfor kroner

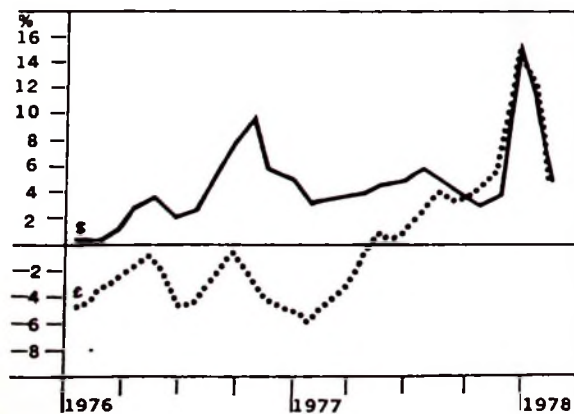
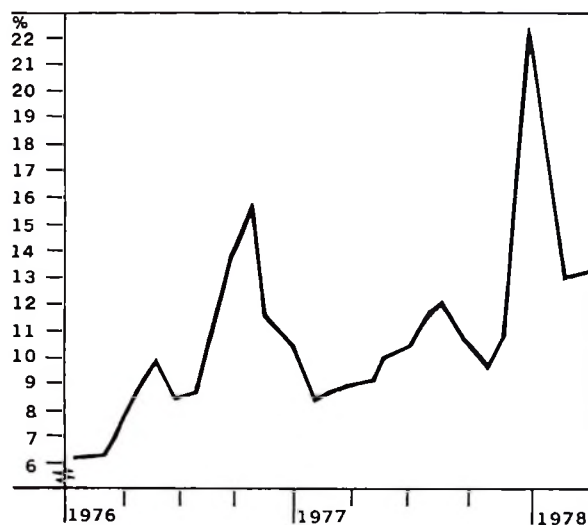

Fig. 4. Beregnet tremåneders rente på kroner. Månedsgjennomsnitt

I perioden varierte renten mellom 6% og 22%. Toppene i 1976 og 1977 har sammenheng med et stramt kronemarked på grunn av spekulasjoner om kursjusteringer.

Norske banker inngår ikke bare swaper seg imellom, men også med norske og utenlandske kunder og med utenlandske banker. En norsk bedrift kan f.eks. motta dollarinntekter for et eksportvareparti. Bedriften trenger dollar igjen om en måned for å betale et parti varer den har kjøpt fra utlandet. I mellomtiden har bedriften behov for kroner. Bedriften inngår da en swap-avtale med en norsk bank — den selger dollar spot og kjøper dem igjen på termin for levering om en måned. Alt avtales på en gang. Bedriften kan sies å låne kroner av banken i en måned mot å låne dollar til banken for den samme perioden. Avhengig av den relative stramheten i kronemarkedet vil bedriften betale et beløp eller motta et beløp av banken for operasjonen.

Terminhandel med utenlandske banker

En vesentlig del av de største norske bankenes valutaomsetning finner sted med utenlandske banker. I 1977 foregikk 46% av disse bankenes samlede kjøp og salg av valuta på termin med utenlandske banker. De utenlandske bankene var jevnt over selgere av valuta og kjøpere av kroner på termin. Det vil si at de norske bankenes handel med de utenlandske bidrog til å øke de førstes netto terminfordringer.

Utenlandske banker kjøper og selger kroner med norske banker for å kunne tilfredsstille sine kunders transaksjonsbehov i denne valuta. Utenlandske banker har vanligvis en viss kassareserve i kroner stående på konti i norske banker (lorokonti). De norske bankene har imidlertid ikke anledning til å yte rente på slike kroneinnskudd. Framfor å ha store kronebeløp stående på ikke-rentebærende konti, kan de utenlandske bankene oppnå forrentning ved å kjøpe kroner på termin mot f.eks. å selge dollar. Bankene kan da fram til forfallsdatoen ha dollarene plassert til forrentning i Euro-dollarmarkedet. Hvis kronen er i underkurs på termin, vil de utenlandske bankene alt i alt kunne oppnå en meget god forrentning. Ved å ha mange terminfordringer i kroner med forskjellig forfall, vil de utenlandske bankene til en hver tid kunne være likvide i kroner uten å behøve å tape renteinntektene.

En tilstramning i penge- og kredittpolitikken i Norge fører til at de norske bankenes kronelikviditet reduseres. Bankene søker normalt å kompensere dette ved å låne valuta i utenlandske banker (eller redusere egne valutareserver) og veksle om til kroner. Spot-kursen på kroner vil da

stige, og Norges Bank må om nødvendig foreta intervensjonssalg av kroner for å holde kronen under slangens "tak". Eller opplåningen reduserer Norges Banks intervensjonskjøp av kroner. I begge tilfelle får bankene relativt sett bedret sin kronelikviditet. Økningen i valutagjelden kan bankene kurssikre ved å kjøpe valuta/selge kroner til en utenlandsk bank på termin (eller til en kunde). Salg av valuta spot og kjøp på termin kan foretas i en operasjon som en swap, eller ved to enkeltstående operasjoner.

Kontakten med utenlandske banker spiller en vesentlig rolle når norske banker søker å bedre sin likviditet ved å låne inn valuta og kurssikre den økte valutagjelden ved å kjøpe valuta på termin. Muligheten til å foreta slike operasjoner med utenlandske banker innebærer imidlertid ikke at de norske bankene kan motvirke en hver kredittpolitisk innstramning. De kronene bankene får swaped til seg på denne måten, blir raskt meget dyre, idet overkursen på utenlandsk valuta presses oppover. Utenlandske banker er ikke uten videre interessert i å kjøpe kroner på termin (eller swape fra seg kroner) i ubegrenset grad.

Nå er ikke de norske bankene pålagt å kurssikre sine valutaposisjoner (holde totalposisjonen lik null). De gjør dette i egen interesse. Er kronelikviditeten meget stram, vil en del banker imidlertid kunne finne det lønnsomt å låne inn valuta uten å foreta kurssikring over terminmarkedet. Gjøres dette i stor utstrekning, vil effekten av en kredittpolitisk innstramning kunne bli begrenset. De norske bankene har i perioder hatt visse tilløp til slik innlåning. F.eks. i første halvår 1977 økte bankenes totalposisjon gradvis i negativ retning og i takt

med en pengepolitisk innstramning (figur 2).

For å hindre en ubegrenset innlåning av denne typen, er det satt individuelle "tak" på bankenes adgang til å ta opp lån i utlandet. De elleve største forretningsbankene har til sammen en kvote for opplåning i utlandet på 2 milliarder kroner.

Terminhandel med ikke-bankkunder

Eksportører, importører og andre innlendinger som foretar lovlige transaksjoner med utlandet, kan fritt velge om de vil handle valuta spot eller termin. Deres tilpasning vil avhenge av terminkurser og forventninger om fremtidig kursutvikling. Forventes det ingen endring i kronens spotkurs i nærmeste framtid, vil en overkurs på utenlandsk valuta (underkurs på kroner) være et incitament for eksportører til å selge sine fremtidige valutainntekter på termin. Importørene vil i denne situasjonen unngå å bruke terminmarkedet, idet de vil anta at forhåndskjøp av valuta blir mer kostbart for dem enn om de venter og kjøper valutaen når de trenger den på kontant basis. Er utenlandsk valuta i underkurs overfor kroner, blir forholdene motsatt. Importørene vil finne det lønnsomt å bruke terminmarkedet, mens eksportørene vil finne det ulønnsomt.

Er likviditeten i det norske banksystemet stramt og det er overkurs på utenlandsk valuta, vil en norsk eksportør kunne yte en varekreditt i valuta til en utenlandsk kunde og oppnå en meget god forrentning ved å bruke terminmarkedet. En kan vise dette ved hjelp av et eksempel.

La oss anta at tre-måneders Euro-dollarrenten er 6%, og at overkursen på dollar overfor kroner på tre-måneders termin er 5% (årlig rente). En norsk eksportør selger et vareparti til utlandet og yter tre-måneders kreditt. Salgskontrakten er fakturert i dollar, og kreditten ytes til en rente lik Euro-dollarrenten. Hvis eksportøren selger kontraktbeløpet på termin til en norsk bank, vil eksportørens totale renteinntekter av kreditten bli $6 + 5 = 11\%$ pr. år. Med andre ord: Selv om kreditten ytes i dollar, vil eksportøren ved å selge beløpet på termin til en norsk bank kunne oppnå en rente som er i overensstemmelse med stramheten i kronemarkedet.

Selv med betydelig overkurs på utenlandsk valuta på termin vil kunder kunne finne det lite attraktivt å forhåndsselge valuta hvis de venter en snarlig devaluering av kronen. La oss igjen ta for oss eksemplet der spotkursen på dollar i norsk regning er 5,50 og overkursen på dollar på tre-måneders termin mot kroner er 5% pr. år. Ved å selge dollar på tre-måneders termin vil eksportører oppnå en kurs på 5,57 kroner pr. dollar. Det oppstår så sterke rykter om at norske kroner i nær framtid skal devalueres med minst 10% (eller at dollaren vil appresiere med ca. 10%). Hvis så skjer, vil dollarkursen (spot) om tre måneder kunne ligge på rundt 6,10 kroner pr. dollar. Eksportører med sterke forventninger om en slik devaluering vil da i dag ikke gå inn i terminmarkedet, men satse på å selge sine valutainntekter på spot etter en eventuell devaluering.

Importører som frykter en devaluering og som har betalingsforpliktelser i dollar om tre måneder, vil opptre akkurat motsatt. De vil tape mye hvis en devaluering

finner sted og de ikke har kurssikret seg. Importørene vil derfor i økende grad kurs-sikre seg ved å kjøpe valuta på termin av bankene.

Resultatet av eksportørenes og impor-tørenes endrede atferd blir at nettotilbudet av valuta på termin til bankene reduseres, og bankenes netto terminfordringer går ned. I kurssikringsøyemed vil bankene fore-ta tilsvarende reduksjoner i sin netto spot-gjeld i valuta. Reduksjonen i nettotilbudet av valuta på termin fra kunder vil også bidra til å øke overkursen på utenlandsk valuta. Dette vil igjen virke bremsende på nedgangen i bankenes netto terminfordrin-ger. For å kunne snu nedgangen, må imid-lertid terminkursen på dollar komme opp mot 6,10, dvs. en overkurs på bortimot 40% i årlig rate overfor kroner.

September-oktober 1976 og novem-ber-desember 1977 var perioder med for-ventninger om kursendring og derav føl-gende atferdsendringer. I begge tilfelle var det rykter om en devaluering av norske kroner. Av figurene 2 og 3 ser en at bankenes netto terminfordringer falt, mens overkursen på valuta økte (eller som for pund i september-oktober 1976 under-kursen ble redusert). Særlig sterkt gjorde dette seg gjeldende i november-desember 1977. Den gjennomsnittlige overkursen på dollar på tre-måneders termin var i desem-ber i fjor på 15% i årlig rate. Bankenes terminfordringer falt i løpet av november og desember med over 2 milliarder kroner. Bankenes spotgjeld i valuta ble redusert med tilsvarende beløp. Denne gjeldsned-betalingen ble i betydelig grad finansiert ved lån i Norges Bank.

Var eksportørenes og importørenes kurs-forventninger alltid entydige og sikre, ville

terminkursen i betydelig grad antesipere den fremtidige spot-kurs. Forventninger er imidlertid naturlig nok aldri sikre. Nærmere studier viser da også at en sjelden kommer heldig ut om en bruker terminkursene i dag til å forutsi spot-kursene i fremtiden.

Nærmere om faktorer som påvirker bankenes netto terminposisjoner

I avsnittene foran er det pekt på at det ofte vil være en sammenheng mellom over-kursen på utenlandsk valuta og bankenes netto terminposisjoner. Når bankene går ut og tilbyr en høy overkurs på valuta, vil flere kunder (og utenlandske banker) isolert sett bli trukket til terminmarkedet og være villige til å selge valutainntekter og andre valutafordringer på termin. De vil på denne måten kunne oppnå en høy forrentning på sine valutafordringer. Denne forrentningen vurderes av kundene til å oppveie mulig-hetene for kursgevinst om de ventet med å selge fordringene på spot.

Høy overkurs (eller lav underkurs) på valuta vil således normalt falle sammen med at bankene har store nettoterminfordringer. Eksistensen av en slik sammenheng kan en teste nærmere ved en enkel regresjonsana-lyse når en først ekskluderer fra datamateri-ale de månedene det var sterke forvent-ninger om endringer i kronens internasjonale verdi. En slik analyse er foretatt på kvartalstall for årene 1975-1977. I 1976 er data fra september og oktober utelatt, og i 1977 har en ikke tatt med det siste kvartalet. I analysen er terminavviket på tre-måneders dollar overfor kronen i pro-sent pr. år den forklarende variabel, mens bankenes netto terminposisjoner er den

avhengige variabel. Estimeringen av regresjonslikningen er foretatt på logaritmisk form. Hvis Y = bankenes netto terminposisjoner og X = terminavviket på tre-måneders dollar overfor kroner i prosent pr. år, gir estimering etter minste kvadraters metode følgende resultat:

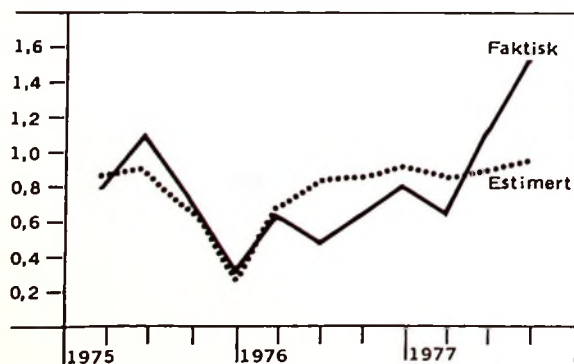
$$\ln Y = 6,53 + 0,17 \ln X$$

Korrelasjonskoeffisient: 0,74
Antall observasjoner: 11

Figur 5 viser faktiske og estimerte verdier for Y . Beregningen indikerer at en økning i terminavviket på dollar på 1% (ikke ett prosentpoeng) fører til en økning i bankenes terminposisjon på 0,17%.

I enkelte perioder er forskjellen mellom de faktiske og estimerte Y -ene forholdsvis store. Dette gjaldt særlig i tredje kvartal 1977. Med en så enkel regresjonslikning som den som her er brukt, kan en ikke vente at føyningen blir helt god. Hvis en hadde flere observasjoner og innførte flere forklaringsvariabler i regresjonslikningen, ville en sannsynligvis kunne få til en bedre

Fig. 5. Faktisk og estimert verdi for bankenes netto terminposisjon. Kvartalsgjennomsnitt. Milliarder kroner

føyning. Hensikten med beregningene her var imidlertid bare å få et visst bilde av hvilken betydning terminavvikene har for bankenes terminposisjoner.

Sentralbankens rolle i terminmarkedet

Norges Banks viktigste funksjon i valutamarkedet er å kjøpe og selge valuta for å holde kursen på kroner innenfor de rammer slange-samarbeidet setter. Slike intervensjoner i valutamarkedet foretar Norges Bank bare i spotmarkedet. Teoretisk kunne Norges Bank også ha intervenert i terminmarkedet for å påvirke kronens spotkurs i den retningen en måtte ønske. I en del land er det nokså vanlig at sentralbanken intervensjoner i terminmarkedet.

Når kronen nærmer seg slangens bunn, intervensjoner Norges Bank ved å selge valuta og kjøpe kroner av de norske bankene. Norges Bank griper direkte inn i spotmarkedet og støtter kronen ved å bruke av de internasjonale reservene. Alternativt kunne Norges Bank ha solgt valuta på termin til de norske bankene. Bankenes netto terminfordringer i valuta ville øke, og for å dekke kursrisikoen, måtte deres netto spotgjeld i valuta øke tilsvarende. Ved et slikt terminsalg får Norges Bank bankene til å dekke et valutaunderskudd ved å øke kapitalimporten fra utlandet.

Hvis den norske kronen var nær slangens "tak", ville Norges Bank tilsvarende kunne ha intervenert ved å kjøpe valuta på termin av bankene. Bankenes netto terminfordringer ville blitt redusert, og de måtte ha foretatt en tilsvarende reduksjon i netto spotgjelden for å dekke kursrisikoen. Bankene måtte da selge kroner og kjøpe valuta

på kontantbasis for å nedbetale lån tatt opp i utlandet eller øke innestående på valuta-konti i utenlandske banker.

Intervensjoner i terminmarkedet fører i første omgang ikke til endringer i Norges Banks valutaeserver. Selger Norges Bank valuta på termin til bankene, oppnår Norges Bank en form for kreditt i valuta fram til terminkontraktens forfall. Kjøper Norges Bank valuta på termin, oppnår bankene en tilsvarende kreditt i valuta. Terminmarkedsintervensjoner utsetter også de direkte virkningene på bankenes kronelikviditet.

Swap-kontrakter mellom sentralbanken og de private banker kan brukes til å regulere bankenes kronelikviditet. Hvis sentralbanken ønsker å redusere bankenes kronelikviditet, kan den kjøpe kroner på spot av banken og selge dem tilbake på termin (selge valuta spot og kjøpe valuta på termin). Bankenes kronebeholdninger reduseres, og deres spot valutagjeld reduseres samtidig med deres netto terminfordringer i valuta. For å bedre bankenes kronelikviditet, måtte sentralbanken inngå en swap den andre veien, dvs. selge kroner på spot og kjøpe på termin (kjøpe valuta spot og selge på termin). Bankenes kronebeholdninger øker, og deres netto spotgjeld og netto terminfordringer i valuta øker, slik at totalposisjonen i valuta blir uendret. En kan si at bankene får låne kroner av sentralbanken mot selv å låne ut valuta til denne. Spotkursen vil vanligvis ikke påvirkes direkte ved slike swaper.

Virkningene på spotkursen av intervensjoner på termin er ofte mer upresise enn virkningene av intervensjoner på spot. Når kronen er nær bunnen i slangen og Norges Bank selger valuta/kjøper kroner *spot* på

intervensjon, kommer Norges Bank direkte inn som en ny etterspørter etter kroner på spotmarkedet. Hvis Norges Bank i stedet solgte valuta/kjøpte kroner *på termin*, ville etterspørselen etter spot-kroner bare øke om bankene kurssikret økningen i netto terminfordringene ved å øke netto spotgjelden i valuta tilsvarende. Hvis bankene ikke foretok en slik kurssikring, vil intervensjonen ha helt minimale virkninger på spotkursen. Er det rykter om en snarlig nedskrivning av norske kroner, vil en kunne risikere at bankene unnlater å kurssikre en økning i terminfordringene ved en tilsvarende økning i spotgjelden. Ved å benytte sentralbankens intervensjonssalg av valuta på termin til å legge opp en netto total fordringsposisjon i valuta, kan bankene spekulere i en kronenedskrivning uten å omdisponere likvide midler. Intervenerer derimot sentralbanken ved å selge valuta på spot, vil bankene måtte bruke av sine kronebeholdninger til å kjøpe valuta spot av sentralbanken for å kunne legge opp en positiv totalposisjon i valuta (nedbetale spotgjeld uten å redusere netto terminfordringer). Kronelikviditeten i banksystemet vil da bli strammere, og spekulasjonen vil i en viss forstand bli dyrere.

Under normale forhold vil intervensjoner i terminmarkedet kunne være et brukbart virkemiddel i tillegg til intervensjoner i spotmarkedet. Ved å bruke disse to instrumentene hver for seg eller sammen i swaper, vil en lettere kunne unngå bieffekter som sterke svingninger i bankenes kronelikviditet. Inngåelse av swaper med de private bankene vil i en del tilfeller kunne være et nyttig tillegg til det å innvilge ekstratransjer i den automatiske låneordningen i Norges Bank.

I situasjoner med spekulasjoner om kursendringer vil det ofte være vanskeligere å håndtere intervensjoner i terminmarkedet. Ved å pålegge bankene å holde totalposisjonen i valuta rundt null, vil en kunne hindre at bankene benytter intervensjonene til å spekulere mot kronen. Intervensjonssalg av valuta på termin med sikte på å støtte kronens spotkurs vil imidlertid isolert sett bidra til å redusere overkursen på valuta på termin. Det blir da i en viss forstand billigere for kunder å spekulere mot kronen ved netto å kjøpe valuta på termin av bankene. På den andre siden kan intervensjonene psykologisk overbevise markedet om at en devaluering ikke kommer på tale. A priori er det vanskelig å si hvilken av disse to faktorene som vil virke sterkest.

I enkelte situasjoner kan det gunstigste for sentralbanken være å intervensjonere *med*

markedskreftene i terminmarkedet i stedet for *mot* dem. Det vil si at hvis kunder kjøper valuta på termin fordi de regner med et fall i kronekursen i nær fremtid, kan sentralbanken også gå inn og kjøpe valuta på termin. Hensikten med det måtte være å drive overkursen på valuta så høyt at kunder ikke lenger fant det gunstig å kjøpe valuta på termin, men heller ville selge. Norges Bank måtte så i tillegg støtte kronen på spot ved å selge valuta i det markedet. Intervensjoner av denne typen kan imidlertid også slå feil. Markedet kan komme til å tolke en høy overkurs på valuta som et uttrykk for at Norges Bank ønsker å devaluere kronen. Hvordan intervensjoner i terminmarkedet ville virke i situasjoner hvor det spekuleres i kursjusteringer, vil avhenge av hvilke erfaringer markedet har fra tidligere, og av hvor overbevisende sentralbanken og regjeringen opptrer.

Utviklingen på rentemarkedet

*Stein Sjølie,
konsulent i Kredittpolitisk avdeling
i Norges Bank*

*Beregning av gjennomsnittsrenter basert på
bankenes kvartalsoppgaver.*

Tekniske merknader

Utlånsrenter og -provisjoner. Kvartalsoppgavene gir oversikt over vanlig laveste og høyeste rente og provisjon på nye utlån for de enkelte utlånsarter ved kvartalets utgang. Begrepet "vanlig" har vært gjenstand for varierende tolkning fra de enkelte bankers side. Dessuten må det sies at bankene ikke har vært særlig nøyaktige med å fylle ut skjemaene riktig. Fordi rentestatistikken tidligere var omfattet med liten interesse, har arbeidet med å revidere oppgavene vært lavt prioritert.

Ved gjennomsyn av en del renteoppgaver fra 1977 kom vi under vær med disse svakhetene. I samarbeide med Statistisk Sentralbyrå sendte da Norges Bank ut en presisering av forskriftene sammen med nye skjemaer for første kvartal. Etter disse forskrifter skal vanlig rente omfatte 10% eller mer av nye utlån eller innskudd innen vedkommende art. Det er derfor grunn til å tro at tallene for første kvartal 1978 viser et mer korrekt rentenivå enn hva som var tilfelle for de tidligere publiserte tall (Penger og Kreditt).

Det knytter seg stor interesse til endringen fra tredje kvartal 1977 (siste observasjon før opphevelsen av renteforståelsen) til første kvartal 1978 (første observa-

sjon hvor rentehevingen kan antas å ha gitt fullt utslag). Norges Bank så det derfor som vesentlig å få korrigeret tallene for tredje kvartal slik at nivået der også ble mest mulig korrekt. Alle oppgaver over rente- og provisjonssatser på nye utlån fra tredje kvartal 1977 er revidert. Til en viss grad er de endringer som er foretatt for tredje kvartal, projisert bakover på tidligere kvartaler for å få fram riktigere endringstall.

Rente- og provisjonstallene i tabellene 28 og 29 er veide gjennomsnitt av de enkelte bankers rente- og provisjonsoppgaver der vi har nyttet respektive bankers bevilgede utlån pr. 31/12 1977 som vekter. Så lenge bankene ikke gir oppgaver over tilgangen på nye utlån i løpet av perioden, har vi ikke bedre vekter å bruke. For å hindre at de banker som ikke har sendt inn skjemaet eller fylt ut rubrikken, skal bli regnet med rente 0, holdes disse bankene utenfor i beregningene. Det gjelder også ved utregningen av gjennomsnittet for høyeste vanlig provisjon. For utregningen av laveste vanlige provisjon har en imidlertid tatt med alle banker som har sendt inn skjemaet, selv om de ikke har fylt ut rubrikken for laveste provisjonssats. Gjennomsnittlig høyeste provisjon er derfor gjennomsnittet for de

banker som oppgir at de tar slik provisjon. Dette har den ulempe at banker som har oppgitt 0 på høyeste vanlig provisjon, ikke blir regnet med. Det er derfor grunn til å tro at den gjennomsnittlige provisjon ligger nærmere gjennomsnittet av den laveste enn gjennomsnittet av den høyeste.

Hvis fordelingen av nye utlån fordeler seg omtrent som den utestående masse med hensyn til banker og arter, vil den gjennomsnittlige rente ligge et sted i intervallet mellom gjennomsnittet av den laveste og gjennomsnittet av den høyeste rente. Hvor gjennomsnittsrenten vil plassere seg i dette intervallet, kan vi imidlertid ikke si noe sikkert om.

Innskuddsrenter. Kvartalsoppgavene for vanlig rente på nye bankinnskudd var fram til siste årsskifte beheftet med tilsvarende svakhet som renteoppgavene for nye utlån. Disse innskuddsrenteskjemaene har tidligere ikke vært gjenstand for statistisk bearbeiding. Vi har ikke funnet det hensiktsmessig å forsøke å rette opp oppgavene for tredje kvartal 1977. Det er imidlertid grunn til å tro at særlig oppgavene over høyeste vanlige rente for innskudd på anfordring er dårlige, og derfor har vi latt være å publisere tall for disse for tiden før første kvartal 1978.

Tilsvarende som for utlånsrentene er de rentesåtsene som står i tabellene 30 og 31, veide gjennomsnitt av oppgavene fra de enkelte banker der vi har benyttet den enkelte banks masse av de respektive innskuddsarter som vekter. For folioinnskudd er brukt oppgaver fra alle banker, mens det for alle andre innskudd bare er brukt oppgaver fra de banker som oppgir positiv rente. Dette er gjort for å unngå å regne

med banker som av en eller annen grunn ikke har sendt inn eller fylt ut oppgaven.

Kommentar til statistikkene over rente- og provisjonssatser på nye utlån og renter på nye innskudd

Tallene i tabellene 28–31 og 34 viser veide gjennomsnitt for det som oppgis som vanlig laveste og høyeste sats. Det er grunn til å tro at den gjennomsnittlige rente på nye utlån og innskudd befinner seg et sted i intervallet mellom de beregnede gjennomsnitt for lavest og høyest. Det betyr ikke at det vil være uvanlig at den enkelte låntaker og innskyter kan treffe på renter i banker og livselskaper som ligger utenfor dette intervallet.

Jo større intervallet mellom høyest og lavest er, desto dårligere informasjon vil tabellene gi om den gjennomsnittlige rente. Det kan f.eks. godt hende at det skjer en betydelig renteglidning innenfor et lengre intervall uten at yttergrensene flytter seg noe særlig. Et eksempel på det kan være renten på folioinnskudd i forretningsbankene hvor intervallet pr. første kvartal 1978 gikk fra 0,1 til 1,7%. Selv om de fleste bankene søker å holde den på 0%, er det vel grunn til å regne med at økt konkurranse om innskuddsmidler fører til at stadig flere kunder oppnår positiv rente på folioinnskudd i sin bank. Da vil den gjennomsnittlige rente gå opp uten at det behøver å gi seg utslag på denne statistikken.

Livselskapene. Tabell 34 (som bare vil bli publisert én gang årlig i Penger og Kredit) viser at ved utgangen av 1976 lå gjennomsnittsrenten på nye utlån i livsforsikrings-

selskapene et sted mellom 7,8 og 8,8%. Etter at renteforståelsen ble opphevet ved utgangen av 1977, var intervallet 9,2–9,7%, dvs. en oppgang på rundt ett poeng. (Når det gjelder den gjennomsnittlige renten, kan den teoretisk ha økt med fra 0,4 til 1,9 prosentpoeng.) Intervallets lengde er dermed skrumpet inn til det halve fra 1,0 til 0,5 prosentpoeng. Det virker som om forsikringselskapene etter opphevelsen av renteforståelsen opererer med mindre intervall mellom laveste og høyeste vanlige rente.

Av tabellen kan vi også lese at gjennomsnittsrenten for alle utlån i 1976 lå under intervallet for nye utlån pr. utgangen av 1976. Forklaringen er nok at når renten stiger gjennom noen tid, vil det øyeblikkelig gi seg utslag på nye utlån, mens den registrerte oppgang i renten på samlede utestående lån skjer over en lengre periode.

Forretningsbanker. Ifølge tabell 28 lå den gjennomsnittlige renten på nye utlån i forretningsbankene ved utgangen av tredje kvartal 1977 i intervallet 7,7–10,0%. Et halvt år senere var intervallet forskjøvet til 9,2–11,6%. Begge yttergrensene er dermed steget med ca. 1½ prosentpoeng. Intervallets lengde er fortsatt over 2 prosentpoeng. Vi har således ikke fått noen tilsvarende innsnevring av renteintervallet slik som i livselskapene. Dette kan skyldes at enkelte av bankenes utlånsarter, kanskje særlig "andre utlån med løpetid ett år og over", er så store og lite homogene at det nødvendigvis må bli et stort sprang fra høyeste til laveste vanlige sats.

De fleste banker tar løpende provisjoner av kassekreditter, byggelån og vekslers, mens bare et mindretall oppgir at de tar løpende

provisjoner på andre utlån, og det er enda færre som gjør dette ved utgangen av første kvartal 1978. Derimot later det til at det er blitt mer vanlig å ta engangsprovisjoner på alle typer utlån. Disse endringene gir seg ikke utslag i statistikken, fordi høyeste vanlige provisjon bare regnes ut som gjennomsnitt for de banker som oppgir at de tar slik provisjon.

Fordi intervallet mellom gjennomsnittlig høyeste og laveste vanlige sats for renter og provisjoner er stor, vil denne kvartalsstatistikens utsagnskraft med hensyn til gjennomsnittlige lånekostnader fortsatt være dårlig. For å få en bedre indikasjon på det, bør vi se på tabell 32, som viser rente- og provisjonsinntekter i prosent av midlere trukne utlån. (Denne tabellen vil bare bli publisert én gang pr. år.) Ettersom det i løpet av 1977 var ubetydelige endringer i rentenivået før renteforståelsen ble opphevet i desember, bør rentenivået, slik det fremgår av tabell 32, falle i intervallet mellom høyeste og laveste rente og provisjon pr. utgangen av tredje kvartal i tabell 28.

For utlån i alt oppgir tabell 32 en renteinntekt av midlere utlån på 8,6%. Dette faller godt innenfor intervallet på 7,7–10,0%, som oppgis for tredje kvartal 1977 i tabell 28. Provisjonsinntektene er på 1,6% av midlere utlån. Dette er litt i overkant av hva som var antatt på grunnlag av kvartalsstatistikken. For enkelte utlånsarter, f.eks. kassekreditter og vekslers, ligger rente- og provisjonsinntektene over de tilsvarende gjennomsnittlige høyeste renter og provisjoner i kvartalsstatistikken. Forklaringen på denne mangel på samsvar kan dels være at bankene oppgir provisjonssettsene i prosent av bevilgninger, mens gjennomsnitt-

lige rente- og provisjonsinntekter regnes i prosent av midlere trukne lån. Dels kan forklaringen være at midlere trukne utlån beregnet på grunnlag av siste dato hver måned, systematisk ligger lavere enn det faktiske gjennomsnitt.

Tabell 30 over renter på nye bankinnskudd i forretningsbankene gir en indikasjon på den økning i innskuddsrenten som har funnet sted etter at renteforståelsen ble opphevet. Det later til at gjennomsnittet for vanlig laveste rente er gått opp med ett prosentpoeng. Den vanlig laveste rente på innskudd på anfordring har steget ubetydelig, mens renten på tidsinnskudd later til å ha steget med 1-1½ prosentpoeng. Intervallet mellom vanlig laveste og høyeste rente er ved utgangen av første kvartal 1978 nærmere to prosentpoeng.

Ifølge tabell 33 (som bare blir tatt inn i Penger og Kreditt én gang i året) var renteutgifter for bankene 5,2% av midlere innskudd i 1977, hvilket er ca. ett prosentpoeng over gjennomsnittet av vanlig laveste rente i forretningsbankene ved utgangen av tredje kvartal 1977.

Sparebankene. Fra tredje kvartal 1977 til første kvartal 1978 er gjennomsnittlig laveste rente på nye utlån i sparebankene steget med 1,3 prosentpoeng til 8,9% ifølge tabell 29. Samtidig steg gjennomsnittlig høyeste rente med to prosentpoeng til 11,3%. Det later dermed til at det har skjedd en ytterligere spredning av rentestrukturen i sparebankene etter at renteforståelsen ble opphevet, idet de høyeste rentene har steget mest. Etter dette ligner rentestrukturen i sparebankene meget på den i forretningsbankene.

Også blant sparebankene later det til at flere nå tar engangsprovisjoner på utlån. Det gjelder særlig "Andre utlån", hvor det er meget uvanlig med løpende provisjoner.

Hvis vi sammenligner tabell 29 med tabellen over rente- og provisjonsinntekter av midlere utlån, tabell 32, finner vi god overensstemmelse for totaltallene. I 1977 var gjennomsnittlig renteinntekt på alle utlån i sparebankene 8,4%, hvilket er omtrent midt i intervallet mellom laveste og høyeste rente på nye utlån tredje kvartal 1977. Provisjonsinntekten på 0,7% er også omtrent den man kunne vente, litt nærmere gjennomsnittlig laveste enn høyeste provisjon i tredje kvartal. Men også for sparebankene var rente- og provisjonsinntekter av vekslere og kassekreditter i prosent av de samme utlån høyere enn gjennomsnittlig høyeste renter og provisjoner for tilsvarende nye utlån i tredje kvartal 1977.

Tabell 31 viser at den laveste vanlige rente i sparebankene har steget med 1,3 prosentpoeng til 5,6% fra tredje kvartal 1977 til første kvartal 1978. Også i sparebankene er det særlig på tidsinnskudd at renten har steget. Avstanden mellom gjennomsnitt for høyeste og laveste vanlige rente var på bare 0,4 prosentpoeng i sparebankene ved utgangen av første kvartal 1978.

I 1977 var sparebankenes renteutgifter i forhold til midlere innskudd fra kunder i norske kroner 4,6% ifølge tabell 33. Det er 0,3 prosentpoeng over gjennomsnittet av laveste vanlige rente ved utløpet av tredje kvartal 1977. Det er for så vidt god overensstemmelse mellom de to tabeller. Når overensstemmelsen er mindre god for lønnskonti, skyldes nok det at bankene

vanligvis bare gir rente av laveste saldo i måneden for slike innskudd.

Tabellene over bankenes renteutgifter og -inntekter (tabell 32 og 33) gir inntrykk av at det fra 1975 til 1977 var en årlig økning

i utlånsrenter (inklusive provisjoner) på vel 0,3 prosentpoeng og i innskuddsrentene på knapt 0,2 prosentpoeng i både forretnings- og sparebankene.

Kredittoversikt 1977

Også i 1977 var det en betydelig tilførsel av midler til publikum fra den offentlige sektor og fra private banker. Pengemengden hos publikum økte således med 16% i 1977, 17,1% i 1976 og 15,3% i 1975. I femårs-perioden 1970–74 utgjorde veksten, til sammenlikning, gjennomsnittlig 12% i året.

Teksttabell 1 viser hvilke kilder likviditetstilførselen skriver seg fra.

Teksttabell 1. Endring i publikums likviditet i 1975, 1976 og 1977 (tilførsel +, inndragning –) (Milliarder kroner)

	1975	1976	1977
Sentralmyndighetenes inntektsoverskudd	-3,8	-1,2	0,5
Sentralmyndighetenes "låne-transaksjoner"	7,7	10,8	11,7
Herav:			
Statsbankenes utlånsøkning ¹⁾	5,6	7,1	9,3
Forretnings- og sparebanker	10,2	11,5	13,1
Herav:			
Forretnings- og sparebankenes utlånsøkning	6,8	7,9	9,8
Publikums netto valutasalg til bankene	-1,9	-4,8	-8,8
Annen (inkl. statistiske feil)	-0,4	-1,2	0,2
Samlet	11,8	15,1	16,7
Endring i prosent av likviditetsmassen	15,3	17,1	16,0

¹⁾ Inkl. Postgiro, Postsparebanken og Norges Bank.

Sentralmyndighetenes (dvs. stats- og trygdeforvaltningens og statsbankenes) inntektsoverskudd tas gjerne som et mål på finanspolitikkenes stramhet. Det fremgår klart av tallene hvordan denne har utviklet seg i ekspansiv lei de siste årene, fra et inntektsoverskudd, dvs. en inndragning på 3,8 milliarder kroner i 1975, til et underskudd, dvs. en tilførsel på 0,5 milliarder kroner i 1977.

Tar en også med virkningen av låne-transaksjonene, kom tilførselen fra sentralmyndighetene opp i vel 12 milliarder kroner i 1977, fra omtrent null i 1974. Mertilførselen i 1977, sammenliknet med året før, beløp seg til 2,6 milliarder kroner.

Forretnings- og sparebankene er i likhet med sentralmyndighetene en viktig likviditetskilde. 13,1 milliarder kroner ble således tilført publikum fra den private banksektor i 1977. Dette var en økning på 1,6 milliarder kroner i forhold til 1976 og vel 80% mer enn i 1974.

Publikum har etter 1974 hatt valutaunderskudd overfor utlandet som er dekket ved kjøp av valuta fra norske banker. Derved er den sterke likviditetstilførselen fra de øvrige sektorene delvis blitt nøytralisert. I 1977 utgjorde inndragningen ved publikums valutakjøp 8,8 milliarder kroner – mot 4,8 milliarder i 1976 og 1,9 milliarder i 1975. I 1974 solgte publikum valuta for 1,3 milliarder kroner.

Den alt overveiende delen av likviditets-økningen er et resultat av kredittgivning. Dette gjelder så vel kreditt fra staten og statsbankene, som fra den private banksektor. Bankenes, dvs. både stats- og privatbankenes, samlede kreditt-tilførsel oversteg endatil den totale økning i publikums likviditet med 2,4 milliarder kroner i 1977. Til sammen bidrog de med nærmere 80% av den samlede innenlandske kreditt-tilførsel i 1977 og således de viktigste postene i myndighetenes kreditt-budsjett, se teksttabell 2.

I nasjonalbudsjettet 1977 var den spesifiserte kreditt-tilførselen fra samtlige innenlandske kilder anslått til 20,5 milliarder kroner. Bedring i de internasjonale konjunktorene og dermed i næringslivets evne til egenfinansiering var lagt til grunn for anslaget. Opplegget innebar en noe strammere kredittpolitikk for 1977 enn den som var gjennomført de to foregående år.

Som kjent ble den internasjonale økonomiske utviklingen svakere enn ventet. Den

innenlandske etterspørsel i likhet med priser og kostnader steg samtidig sterkere enn forutsatt. Kredittbehovet ble derfor revurdert i løpet av året og i forbindelse med utarbeidelsen av nasjonalbudsjettet 1978 anslått til 22,2 milliarder kroner, dvs. en oppjustering på 1,7 milliarder kroner i forhold til det opprinnelige budsjett. Den faktiske tilførselen ble 23,9 milliarder kroner. Det var særlig forretnings- og sparebankenes utlån som ble større enn ventet. Kreditt-tilførselen over obligasjonsmarkedet ble på den annen side noe mindre enn antatt. Til sammenlikning var kreditt-tilførselen i 1975 og 1976 henholdsvis 16,1 og 20,9 milliarder kroner.

Forretningsbankene

Forretningsbankenes forvaltningskapital økte med 10,4 milliarder kroner eller 20,0% i 1977. Dette er en betydelig sterkere vekst enn i 1976, da den var 14,4%,

Teksttabell 2. Innenlandsk kreditt-tilførsel til private og kommuner, fordelt på hovedgrupper av långivere

	1975		1976		1977	
	Mrd. kroner	Prosent	Mrd. kroner	Prosent	Mrd. kroner	Prosent
Forretningsbanker	3,9	24,6	4,4	20,9	5,7	23,9
Sparebanker	2,8	17,7	3,5	16,8	4,1	17,2
Private fin.selskap	0,3	1,6	0,3	1,6	0,3 ²⁾	1,2
Livsforsikring m.v.	0,9	5,5	1,1	5,4	1,1 ²⁾	4,5
Skadeforsikring	0,2	1,5	0,2	1,0	0,2	1,0
Statsbanker ¹⁾	5,6	34,5	7,1	33,8	9,3	38,7
Kredittforeninger o.l.	1,6	9,7	3,2	15,3	3,0	12,5
Obligasjonsmarkedet	0,8	4,9	1,1	5,2	0,2	1,0
Total	16,1	100	20,9	100	23,9	100

1) Inkl. Postgiro, Postsparbanken og Norges Bank.

2) Norges Banks anslag.

som igjen var sterkere enn i de tidligere år. Økningen i forvaltningskapitalen kan bare delvis forklares med den sterke innskuddsveksten. Innskudd fra innenlandske kunder økte med knapt 6,6 milliarder kroner eller 17,3% i 1977. I 1976 var veksten 18,1%. Av de enkelte innskuddsarter var det nok en gang sterkest vekst i innskudd på "andre vilkår" som økte sin andel av norske kunders samlede innskudd i forretningsbankene fra 31,0 til 34,5% i 1977.

Bankinnskuddene (dvs. innskudd i forretnings- og sparebanker samt i Postgiro og Postsparebanken) utgjør omtrent tre fjerdedeler av publikums likviditet (pengemengden), slik denne størrelsen er definert i Norges Banks statistikk. Veksten i bankinnskuddene har derfor i hovedsak sammenheng med de samme faktorer som veksten i pengemengden (se teksttabell 1 ovenfor).

Lån og innskudd fra Norges Bank økte med 3,8 milliarder kroner eller hele 25% i 1977. Mye av denne økningen kom i løpet av de to siste månedene da publikum trakk på sine bankinnskudd og økte sine banklån for å finansiere valutakjøp. Samtidig økte bankene sine fordringer i utlandet for å veie opp for sin økte gjeld på valutaterminforretninger.

Forretningsbankenes største aktivapost, utlån til publikum, økte med 5,7 milliarder kroner eller 17,3% i 1977. Dette er en vekst som er hele 1,6 milliarder kroner større enn den myndighetene hadde tatt sikte på i sitt kredittpolitiske opplegg for 1977, og sterkere enn i 1976. Plasseringsplikten i norske ihendehaverobligasjoner medførte at forretningsbankene økte beholdningene av slike verdipapirer med vel 2,8 milliarder kroner eller 25% i 1977 mot 17% i 1976. Hele denne økningen falt på stats- og

statsgaranterte ihendehaverobligasjoner. Forretningsbankene økte ikke sine beholdninger av andre norske ihendehaverobligasjoner i 1977. Forretningsbankenes beholdninger av primærlikvider var noe lavere ved slutten av 1977 enn tolv måneder tidligere. Pliktige primærreserver var imidlertid høyere, og det lave nivå på beholdningene av primærlikvider ved utgangen av desember hadde sammenheng med tilsvarende høyere beholdninger tidligere i måneden. (For en nærmere redegjørelse for banklikviditeten og virkemiddelbruken overfor bankene vises det til Norges Banks årsberetning for 1977.)

Ser vi på utlånsutviklingen i ulike grupper av forretningsbanker, finner vi at veksten var sterkest i de mindre bankene og mer moderat i de store. Det samme gjelder for innskuddsveksten. Utlånsveksten var 16,4% i forretningsbanker med forvaltningskapital over 2,5 milliarder kroner, 19,6% i banker med forvaltningskapital fra 1 milliard til 2,5 milliarder kroner og 20,3% i banker med forvaltningskapital under 1 milliard kroner. Tilsvarende tall for innskuddsveksten var henholdsvis 15,2%, 22,8% og 24,4%. Utlånsveksten i de nordnorske forretningsbanker var 22,7% og innskuddsveksten i de samme banker 20,3% i 1977.

I Norges Banks årsberetning for 1977 (side 41) er det gjort rede for bankenes utlåns- og innskuddsøkning fordelt på sektorer og næringer. På grunnlag av utviklingen i 12-månedersperioden fram til 30. september 1977 trakk man der følgende konklusjon: "Mens bankene tidligere i stor grad transformerte lønnsinntakernes innskudd om til kreditt til næringslivet og kommunene, later finansstrømmene det

siste året snarere til å ha gått motsatt vei." Sektor- og næringsfordelingen av utlån og innskudd pr. utgangen av fjerde kvartal 1977, som finnes i tabell 10 og tabell 11 i tabellvedlegget i dette nummer av Penger og Kreditt, later ikke til å endre dette bildet.

Sparebankene

Sparebankenes forvaltningskapital økte med 7,3 milliarder kroner eller 18,8% i 1977. De to foregående år var veksten henholdsvis 15,6 og 12,6%. Veksten i sparebankenes forvaltningskapital var dermed sterkere enn i de foregående år, men likevel ikke fullt så sterk som i forretningsbankene. Selv om andre passiva også økte i 1977, skyldes veksten i sparebankenes forvaltningskapital i hovedsak veksten i innskudd fra norske kunder på 5,7 milliarder eller 16,2% i 1977. I 1976 var økningen 15,6%. Det var små forskyvninger mellom de forskjellige arter av innskudd.

Sparebankenes utlån til publikum økte med 4,1 milliarder kroner eller 15,5% i 1977. Utlånsveksten var dermed noe mer moderat enn i forretningsbankene, men den var likevel 0,7 milliarder kroner over myndighetenes sist reviderte budsjett-tall for 1977 ifølge St.meld. nr. 1 (1977-78). Det var små forskyvninger mellom de enkelte utlånsarter.

Økningen i plasseringsplikten gjorde at sparebankene måtte øke sine beholdninger av ihendehaverobligasjoner med 2,2 milliarder kroner eller 25% i 1977. Som følge av oppgang i pliktige primærreserver i løpet av året økte sparebankene sine primærreserver med 1,2 milliarder kroner, hvilket var nær

en fordobling. Den stramme likviditet i banksystemet som også sparebankene fikk merke i løpet av 1977, førte til at de reduserte sine nettoinnskudd i forretningsbankene med nær 0,5 milliarder kroner.

Som for forretningsbankene var det en tendens til at utlån til publikum og innskudd fra kunder økte sterkere i de mindre bankene enn i de større. Utlånsveksten i sparebanker med forvaltningskapital over 200 mill. kroner var på 14,9% – innskuddsveksten 15,9%. For sparebanker med forvaltningskapital fra 100 til 200 mill. kroner var både utlånsveksten og innskuddsveksten 16,2%. For de små sparebanker med forvaltningskapital under 100 mill. kroner var utlånsveksten 16,4% og innskuddsveksten 16,8%. Nord-norske sparebanker økte sine utlån til publikum med 27,1%, mens deres innskudd fra kunder økte med 18,2%.

Statsbankene

En sterk økning i statsbankenes utlånsvirksomhet ble innledet allerede i 1975 som ledd i motkonjunkturpolitikken. Veksten fortsatte både i 1976 og 1977, og den skulle da ifølge nasjonalbudsjettet anslagsvis bli 9 milliarder kroner. Den faktiske økningen ble vel 9,2 milliarder kroner i 1977 og lå således noe i overkant av budsjettanslaget. Statsbankenes andel av den samlede innenlandske kreditt-tilførselen utgjorde dermed om lag 39% i 1977 – en økning på 7 prosentenheter siden 1974.

Det fremgår videre av statsbankenes balanseoppstilling (Postsparebanken ikke medregnet) at deres innskudd i de private bankene økte med 465 mill. kroner i 1977, hvorav vel 60% falt på sparebankene. Ved

utgangen av året var 1,2 milliarder kroner av statsbankenes midler plassert i forretnings- og sparebankene, nærmere 900 mill. kroner av dette som tidsinnskudd. I kredittopplegget for 1978 er det forutsatt at statsbankene ikke skal holde større reserver i form av bankinnskudd enn det som er nødvendig for den løpende virksomhet. Det er videre forutsatt at Husbanken bare i begrenset utstrekning skal kunne foreta konverteringsforskudd til byggelånsbanker. I den grad statsbankene *må* holde likvide midler, skal disse fortrinnsvis plasseres i Norges Bank. En skjerpet praksis på disse områder vil redusere statsbankenes finansieringsbehov.

Tradisjonelt er det meste av statsbankenes virksomhet blitt dekket ved lån fra staten. I 1974 utgjorde slike lån således vel

60% av deres kapitaltilførsel. Opptak av ihendehaverobligasjonslån på det private lånemarked tilsvarte mindre enn 15%, hvorav utenlandske lån var av relativt beskjedent omfang. I løpet av de tre siste årene har imidlertid dette bildet endret seg. Dette henger sammen med at Kommunalbanken da har vært henvist til å finansiere stort sett hele sin virksomhet ved låneopptak i utlandet. I 1977 fikk også Industribanken anledning til å oppta lån utenlands. Statsbankenes samlede gjeld til utlandet har derfor siden 1974 økt med 5 milliarder kroner til 5,8 milliarder kroner pr. utgangen av 1977. I samme tre-årsperiode økte obligasjonslån fra innenlandske långivere med 3,8 milliarder kroner til 6,1 milliarder kroner og lån fra statskassen med 10 milliarder kroner til om lag 42 milliarder

Teksttabell 3. Statsbankenes virksomhet i 1977 (Mill. kroner)

	Innvilgningsbudsjett 1977		Innvilgningsregnskap 1977	Faktisk utlånsøkning 1977
	Ifølge nasj.-budsjett 1977	Ifølge nasj.-budsjett 1978		
Husbanken	5 183	5 223	5 126	3 433
Landbruksbanken	585	611	605	503
Kommunalbanken	1 815 ¹⁾	1 820 ¹⁾	1 820 ¹⁾	2 608 ²⁾
Industribanken	890	890	853	742
Fiskarbanken	290	541	537	209
Lånekassen for utdanning	1 003	1 003	1 150	946
Distriktenes utbyggingsfond	600	690	654	265
Håndverks- og småindustrifondet	30	30	30	13
Lånekassen for aviser	25	25	25	13
Sum	10 421	10 833	10 800	8 732
Postsparebanken	600	830	882	492
I alt	11 021	11 663	11 682	9 224

1) Omfatter ikke lån gitt på basis av Kommunalbankens låneopptak i utlandet eller lån mot oppgjør i grunnkjøpsobligasjoner.

2) Inklusive lån gitt på basis av låneopptak i utlandet og lån mot oppgjør i grunnkjøpsobligasjoner (Norges Banks anslag).

Kilde: Finansdepartementet.

kroner. Statsbankenes utlån viste en stigning på 20,8 milliarder kroner i samme tre-årsperiode og utgjorde ved utgangen av 1977 52,7 milliarder kroner. Mindre enn halvparten av finansieringsbehovet ble i 1977 dekket ved overføring av midler direkte fra staten, mot som nevnt, vel 60% i 1974.

Ved de endringer i den økonomiske politikk som er foretatt etter at nasjonalbudsjettet 1978 var utarbeidet, går myndighetene inn for å dempe utlånsveksten fra statsbankene. En slik dempning tar imidlertid tid, idet økningen i 1978 stort sett er bestemt av innvilgningene i 1977. Innvilgningsrammene for 1977 ble høsten 1976 satt til 11,0 milliarder kroner og hevet med 640 mill. kroner i forbindelse med fremleggelsen av nasjonalbudsjettet 1978 høsten 1977.

En nærmere beskrivelse av virksomheten i de enkelte statsbanker er gitt i revidert nasjonalbudsjett for 1978.

Skadeforsikringsselskapene

Skadeforsikringsselskapenes utlånsvirksomhet har også i 1977 vært underlagt direkte regulering. Utlånsrammen for selskapene ble i nasjonalbudsjettet for 1977 satt til 250 mill. kroner, og tallet ble ikke endret i løpet av året.

Utlånsreguleringen omfatter selskaper med forvaltningskapital over 10 mill. kroner. Utlånsforskriftene ble utformet innenfor en totalramme på 250 mill. kroner. Det ble bestemt at kontroll kun skulle foretas ved utgangen av første og annet halvår, mot tidligere hvert kvartal.

Den faktiske utlånsøkningen til private

Teksttabell 4. Skadeforsikringsselskapenes utlån og andre plasseringer (Mill. kroner)

	31. desember		
	1975	1976	1977
Utlån:			
Statsforvaltningen	100	100	100
Kommuneforvaltningen inkl. kommuneforetak	58	75	78
Finansinstitusjoner	292	378	504
Andre innenlandske låntakere	2 122	2 367	2 625
Herav:			
Industri	696	749	847
Eiendomsdrift m.v.	428	461	466
Lønnstakere m.v. (inkl. lån til boliger)	256	308	350
Andre næringer	742	849	962
Utlandet	42	70	0
Utlån i alt	2 614	2 990	3 307
Kassebeholdning	3	3	3
Norske bankinnskudd	1 082	1 207	1 407
Norske ihendehaver- obligasjoner	98	107	133
Norske aksjer	964	1 070	1 229
Utenlandske bankinnskudd	170	180	273
Utenlandske ihende- haverobligasjoner ¹⁾	357	422	415
Utenlandske aksjer	259	285	197
Andre plasseringer i alt	2 933	3 274	3 657

¹⁾ Inkl. statskasseveksler.

og kommuner fra skadeforsikringsselskapene i 1977 ble 261 mill. kroner, omtrent samme beløp som året før. Økningen var således i samsvar med nasjonalbudsjettets ramme.

Utlån til finansinstitusjoner som er unntatt fra utlånsreguleringen, steg med 126 mill. kroner, eller med vel 30%. Det var også sterk økning i både norske og utenlandske bankinnskudd. Totalt økte skadeforsikringsselskapene sine plasseringer med 700 mill. kroner eller 11%, og utlåns-

Teksttabell 5. Livsforsikringselskaperens obligasjonsbeholdninger og utlån (Mill. kroner)

	31. desember		
	1975	1976	1977
Obligasjoner:			
Statsforvaltningen	1 753	1 747	1 523
Kommuneforvaltningen inkl. kommuneforetak	1 330	1 481	1 457
Statsbanker	84	152	236
Private kredittforetak	2 737	3 293	4 549
Andre norske sektorer	1 184	1 314	1 414
Utenlandske ihendehaverobligasjoner	3	5	12
Ihendehaverobligasjoner i alt	7 091	7 992	9 191
Utlån:			
Statsforvaltningen	2	2	2
Kommuneforvaltningen inkl. kommuneforetak	1 141	1 341	1 607
Finansinstitusjoner	229	355	484
Andre innenlandske låntakere	8 131	8 991	9 743
Herav:			
Industri	2 069	2 400	2 485
Eiendomsdrift m.v.	937	905	779
Lønnstakere m.v. (inkl. lån til boliger)	3 948	4 395	4 768
Andre næringer	1 177	1 291	1 711
Utlån i alt	9 503	10 689	11 241

reguleringen innebar at ca. 65% av disse måtte skje på annen måte enn ved utlånsøkning til publikum.

Livsforsikringselskapene

Forvaltningsveksten i livsforsikringselskapene i 1977 beløp seg til om lag 2,7 milliarder kroner eller 12,8%. I 1975 og 1976 var veksten henholdsvis 11,3 og 12,5%. Ved vurdering av tallene må en ta hensyn til at de, særlig for 1975, er

påvirket av at et betydelig antall private pensjonskasser og -fond da ble overtatt av livsforsikringselskaper. I 1977 har dette bare i liten grad vært tilfelle, slik at veksten i 1977, sammenliknet med 1975 og 1976, i virkeligheten har vært sterkere enn tallene gir uttrykk for.

At forvaltningskapital i forsikringselskapene ville komme til å øke sterkt i 1977, var for øvrig i samsvar med myndighetenes kredittopplegg. På denne bakgrunn ble også anslaget på kreditt-tilførselen fra livselskapene ved budsjettrevisjonen våren 1977 justert opp fra 800 til 1 200 mill. kroner. Utlånene fra denne sektoren blir indirekte regulert ved at selskapene er pålagt å plassere en viss del av forvaltningsveksten i obligasjoner. Satsen for plasseringsplikten ble allerede i januar hevet fra 40 til 50%. I alt økte selskapenes utlån til private og kommuner med 1 018 mill. kroner eller 9,9%. Tilsvarende tall for 1976 var 1 060 mill. kroner eller 11,4%. Utlånsøkningen i 1977 ble således noe mindre enn ventet. Det fremgår av selskapenes balanser at midlene i stedet er plassert som realkapital.

Beholdningen av norske ihendehaverobligasjoner økte med 1 192 mill. kroner i 1977, mot 899 mill. kroner i 1976.

Private finansieringsselskaper

Ved utgangen av 1977 var det om lag 140 registrerte finansieringsselskaper. I løpet av 1976 og 1977 er antall selskaper redusert med 30%, sannsynligvis som følge av den nye loven om finansieringsvirksomhet som trådte i kraft 1. januar 1977. Konesjonsbehandlingen, som denne loven krever, er foreløpig bare så vidt påbegynt.

Teksttabell 6. Private finansieringsselskaper.
Balanseutdrag (Mill. kroner)

	31. desember		
	1975	1976	1977
Kassebeholdning og bankinnskudd	124	183	174
Ihøndehaverobligasjoner	16	28	6
Aksjer og andeler	1 088	137	125
Utlån til finansinstitusjoner og til utlandet	703	679	817
Utlån til private og kommuner	2 752	3 096	3 345
Herav:			
Pantobligasjonslån	624	671	605
Gjeldsbrevlån	738	742	774
Factoring	410	524	623
Avbetaling	731	852	1 012
Andre utlån	249	307	331
Andre fordringer ¹⁾	601	810	920
Realkapital	152	117	98
Aktiva i alt ²⁾	5 353	4 956	5 377

1) Inkl. leasing.

2) Etter avskrivning.

Selv om de selskapene som blir borte, stort sett er små, må en likevel regne med at det for tiden skjer en sterk omstrukturering innen selskapenes aktiva og passiva som gjør deres balanser vanskelige å vurdere.

Hoveddelen av deres aktiva vil som før være plassert som utlån. Utlånsvirksomheten har helt siden 1970 vært underlagt direkte regulering. Ved utgangen av 1977 gjaldt dette 100 selskaper.

Tillatt utlånsvest i 1977 var satt til 300 mill. kroner. Utlånsvorskriftene var utformet med sikte på at det enkelte selskap skulle kunne tilpasse sine utlån til det sesongmessige mønster.

Ifølge foreløpige oppgaver ble den faktiske utlånsvøkningen 250 mill. kroner i 1977, dvs. noe mindre enn tillatt, mot 344 mill. kroner i 1976.

Folketrygdfondet

Ifølge Finansdepartementets beregninger ble trygdeforvaltningens samlede regnskap (inngår i post 1 i teksttabell 1) gjort opp med et overskudd på 2,2 milliarder kroner i 1977. I 1976 og 1975 utgjorde overskuddet henholdsvis 2,0 og 2,8 milliarder kroner.

Av overskuddet på vel 2 milliarder kroner i 1977 var nærmere 900 mill. kroner renteinntekter av Folketrygdfondets plasseringer. Rentene ble i sin helhet tillagt fondet. Resten av overskuddet ble holdt tilbake av Rikstrygdeverket i likviditetsøyemed – og da plassert enten som kontolån til statskassen eller som innskudd i postgiro. Det ble ikke overført midler fra RTV til Folketrygdfondet i 1977. Til sammenlikning kan nevnes at i 1976 og 1975 utgjorde slike overføringer henholdsvis 150 og 2 180 mill. kroner.

Heller ikke i 1977 ble Folketrygdfondet gitt anledning til å plassere noe av fondstilveksten som innskudd i private banker. Folketrygdfondets netto obligasjonskjøp utgjorde 720 mill. kroner, mot 1 385 mill. kroner i 1976 og 2 250 mill. kroner i 1975. Den vesentlige delen av obligasjonene – om lag 95% – var emittert i §15-markedet. I kredittopplegget for 1978 er det forutsatt at fondets beholdning av §15-obligasjoner bare skal øke med 100 mill. kroner, mens de samlede obligasjonsbeholdninger ventes å stige med 950 mill. kroner.

Obligasjonsmarkedet

På det tidspunkt nasjonalbudsjettet 1977 ble lagt fram, var det stor usikkerhet omkring kredittopplegget for 1977. For

obligasjonsmarkedets vedkommende kom dette til uttrykk ved at det i nasjonalbudsjettet 1977 ble lagt opp til en nettoemisjon av §15-obligasjoner på bare 2 700 mill. kroner. I det reviderte nasjonalbudsjett 1977 var dette tall endret til 5 450 mill. kroner. Den sterke økningen i nettoemisjonene av §15-obligasjoner henger sammen med myndighetenes tiltak for å skaffe kapital til skipsfinansieringsinstituttens finansiering av skipskontrakter ved norske verksteder.

Den sterke økning i nettosalget av §15-obligasjoner det ble lagt opp til i det reviderte nasjonalbudsjett 1977, medførte at nettosalget av stats- og statsgaranterte obligasjoner måtte reduseres betraktelig. Mens nasjonalbudsjettet 1977 regnet med nettoemisjoner av slike obligasjoner på i alt 4 750 mill. kroner, la det reviderte nasjonalbudsjett opp til et nettosalg av stats- og statsgaranterte obligasjoner på i alt 1 750 mill. kroner fordelt med 900 på staten og 850 på statsbankene.

Med dette opplegg skulle en få følgende bruttosalg av ihendehaverobligasjoner i 1977 (mill. kroner):

	Statsforvaltningen	Statsbankene	§15-obligasjoner	I alt
Nettosalg	900	850	5 450	7 200
Avdrag	1 640	340	1 490	3 470
Bruttosalg	2 540	1 190	6 940	10 670

Som det fremgår av tekstabell 7, ble dette emisjonsprogram oppfylt av statsbankene og §15-markedet. Statens emisjoner ble 790 mill. kroner mindre enn forut-

Tekstabell 7. Obligasjonsemisjoner etter låntakergrupper (Mill. kroner)

	1976	1977
Statsforvaltningen	586	1 748
Statsbanker	1 420	1 194
§15-lån i alt	6 043	6 944
Herav:		
Kredittforetak	4 450	6 110
Kraftutbygging	665	178
Industri	480	455
Kommuner og kommuneforetak	307	95
Andre foretak	141	106
I alt	8 049	9 886

Tekstabell 8. Endring i ihendehaverobligasjonsgjelden, fordelt på låntakere og långivere (Mill. kroner)

	1975	1976	1977
<i>Låntakere:</i>			
Statsforvaltningen	2 216	-578	72
Kommuneforvaltningen inkl. kommuneforetak	627	602	20
Statsbanker	1 703	1 145	883
Kredittforetak	2 228	3 456	5 126
Andre norske sektorer	365	488	245
Norske ihendehaverobligasjoner i alt	7 139	5 113	6 346
<i>Långivere:</i>			
Folketrygdfondet	2 254	1 385	723
Postsparebanken og postgiro	151	-112	-53
Livsforsikringsselskaper	704	899	1 192
Forretningsbanker	1 720	1 640	2 843
Sparebanker	494	1 325	2 203
Norges Bank	1 602	-69	-1 006
Andre (rest)	214	45	444
Norske ihendehaverobligasjoner i alt	7 139	5 113	6 346

satt. Det henger sammen med at kredittinstitusjonenes plasseringsplikt ikke var stor nok til å sikre en avsetning av ihendehaverobligasjoner utover et totalbeløp på ca. 9 890 mill. kroner. Staten holdt derfor tilbake sine emisjoner for å sikre avsetningen av §15-obligasjonene.

Teksttabell 8 viser at en vesentlig del av obligasjonsemisjonene i 1977 ble foretatt av kredittforetak. Deres obligasjonsgjeld økte med vel 5,1 milliarder kroner. Det utgjorde 80% av den samlede økning i obligasjonsgjelden i 1977. En vesentlig del av dette falt på skipsfinansieringsinstituttene. Det hadde som nevnt sammenheng med myndighetenes tiltak med sikte på å skaffe kreditter til skip som bygges ved norske verksteder.

Obligasjonsutstedende kredittforetak

Myndighetenes bestrebelser på å skaffe byggekontrakter til verftsindustrien for å hindre arbeidsløshet i denne industrigren kom i 1977 til uttrykk ved at de obligasjonsutstedende kredittforetak, og da i første rekke skipsfinansieringsinstituttene, fikk en betydelig økning i emisjonsrammen for 1977. Den ble fastsatt til 4,5 milliarder kroner. De øvrige kredittforetak som skaffer seg kapital ved opptak av ihendehaverobligasjonslån, fikk en emisjonsramme på 1 915 mill. kroner, hvorav 300 mill. kroner var forutsatt skaffet til veie ved låneopptak i utlandet. Deres emisjoner på det innenlandske obligasjonmarked i 1977 ble således stipulert til 1 615 mill. kroner, hvorav 715 mill. kroner ble forbeholdt realkredittforeningene, mens 900 mill. kroner ble tildelt gruppen "Andre kredittforetak".

*Teksttabell 9. Kredittforetak.
Rammer og emisjoner (Mill. kroner)*

	1976	1977	
	Emittert	Ramme	Emittert
Realkredittforeninger	955	815	912
Skipsfinansiering	2 137	4 500	4 298
Skipsfinansieringsinstitutter for 1. pr. pant i skip	1 137		1 548
A/S Låneinstituttet for skipsbyggeriene mot 2. pr. pant i skip	1 000		1 600
Eksportfinans	—		1 150
Andre kredittforetak	1 358	1 100	900
I alt	4 450	6 415	6 110

Bare ett av de to kredittforetakene, en av realkredittforeningene, gjennomførte det pålagte låneopptak i utlandet med 100 mill. kroner. Når realkredittforeningenes faktiske emisjoner i 1977 ble rundt 200 mill. kroner høyere enn den stipulerte innenlandske ramme, henger dette sammen med tildeling av ekstrarammer til blant annet miljøvernformål og med at de overtok første prioritets pantelån fra livselskapene mot at livselskapene kjøpte ihendehaverobligasjoner for tilsvarende beløp.

Det andre kredittforetaket som ble pålagt å ta opp lån i utlandet i 1977 på 200 mill. kroner, hører inn under gruppen "Andre kredittforetak". Dette låneopptaket ble ikke gjennomført. Gruppens innenlandske obligasjonssalg på i alt 900 mill. kroner ble derimot gjennomført som forutsatt i kredittopplegget. Ellers merker en seg av teksttabell 9 at skipsfinansieringsinstituttene ikke fikk behov for hele rammen på 4,5 milliarder kroner, idet obligasjonsemisjonene for 1977 ble avsluttet med et totalbeløp på ca. 4 300 mill. kroner.

Teksttabell 10. Kredittforetak, Utlån, fordelt på låntakergrupper (Mill. kroner)

	31. desember		
	1975	1976	1977
Statsforvaltningen	0	8	690
Kommuneforvaltningen inkl. kommuneforetak	8	26	28
Finansinstitusjoner	2	11	17
Statlige og private foretak og personlige næringsdrivende	8 352	11 679	14 319
Herav:			
Jordbruk og skogbruk	547	542	646
Industri	4 896	6 735	8 518
Verkstedsproduksjon (inkl. oljerigger og fartøyer)	3 423	4 638	5 977
Bygge- og anleggsvirksomhet	308	378	548
Varehandel	441	669	719
Utenriks sjofart	1 737	2 344	2 683
Andre næringer	423	1 011	1 205
Lønnstakere (inkl. lån til boliger)	2 171	2 042	2 378
Utlandet	740	1 226	2 033
Utlån i alt	11 273	14 992	19 465

De obligasjonsutstedende kredittforetak hadde i 1977 en utlånsøking på i alt 4 473 mill. kroner. Da kapitalinngangen ved salg av obligasjoner innenlands og ved låneopptak i utlandet var på til sammen rundt 6 200 mill. kroner, medførte dette at kredittforetakene kunne bygge opp sine likvide beholdninger med relativt store beløp. Kredittforetakenes innskudd i norske banker økte i 1977 med 1 140 mill. kroner. I kredittopplegget for 1978 er det forutsatt at disse innskuddene skal reduseres, og opplåningsbehovet blir da tilsvarende mindre.

Den sterke utlånsøkingen i 1977 til statsforvaltningen henger sammen med at skipsfinansieringsinstituttene fikk emittere ihendehaverobligasjonslån på særlige vilkår.

Lånemidlene måtte imidlertid plasseres som kotelån til statskassen inntil det ble aktuelt med utbetaling til verkstedene.

Bankstrukturen

I 1977 ble det ikke foretatt noen sammenslutninger av forretningsbanker. Antallet av disse er 27.

Det var åtte sammenslutninger av sparebanker i 1977. Pr. 31/12 1977 fantes det 358 sparebanker.

Følgende sparebanksammenslutninger ble godkjent i 1977 (forvaltningskapital pr. 31/12 1976 i mill. kroner i parentes):

Under navnet:	
Vefsn Sparebank	(183)
Brønnosund Sparebank	(39)
Herøy Sparebank	(6)
Velfjord Sparebank	(6)
Vevelstad Sparebank	(6)
Namsos Sparebank	(126)
Flatanger Sparebank	(9)
Fosnes Sparebank	(7)
Aust-Agder Sparebank	(678)
Søndeled Sparebank	(18)
Fredrikstad Sparebank	(366)
Borge Sparebank	(25)
Helgeland Sparebank	
Namsos Sparebank	
Aust-Agder Sparebank	
Fredrikstad Sparebank	

De største fusjonsbankene er:

24 sp.bkr. sam.sluttet med	Sparebanken Rogaland
18	Sparebanken Oslo Akershus
12	Bergens Sparebank
12	Trondhjems og Strindens Sparebank
11	Aust-Agder Sparebank
7	Nord-Møre Sparebank
7	Sunnfjord Sparebank
6	Tromsø Sparebank
6	Hedemarken Sparebank
5	Sør-Gudbrandsdal Sparebank

Teksttabell 11. Nedgang i antall sparebanker

	Under 5 mill. kroner	5–20 mill. kroner	20–100 mill. kroner	Over 100 mill. kroner	Sum
1968	2	5	1		8
1969	8	8			16
1970	3	7	5	1	16
1971	4	13	4		21
1972	7	4	8	2	21
1973	5	4	6	1	16
1974	1	5	9	2	17
1975	3	13	11		27
1976	1	7	9	1	18
1977		6	2		8
	34	72	55	7	168

Det fant sted åtte fusjoner – færre enn i de nærmest foregående år. Etter 1960 har man bare hatt et like lavt antall sammenlutninger i 1968. Det største antallet – 27 – ble foretatt i 1975. 1. januar 1960 var det 600 sparebanker i landet, altså 242 flere enn i dag. Reduksjonen skyldes i sin helhet fusjoner, gjennomsnittlig 13–14 pr. år.

Teksttabell 11 viser nedgangen i antall sparebanker de siste 10 år fordelt etter

forvaltningskapitalens størrelse i den eller de minste sparebanker som omfattes av hver fusjon.

I 1977 fikk sparebanker tillatelse til å opprette 20 filialer utenfor sine kontorkommuner. Innenfor disse ble det gitt tillatelse til opprettelse av 22 filialer, herav to midlertidige vekslingskontorer samt seks bankbussruter. Forretningsbankene fikk tillatelse til å opprette åtte filialer, herav seks midlertidige vekslingskontorer, utenfor sine kontorkommuner og en filial innenfor kontorkommunen.

Teksttabell 13. Antall banker som har forhøyet aksjekapitalen, fordelt etter emisjonskurser

	Totalt	140	135	130	125	120	115	110	105	100
1968	10					3	3	4		
1969	11	1				2	2	4		2
1970	8			1			1	6		
1971	9						2	7		
1972	4							1	1	2
1973	12					1	1	8		2
1974	5							4		1
1975	13							4		9
1976	13							1		12
1977	12							1		11

Teksttabell 12. Forretningsbanker som forhøyet aksjekapitalen i 1977 (1 000 kroner)

	Før forhøyelsen	Emisjonsbeløp	Etter forhøyelsen	Emisjonskurs
Bergen Bank	300 000	100 000	400 000	100
Bergens Skillingsbank	8 100	4 050	12 150	100
Chr. Bank og Kreditkasse	230 000	70 000	300 000	100
Den norske Creditbank	390 000	65 000	455 000	100
Fiskernes Bank	45 945	15 315	61 260	100
Kristiansands og Oplands Privatbank	6 120	6 120	12 240	110
Landsbanken	16 000	8 000	24 000	100
Nordlandsbanken	30 000	10 000	40 000	100
Opplandsbanken	15 625	6 250	21 875	100
Telemarksbanken	13 500	3 375	16 875	100
Vestlandsbanken	42 600	14 200	56 800	100
Voss Veksel- og Landmandsbank	1 575	1 575	3 150	100

Distriktsrapporter 1977

Norges Banks avdelingskontorer i 20 byer utenom Oslo utarbeider hvert år en rapport om de penge- og kredittpolitiske forhold i sine distrikter. Disse rapporter følger som vedlegg til Norges Banks beretning og regnskap og forelegges Stortinget. Rapportene gir mye nyttig informasjon om de kredittpolitiske forhold i distriktene og gir for øvrig uttrykk for de lokale bestyrelses vurdering av lokale forhold som anses for å være av betydning for de kredittpolitiske myndigheter.

For å gi rapporten et mer enhetlig preg, og for å få opplysninger om kredittpolitiske forhold i distriktene som hovedsetet vedkommende år anser for å være av særlig interesse, har avdelingskontorene i de senere år blitt anmodet om å gi svar på konkrete spørsmål. For 1977 ble bestyrelsene anmodet om å kommentere følgende spørsmål i sine rapporter:

1. Hva var årsakene til at utlånene økte så sterkt i første halvår? I hvilken grad skyldtes dette at lånesøknader fra annet halvår 1976 ble overført til begynnelsen av 1977? Hvilken rolle spilte det i denne sammenheng at likviditeten i begynnelsen av året ble relativt rommelig? Har informasjonen sviktet når det gjelder å forklare bankene at en høyere utlånsaktivitet enn forutsatt ville føre til strammere likviditetsforhold?
2. Hvordan har pågangen etter lån utviklet seg over året, totalt sett og fra kommuner, bedrifter og personlige låntakere? Hvilke typer lånesøknader har vært avslått? Har kredittrestriksjonene ført til at kredittverdige kunder ikke har fått lån, slik at det er oppstått ledighetsproblemer i distriktet?
3. Forsøker bankene ved lån til personlige låntakere å vurdere formålet med lånet, og hvilke muligheter er til stede for kontroll? Hvilken rolle spiller utlån i forbindelse med kontraktmessig sparing og automatiske lønnskotelån? Bli kunder med regelmessige innskudd behandlet forskjellig fra de som har slike kontraktmessige forhold med hensyn til lån?
4. Sparebankenes utnytting av den automatiske låneadgang i Norges Bank har økt gjennom 1977. Skyldes dette en endret adferd i sparebankene generelt, eller skjer opplåningen etter initiativ fra andre banker? Hvilken rolle spiller de større distriktssparebanker på dette området?
5. Hvordan har reaksjonen vært blant banker og publikum på endringen i rentepolitikken? Hvilke forhold har bankene lagt vekt på ved fastsettingen av

de nye rentene? Benytter alle banker de samme vilkår på de ulike innskudds- og utlånsformer?

6. Foreligger det noen planer for sammenlutninger og/eller samarbeid mellom banker i distriktet?

Det følgende er et forsøk på en oppsummering av bestyrelsens svar på ovennevnte spørsmål fordelt på landsdel. I en teksttabell sist i artikkelen er gitt en oversikt over bankenes utlånsøking i 1977 fordelt på første og annet halvår og fordelt etter landsdel.

De som ønsker mer detaljert informasjon om innholdet av bestyrelsens beretninger, kan få disse ved å henvende seg til Norges Banks bibliotek ved hovedsetet i Oslo.

Nordland, Troms og Finnmark

1. Totalt sett var bankenes utlånsøking i første halvår 1977 nærmest normal. Men utviklingen var noe forskjellig fra distrikt til distrikt og for de to bankgrupper. Særlig fremheves lokale sesongsvingninger i de tre fylker, blant annet i forbindelse med fisket, hvor spesielt avsetningsproblemene innen tørrfisknæringen var en ekstra belastning i første halvår. Et felles trekk i alle fylkene var imidlertid store lånebehov til boligformål.

Overføring av lånetilsagn fra høsten 1976 forekom i enkelte banker i Finnmark, mens dette var av liten betydning i Troms og Nordland.

Enkelte nord-norske banker utarbeider utlånsbudsjetter som de søker å

holde seg til. De fleste banker ser imidlertid ut til å tilpasse sine utlån til sin egen "utlånsevne", et begrep som etter alt å dømme ikke alltid vurderes likt fra bank til bank. Informasjon om likviditeten i banksystemet totalt ser ikke ut til å spille noen avgjørende rolle for enkeltbankenes planlagte utlån. Bankene legger antakelig i større grad vekt på sin egen likviditetssituasjon og de lokale forhold i sin utlånspolitikk.

2. Etterspørselen etter banklån var betydelig i alle tre fylker. I særlig grad gjaldt dette lån til kommuner i Troms og Nordland. Det går igjen i meldinger fra bankene at kommunenes virksomhet, kanskje spesielt i Troms og Nordland, synes å kunne forrykke andre offentlige investeringsplaner.

Bankene begrunner avslag på lån med manglende eller dårlige kundeforhold. Søknader om forbrukslån ble hyppig avslått. Likeledes prosjekter som ble vurdert som urealistiske, eller hvor det manglet egenkapital. Ellers meldes det at banker i Finnmark har avslått lånesøknader fra kommuner på grunn av den lave, normerte rente. Myndighetenes kredittrestriksjoner ser imidlertid ikke ut til å ha ført til avslag på lån som har ført til økt ledighet.

3. Lån til personlige låntakere blir vanligvis formålsvurdert. På mindre tettsteder er kontrollmulighetene forholdsvis gode. I byer og større tettsteder er kontrollmulighetene mindre, men det hevdes av enkelte banker at de i en viss utstrekning søker å betale midler direkte ut til låntakers kreditor.

Utlån knyttet til kontraktsparing og lønnskantilån er av lite omfang i Nord-Norge. Av disse to låneordninger synes lønnskantilåne mest utbredt. Lønnskantilån i Troms utgjorde eksempelvis mindre enn 0,5% av den totale utlånsmasse i 1977.

Forskjellsbehandling av sparekunders søknader om lån som har sammenheng med spareform, forekommer ikke utover den automatikk som er innebygget i spareordningene. Bankene tillegger normalt kundeforholdet mer vekt enn selve spareformen.

4. Ved Vardø avdeling har en funnet visse indikasjoner på at økt bankopplåning i Norges Bank ble foretatt etter initiativ fra andre banker. Hammerfest avdeling har imidlertid ikke kunnet spore slike tendenser. I Troms er det store individuelle forskjeller i banklikviditeten. Tromsø avdeling mener at banklån i Norges Bank, med det formål å tilføre disse midler midlertidig til andre banker, ikke hadde stort omfang.

I Nordland nytter sparebanker med dårlig likviditet låneadgangen i Norges Bank til å dekke eget likviditetsbehov. Banker med god likviditet (som det er forholdsvis mange av) låner også i Norges Bank og plasserer disse midler blant annet i Fellesbanken med muligheter til rentegevinst. Det må i denne forbindelse understrekes at samarbeidet med Fellesbanken er gjensidig, idet flere sparebanker drar nytte av a meta-samarbeidet med Fellesbanken i tilfeller der den enkelte sparebanks økonomi ikke strekker til.

5. Bankenes reaksjon på endringen i rentepolitikken har vært positiv. Dog er det hevdet at omleggingen har ført til nedgang i bankenes rentemarginer, fordi avkastningen på bundne midler ikke har økt.

Renten på de tradisjonelle innskuddsformer ser ut til å være den samme for alle bankene i Nord-Norge. Således opplyser sparebankene at de holder seg til normer gitt av Sparebankforeningen. Forretningsbankene avviker ikke nevneverdig fra dette mønster. For termininnskuddsmidler kan det dog påvises avvik fra bank til bank. Vilråene for større innskuddsbeløp blir vanligvis avtalt i det enkelte tilfelle.

Ved fastsettelse av de nye utlånsrenter har de fleste banker vurdert disse i relasjon til sine rentemarginer. Et felles trekk er imidlertid fortsatt forholdsvis lav rente til sosiale formål. I Troms fremheves det at renten på lån til kommunene er økt mer enn de øvrige rentesatser. Videre har en registrert at forretningsbankkontorer i Finnmark fastsetter sine utlånsrenter relativt selvstendig, i motsetning til sparebanker som holder seg til satsene fra Sparebankforeningen.

6. I Nordland regner Bodø Sparebank og Skjærstad Sparebank med å fusjonere. I Troms og Finnmark vil Tromsø Sparebank og Måsøy Sparebank sammenluttet. Andre konkrete fusjonsplaner foreligger ikke, men forhandlinger mellom sparebanker i Troms og Finnmark er i gang. Det er imidlertid på det rene at ikke alle banker er villige til å delta i en eventuell "Sparebanken Nord".

Hordaland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag

1. Den sterke utlånsøkning i første halvår var delvis forårsaket av overliggende lånesøknader fra annet halvår 1976. Omfanget er imidlertid vanskelig å fastslå. Det pekes på at første halvår tradisjonelt har større utlånsøkning enn annet halvår. Dette har sammenheng med flere forhold.

Bygg- og anleggsvirksomhet ekspanderer etter vinteren. Landbruk og skogbruk trenger på denne tid av året driftskreditter til såvarer og kunstgjødsel og kapital til fornyelse av maskinparken. Fiske og fangst har behov for økt kreditt til utrustning. Det pekes for øvrig på at det er vanlig at bedrifter i forbindelse med fremleggelse av årsregnskapet i første kvartal fremmer søknader om lån til investeringer og driftsmidler. Det hevdes dessuten at utlånsøkningen ble større enn vanlig i første halvår 1977 på grunn av en rommelig likviditet i begynnelsen av året.

Utformingen av Norges Banks automatiske låneordning for bankene har medvirket til utviklingen av et interbank-pengemarked. Sparebanker med god likviditet kan plassere ledige transjemidler lånt i Norges Bank i dette marked til høyere rente enn det lokale utlån kan gi. En god likviditet i sparebankene medfører derfor ikke nødvendigvis økte utlån lokalt. Banker med tradisjonell tilknytning til markedet for innskudd på særvilkår har således registrert en økt konkurranse om disse midler. Det hevdes at dette i særlig grad har rammet de lokale og mindre forretningsbanker ved

at "særvilkårsmidler" har gått ut av distriktet.

De større banker i Bergen melder om en moderat utlånsøkning til kunder i Bergen by i første halvår 1977.

Avdelingene er enige om at informasjonen om de kredittpolitiske tiltak har vært tilstrekkelig, og at bankene ser ut til å ha forstått intensjonene i tiltakene. Dog har bankene, og i særlig grad sparebankene, problemer med å tilpasse sine utlån raskt nok, blant annet fordi tiden mellom lånetilsagn og uttak ofte er lang.

2. Alle avdelingene melder om stor pågang etter lån i hele 1977. Bildet er noe variert fra avdeling til avdeling. I kommunesektoren synes pågangen etter lån å ha vært størst fra de små og mellomstore kommuner, blant annet fordi disse trenger å komme å jour med gjennomføringen av ni-årig skole og må iverksette slike investeringer i skolesektoren tidsnok til å oppnå refusjoner fra staten.

Bedriftene synes å ha fått nødvendige lån til å opprettholde sysselsettingen. Ålesund avdeling melder likevel at enkelte søknader om lån til kredittverdige og prioriterte formål er avslått. Kristiansund avdeling uttaler at kreditt-tilgangen var tilstrekkelig til å kunne opprettholde sysselsettingen, men peker samtidig på at bankene måtte prioritere meget sterkt gjennom hele året. Trondheim og Bergen avdelinger kjenner ikke til tilfeller der avslag på lån alene har ført til arbeidsledighet.

3. Privatpersoner var en meget aktiv "lånsøkergruppe" i hele 1977. Det var denne gruppe kredittrestriksjonene i

1977 i første rekke tok sikte på å ramme. Det pekes på at bankstatistik-
kens sektor 18 (lønnsmottakere o.l.) er
lite egnet til kontroll av private lån-
takere. Alle personlige lån registreres der,
blant annet prioriterte formål som lån til
aksjeleiligheter med kommunegaranti og
lån til manglende egenkapital i Husbank-
finansierte boliger m.v.

Det ser ikke ut til at bankene behand-
ler kunder med kontraktsparing og van-
lige innskuddskunder forskjellig. I dette
område ligger lønnskantilån og lån av-
ledet av kontrakter i en størrelsesorden
på mellom 1% og 4% av de totale utlån.
Slike lån er mere brukt i byer og
tettsteder enn i bygder. Bankene kon-
trollerer normalt ikke at lån anvendes til
oppgitt formål. I mindre tettsteder og
bygder er forholdene mer gjennomsik-
tige, og åpenbare misbruk blir påtalt.

4. Regionens sparebanker nyttet den auto-
matiske låneadgang i Norges Bank i
større omfang enn tidligere. Det ser ut til
at sparebankene i økende grad gjorde
bruk av de rimeligste lånetransjene selv,
men var villige til å låne bort de dyrere
transjer til forretningsbanker og andre
sparebanker som måtte ha behov for det.
Initiativet til slike transaksjoner kommer
oftest fra låntakerbankene, idet de låner
andre bankers lånetransjer i Norges Bank
først i låneperioden for så å kunne bruke
egne lånetransjer i Norges Bank i slutten
av perioden når dette "marked" har en
tendens til å tetne til.

5. Opphevelsen av renteforståelsen i desem-
ber har ikke medført spesielle reaksjoner
i disse distrikter. Bankene har fulgt de to

bankforeningers anbefalinger om nye
rentesatser. Det opplyses at to spare-
banker i Ålesund har innført rente på
folioinnskudd.

Det praktiseres ikke ensartede utlåns-
renter. Det er en tendens i retning av
større spredning i rentesatsene med gene-
relt høyere rente for forbruks/lavpriori-
terte lån og lavere rente for prioriterte
lån, f.eks. til boligformål.

6. Fusjonsplaner:

Hordaland:

Hordaland og Bergen Sparebanklag skal
til høsten behandle strukturkomitéens
innstilling. Kvam Privatbank har vedtatt
å fusjonere med Bergen Bank.

Sogn og Fjordane:

Sparebanklagets strukturutvalg arbeider
med planer i Sunnfjord- og Nordfjord-
området.

Møre og Romsdal:

Fusjonsplanene for sparebankene på
Sunnmøre er stilt i bero. Det samarbeid
om å yte bedre bankservice som ble
innledet i 1976 mellom fire sparebanker
fra Nordmøre og fire sparebanker fra
Sør-Trøndelag (sparebankgruppen
"Trollheimen rundt"), utvikles stadig til
å omfatte nye banktjenester og interne
administrative saker. Gruppen har blant
annet knyttet til seg en konsulent til å ta
seg av koordineringsoppgavene.

Sør-Nord-Trøndelag:

Følgende fusjoner fant sted i 1977:

1/1 Trondhjems og Strindens Sparebank
med Leinstrand Sparebank

1/1 Namsos Sparebank med Foldereid
Sparebank

1/11 Namsos Sparebank med Flatanger
Sparebank

1/11 Namsos Sparebank med Fosnes Sparebank.

Det arbeides med planer om flere bank-sammenslutninger. Konkrete forslag foreligger ennå ikke.

Rogaland og Agder-fylkene

1. Det synes å være alminnelig enighet blant bankene om at den rommelige likviditeten i første halvår ikke var av avgjørende betydning for utlånsutviklingen i denne periode. Utlånsøkningen fra bankene i Agder-fylkene fordelte seg forholdsvis jevnt over året selv om likviditeten etter hvert ble betydelig strammere. I Rogaland hadde enkelte banker sterk utlånsvekst i første halvår, men det skyldes først og fremst en liberal utlåns-politikk innenfor de oppsatte utlåns-budsjetter. Haugesund avdeling opplyser at enkelte store innvilgninger av lån i 1976 kom til utbetaling i første halvår 1977, særlig byggelån til industri, jordbruk og boliger. Myndighetenes varsel om iverksettelse av kredittpolitiske innstramningstiltak ved for sterk utlåns-økning ble oppfattet av bankene uten at det kan ses at det medførte noen markert omlegging av bankenes utlåns-politikk.
2. Pågangen etter lån var stor gjennom hele året, men de enkelte låntakergruppers etterspørsel varierte betydelig. I Arendal avdelings distrikt var etterspørselen etter boliglån meget sterk, mens kommuner og bedrifter bare i liten grad etterspurte lån. Utviklingen var på mange måter den samme i Stavanger avdelings distrikt,

men her var jordbrukets kredittbehov betydelige. I de andre distriktene var lånetterspørselen jevnere fordelt på sek-torer. Også her var det imidlertid en markert økning i lån til personlige lån-takere.

For å holde utlånsøkningen innenfor budsjetttrammene, måtte bankene avslå lånsøknader, i første rekke lån til for-bruksformål, og særlig i tilfeller der kundeforholdet ikke var godt nok. Ban-kenes forsøk på å føre en restriktiv utlåns-politikk var imidlertid ikke alltid like vellykket. For øvrig tyder enkelte utsagn bankene selv har kommet med, på at de ved fastsettelse av sine utlånsbud-sjetter ikke alltid synes å ta hensyn til sin egen likviditetsutvikling.

3. Bankene ber stort sett om å få oppgitt formålet ved søknader om lån fra person-lige låntakere. Muligheten for å kontrol-lere om det oppgitte formål er riktig, er imidlertid sterkt begrenset, i alle fall på større steder. I mange tilfeller aksepterer bankene kundens opplysninger om for-målet uten ytterligere kontroll. Bare et fåtall banker opplyser at de ber om dokumentasjon i form av fakturaer m.v. for å bringe på det rene om lånet nyttes som forutsatt.

Automatiske lønnskantilån og utlån i forbindelse med kontraktmessig sparing utgjør en liten andel av bankenes samlede utlån. Avgjørende for om lån skal gis, er som oftest et veletablert kundeforhold. I den forbindelse er det av mindre betydning om kunden har vanlig inn-skuddskonto i banken eller konto opp-rettet for kontraktsparing.

4. Tilstramningen i likviditeten utover i året førte til økt utnytting av sparebankenes automatiske låneadgang i Norges Bank. Det kan synes som om disse bankene har vært mindre tilbakeholdne enn tidligere med å oppta lån i Norges Bank uten at det nødvendigvis innebærer en omlegging av deres utlånspolitik. I Kristiansand avdelings distrikt var det vanlig at sparebankene utnyttet de tre første lånetransjene, mens enkelte større sparebanker lånte vesentlig mer. I mange tilfeller var lånopptakene til fordel for enkelte forretningsbanker, i første rekke Fellesbanken. Overførsler til større distriktsbanker var av mindre betydning.

5. Bankene har gitt uttrykk for at de er godt fornøyd med omleggingen av rentepolitikken. Det fremheves at den rente innskyterne tidligere fikk, var for lav i forhold til prisstigningen, og at de lave utlånsrentene har ført til lånepress. Enkelte banker mener at økningen i rentenivået var for liten. Andre banker gir uttrykk for at den har resultert i merkbar nedgang i lånetterspørselen. Reaksjonen blant publikum har forståelig nok vært mer blandet, men hovedinntrykket er at renteøkningen er akseptert.

I Stavanger avdelings distrikt vedtok Sparebanken Rogaland og Rogalandsbanken A/S å tilby innskyterne høyere renter enn det bankforeningene anbefalte. Senere forhøyet de fleste andre banker i distriktet innskuddsrentene til tilsvarende nivå.

Rogalandsbanken A/S begrunnet rentefastsettingen delvis med at den var

ønskelig av konkurransehensyn, også i forhold til postgiro. Banken mente at innskudd på folio ville bli mindre flyktig, og at bedre tilgang på ordinære innskudd ville redusere behovet for dyre innskudd på særvilkår. Den anså det også for viktig å skape bedre balanse mellom tilgang på midler og etterspørsel etter lån. Økningen i innskuddsrentene synes ikke å ha slått ut i en tilsvarende sterk økning i utlånsrentene. Det er således grunn til å anta at bankenes rentemargin er blitt mindre.

I Aust-Agder har bankene stort sett fulgt det samme mønster ved fastsettelse av nye rentesatser. Av hensyn til konkurransen fra banker i Rogaland har enkelte banker i Vest-Agder ansett det nødvendig å tilby spesielt gunstige vilkår på enkelte innskuddsformer.

6. Sønedeled Sparebank i Risør ble i 1977 fusjonert med Aust-Agder Sparebank, som nå har om lag 70% av forvaltningskapitalen til sparebankene i fylket. Ifølge de opplysninger Kristiansand avdeling har, foreligger det ingen konkrete planer om banksammenslutninger i Vest-Agder. Det er imidlertid innledet forhandlinger om fusjon mellom Nes Sparebank og Bakke og Gyland Sparebank. Fusjonsplanene mellom Spareskillingsbanken og Oddernes Sparebank i Kristiansand er foreløpig stilt i bero. Norges Bank er ikke kjent med at det foreligger planer om banksammenslutninger i Rogaland, men Sparebanken Rogaland og Rogalandsbanken A/S vil gå sammen om å etablere en fellesfilial i Haugesund.

1. Utlånsøkningen i første halvår 1977 var stort sett ikke større enn sesongnormal. En har inntrykk av at bankene lojalt følger myndighetenes retningslinjer i kredittpolitikken, samtidig som de søker å imøtekomme lånesøknader til prioriterte formål.

De fleste banker mener at informasjonen om myndighetenes intensjoner i kreditt- og likviditetspolitikken er tilfredsstillende. Enkelte banker har ved flere anledninger understreket betydningen av at Norges Bank i god tid gir signaler om endringer i penge- og kredittpolitikken, fordi tregheten i selve systemet medfører at det tar flere måneder før en beslutning om endring gir seg utslag i faktiske utlånstall.

2. Aksjon Mjøsa har betydd meget for arbeidsmarkedet i distriktet. Enkelte kommuner har måttet endre sine investeringsplaner på grunn av store uttelling i forbindelse med aksjonen. Aksjon Mjøsa setter store krav til de lokale kredittinstitusjoner ved siden av det offentlige engasjement. For øvrig har bankene vurdert øvrige låneformål strengere enn vanlig. Det er vesentlig lån til forbruksformål som er blitt avslått, likeså er toppfinansieringsbeløp i boligsektoren beskåret. På tross av dette har utlånene i flere banker økt sterkere enn innskuddene, med stram likviditet til følge ved utgangen av året.

Kredittrestriksjonene antas ikke å ha ført til økt ledighet. Enkelte bedrifter i begge fylker har dog permittert arbeidskraft på grunn av driftsinnskrenkninger,

vesentlig i treforedling, jern- og metall- og deler av teko-industrien.

3. Bankene hevder at kunder med lønnskonto og sparelånskontrakter i den nåværende situasjon ikke tilgodeses med lån i forhold til andre regelmessige sparere. Det er vanlig at låneformålene blir vurdert. Større investeringslån blir dessuten kontrollert. Dette gjelder generelt, men i særlig grad overfor kunder utenfor byer og tettsteder på grunn av bedre innsikt i de lokale forhold.

4. Distriktets banker nyttet i 1977 den automatiske låneadgang i betydelig grad. Dette henger sammen med den stramme likviditetssituasjonen, en større rentebevissthet i bankene og bedre innsikt i de muligheter som foreligger i det kort-siktige pengemarked.

Totalt lånte Norges Bank ut til bankene i distriktet 4,3 milliarder kroner (7-dagers lån) mot 1,9 milliarder kroner i 1976. En del av midlene ble kanalisert til Fellesbanken og andre større banker. Foruten opptak av lån i Norges Bank gjorde mange sparebanker bruk av interbank-markedet for å styrke sin egen likviditet.

5. Bankenes reaksjoner på endringen i rentepolitikken har stort sett vært positive. Bankene har øyensynlig bestrebet seg på å holde så like rentesatser som mulig på vanlige innskudd, mens det kan være variasjoner på større innskudd på særvilkår. Stort sett har bankene fulgt anbefalingene fra bankforeningene. De nye utlånsrenter gjør særlig utslag for lån til kommuner og til personlige låntakere.

Mange gård- og husciere venter pålegg om modernisering av avløpsanlegg i forbindelse med Aksjon Mjøsa. Investeringene ventes finansiert av eierne med opp til 60% av kostnadene. Det er naturlig at denne finansieringen vil måtte belaste bankene vesentlig, enten i form av lån eller ved uttak av sparemidler. Særlig eldre låntakere ser i denne forbindelse med skepsis både på de nye høyere renter og den strenge avdragspolitikk som bankene nå praktiserer overfor personlige låntakere.

6. For tiden arbeider Vinger Sparebank og Odal Sparebank med en fusjonsavtale. En sammenslutning vil antakelig finne sted i 1978.

Det har i flere år vært planer om en fusjon mellom Sør-Gudbrandsdal Sparebank og Ringsaker Sparebank. Søknad er fremmet for Bankinspeksjonen. Fusjonen kan bli en realitet fra kommende årsskifte dersom Finansdepartementet gir sitt samtykke.

Enkelte sparebanker har uttalt at de ser fusjoner som en løsning som vil kunne bli nødvendig på noe sikt.

Buskerud, Telemark, Vestfold og Østfold

1. Rapportene fra Norges Banks avdelinger i disse fylker understreker den gode likviditet som en vesentlig forklaring til de økte utlån i første halvår 1977. Bankene sier seg tilfreds med informasjonene fra Norges Bank om utviklingen på penge- og kredittmarkedet. Bankene ser også ut til å akseptere at en uønsket kreditt ekspansjon nødvendigvis må føre til at myndighetene innfører nye kreditt-

politiske tilstramningstiltak. For den enkelte bank vil det nødvendigvis måtte bli en avveining mellom hensynet til lønnsom driftsøkonomisk avkastning av likvid kapital og hensynet til mulige fremtidige tilstramningstiltak som følge av en utlånseksponering som er større enn myndighetene ønsker.

En har ikke eksempler på at lånsøknader fra annet halvår 1976 er overført til første halvår 1977. Enkelte banker har imidlertid registrert betydelige etterlep i utnyttelsen av bevilgede lån til kommuner og private. Ifølge Skien og Larvik avdeling gjelder dette særlig for byggelån. En annen forklaring på de økte utlån i første halvår 1977 gir Fredrikstad avdeling, som mener det er en utbredt antakelse at det er lettere å få lån i bankene i begynnelsen av året.

2. I regionen var det en meget stor lånetterspørsel gjennom det meste av 1977. Et felles trekk var at kommunene ikke søkte bankene om lån i samme omfang som i tidligere år. Derimot var presset fra personlige lånsøkere meget sterkt. Bankene måtte foreta en prioritering av forbrukslån, og kriterier for innvilgingen var i hovedsak: kundeforhold, forutgående oppsparing, formål og tilbakebetalingstid. Lån til næringslivet ble stort sett innvilget når konkrete finansieringsplaner forelå og formålet ellers kunne aksepteres.

Ingen rapporter antyder at økt ledighet i distriktet har sammenheng med kredittrestriksjonene i 1977.

3. Bankene foretar i stadig større grad en formålsvurdering ved personlige

lånsøknader. En del banker sikrer seg at lånet går til det oppgitte formål ved betingelser om at utbetaling skal skje etter hvert som arbeidet utføres og legitimerede regninger foreligger. Andre banker forsøker å følge opp med en viss kontroll, noe som ifølge rapportene fra Skien og Halden avdelinger er lettere for banker i utkantstrøk enn i byer og større tettsteder. Det synes som om lån på grunnlag av kontraktssparing og automatiske lønnskontoån ikke er blitt spesielt tilgodesett når det gjelder lån til forbruk. Det fremholdes i rapportene fra Fredrikstad, Drammen og Skien avdelinger at bankene vanligvis behandler regelmessige sparere på samme måte som kontraktssparere.

4. I 1977 utnyttet sparebankene den automatiske låneadgang i Norges Bank i større omfang enn i tidligere år. Rapportene gir en rekke forklaringer til denne utvikling. Noe entydig mønster er vanskelig å finne.

Kort og generelt kan en antakelig si at størrelsen på bankenes låneopptak i Norges Bank gir uttrykk for den enkelte banks likviditetspolitikk, dens inntjeningsmuligheter fra uke til uke på interbankmarkedet, kostnader ved bankers overtrekk i andre banker samt de større forretningsbankers etterspørsel etter kortsiktig kapital i markedet.

Flere rapporter fremhever at Fellesbanken A/S er meget aktiv i å etterspørre lån fra sparebankene i fylkene. Det nevnes at 50–60% av lånebeløpene går til å styrke den enkelte banks likviditet, mens de resterende 40–50% representerer låneopptak på grunnlag av initiativ

fra andre banker. Det foreligger ikke opplysninger om de større distriktsbankenes atferd på dette lånemarked.

5. Bankene har uten unntak gitt uttrykk for tilfredshet med rentejusteringene. Fra publikumshold er det i de enkelte fylker kommet få eller ingen reaksjoner. Renteøkningen for boliglån utenom Husbanken har gitt grunn til visse bekymringer, mens renteøkningen åpenbart ikke har hatt noen betydning for etterspørselen etter forbrukslån. Innskuddskunder synes imidlertid å ha blitt mer rentebevisste. I Vestfold hevdes det at større innskuddskunder har forsøkt å presse renten oppover. Halden avdeling har notert seg at bankene er mer interessert enn tidligere i å drøfte vilkår for termininnskudd.

Bankenes nye rentesatser følger tilrådingene fra de to bankforeninger. Avvik fra disse satser er ikke registrert. Likevel synes det som om enkelte banker i Østfold har avvikende provisjonssatser og gebyrberegninger. En del av konkurransen mellom disse banker hviler på dette forhold.

6. I Østfold fusjonerte Fredrikstad Sparebank og Borge Sparebank pr. 1/1 1978 (forvaltningskapital 490 mill. kroner). Sarpsborg Sparebank og Rakkestad Sparebank har sluttført forhandlingene om sammenslutning i 1978 (forvaltningskapital 540 mill. kroner), men saken er ikke ferdig behandlet av myndighetene.

Moss Sparebank og Vestby Sparebank har forlenget vedtatt sammenslutning. Dette gjelder imidlertid fusjon som går over fylkesgrenser. Finansdepartementet

har utsatt saken i påvente av en prinsippavgjørelse for fusjoner av denne type.

I Buskerud fylke er det gitt konsesjon for etablering av Sparebanken Buskerud fra 1. april 1978. Enheten vil bestå av følgende sju sparebanker: Drammens, Kongsberg, Gol, Sigdal og Eggedal, Uvdal, Flesberg og Rollag og Veggli (forvaltningskapital 1 200 mill. kroner). Hovedkontoret skal ligge i Drammen. Krødsherrad kommune har gitt uttrykk for at den lokale sparebank bør overveie på ny å gå inn i Sparebanken Buskerud.

I Vestfold noteres det at Vestfoldbanken åpnet nytt avdelingskontor i Larvik den 1. februar 1978. Av de fem sparebanker i Vestfold som i 1976 innledet forhandlinger om sammenslutning, har en bank trukket seg. De øvrige fire sparebanker har nå en nokså langsiktig fremdriftsplan. Det er kontakt mellom Sandefjords Sparebank og Sandal Sparebank med tanke på sammenslutning.

I Telemark foreligger det ingen opplysninger om pågående forhandlinger om sammenslutninger mellom sparebanker. I Kragerø er det tatt initiativ for fusjon mellom sparebanker i distriktet uten at dette har lyktes.

I rapporten fra Skien avdeling heter det at årsaken til at fusjonsforhandlingene i Telemark har stoppet opp, antake-

Bankenes utlånsøkning til publikum i 1977

Region	1. halvår		2. halvår	
	Mill. kroner	Prosent	Mill. kroner	Prosent
Østlandet¹⁾				
Forretningsbanker	2 622	13,6	650	3,0
Sparebanker	884	7,0	834	6,1
Aust- og Vest-Agder og Rogaland				
Forretningsbanker	196	14,5	194	12,5
Sparebanker	330	8,1	262	6,0
Hordaland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Sør- og Nord-Trøndelag				
Forretningsbanker	1 186	11,3	363	3,1
Sparebanker	514	7,5	514	7,0
Nord-Norge				
Forretningsbanker	308	14,2	184	7,4
Sparebanker	405	14,3	363	11,2
Hele landet				
Forretningsbanker	4 312	13,1	1 391	3,7
Sparebanker	2 133	8,1	1 973	6,9

1) I Hedmark og Oppland er det bare en forretningsbank, og de to fylkene er derfor slått sammen med de øvrige Østlands-fylker i denne tabellen.

lig er at visse sentrale og toneangivende banker har forskjellig "profil". På regional basis er det inngått enkelte samarbeidsavtaler banker imellom, og på fylkesplanet synes samarbeidet å være godt.

Oversikt over gjeldende kredittpolitiske bestemmelser i henhold til kredittloven av 25. juni 1965

- §§ 4– 6 Likviditetsreserver
- § 8 Tilleggsreserver
- §§ 9–10 Plasseringsplikt
- § 11 Oppgaveplikt
- § 12 Utlånsregulering for private finansieringsselskaper
 og skadeforsikringsselskaper
- § 13 Oppgaveplikt over rente- og provisjonssatser
- § 15 Emisjonskontroll
 Godkjenning av låneopptak hvor flere långivere deltar

Norges Banks diskonto: 7% fra 13. februar 1978

Oppstillingen på de følgende sider har bare til formål å gi en oversikt over gjeldende kredittpolitiske bestemmelser. All praktisk anvendelse av bestemmelsene bør skje på grunnlag av rundskrivene fra Norges Bank. Listen er ajourført pr. 15. juni 1978.

Kredittlovens §§ 4–6. Likviditetsreserver for banker

Primære likviditetsreserver

	Primærreserver i prosent av beregningsgrunnlaget ¹⁾		Resolusjon
	Sør-Norge	Nord-Norge	
Sparebanker	3	0 /	1978–06–02
Forretningsbanker	3	0 }	

¹⁾ Beregningsgrunnlaget er bankens samlede passiva med fradrag for en bloc-avskrivninger (kode 262), rembursforpliktelser (kode 2431–2432), ilignede, ikke betalte skatter (kode 2451), renter (kode 1722–1723) og utgifter (kode 19). Det er månedsoppgavens kodennummer som er anført i parentes.

Kredittlovens §8. Tilleggsreserver for banker

Tilleggsreserver

Resolusjon: 1978–05–05

Oppstilling over fri utlånsøkning ¹⁾ i prosent	Forretningsbanker		Sparebanker	
	Sør-Norge	Nord-Norge	Sør-Norge	Nord-Norge
12 måneders vekst juni 1977–juni 1978	11	13	12	16
12 måneders vekst juli 1977–juli 1978	11	13	12	16
12 måneders vekst aug. 1977–aug. 1978	11	13	12	16
12 måneders vekst sept. 1977–sept. 1978	10	12	11	15
12 måneders vekst okt. 1977–okt. 1978	10	12	11	15
12 måneders vekst nov. 1977–nov. 1978	9	11	10	14
13 måneders vekst nov. 1977–des. 1978	9	11	12	16

¹⁾ Med fri utlånsøkning menes at tilleggsreservekrav ikke gjelder økningen innenfor angitte prosentsats. Av overskridelser skal 50% holdes som innskudd i Norges Bank. I motsatt fall belastes strafferenter til statskassen.

Beregningsgrunnlag er bankens netto for-

dringer på publikum minus statsgaranterte utlån til industriinvesteringer og miljøverninvesteringer (bankstatistikkens skjema 03, hode 04, fordringer på publikum, kode 5161–5163, 51642–5166/ minus hode 04, gjeld til publikum, kode 2021, 20222–20225).

Kredittlovens §§ 9–10. Plasseringsplikt for banker, livsforsikringsselskaper, pensjonskasser og -fond

Plasseringsplikt

	Utgangspunkt for beregning (forvaltningskapital)	Plasserings- plikt	Tillatt reduksjon	Resolusjon
Dersom faktisk obligasjonsbeholdning er under 27% av forvaltningskapitalen				
<i>Forretnings- og sparebanker</i>				
i Sør-Norge	Oktober 1976	35%	35%	1977-01-21
i Nord-Norge		15%	15%	
Dersom faktisk obligasjonsbeholdning er under 60% av forvaltningskapitalen				
<i>Livsforsikringsselskaper, private og kommunale pensjonskasser og -fond</i>				
med forvaltningskapital over 5 mill. kroner				
i Sør-Norge	Mars 1978	60%	60%	1978-04-21
i Nord-Norge	Mars 1978	30%	30%	1978-04-21

Oppgjørstidspunkt:

Forretnings- og sparebanker: To-månedersperioder (utgangen av februar, april osv.)

Øvrige: Kvartalsvis.

Den tilpliktete økning i obligasjonsbeholdningen beregnes med utgangspunkt i den pliktige obligasjonsbeholdning ved utgangen av desember 1976 for bankene, og juni 1978 for øvrig.

Kredittlovens § 11. Oppgaveplikt for private finansieringsselskaper, livs- og skadeforsikringsselskaper, forretnings- og sparebanker

Oppgaveplikt

for <i>private finansieringsselskaper</i>	Diverse oppgaver Lånegarantier	Finansdepartementets bestemmelse 1966-03-15 Finansdepartementets bestemmelse 1974-12-24
for <i>livsforsikringsselskaper</i>	Diverse oppgaver	Finansdepartementets bestemmelse 1972-08-10
for <i>skadeforsikringsselskaper</i>	Diverse oppgaver Lånegarantier	Finansdepartementets bestemmelse 1972-08-10 Finansdepartementets bestemmelse 1974-12-24

Kredittlovens § 12. Utlånsregulering for private finansieringsselskaper og skadeforsikringsselskaper

Utlånsregulering

	Resolusjon
for <i>private finansieringsselskaper</i> med utlån over 500 000 kroner	1978-03-31
Tillatt utlånsøkning det største av a) eller b) nedenfor: a) 2,5% over faktiske ¹⁾ utlån pr. 31/12 1977 b) 7,5% » » » juni 77-juni 78 5,0% » » » sept.77-sept.78 2,5% » » » des. 77-des. 78	
for <i>skadeforsikringsselskaper</i> med forvaltningskapital over 10 mill. kroner ved utgangen av 1. kvartal 1978 ved utgangen av 2. kvartal 1978 ved utgangen av 3. kvartal 1978 ved utgangen av 4. kvartal 1978	1977-12-16 Ingen regulering. Oppgaveplikt. 5% over faktiske ²⁾ utlån pr. 31/12 1977 Ingen regulering. Oppgaveplikt. 10% over faktiske ²⁾ utlån pr. 31/12 1977
1) Utlån til andre kredittinstitusjoner og til utlandet regnes ikke med. Dersom de faktiske utlån overstiger det tillatte utlånsnivå, skal det tillatte utlånsnivå danne utgangspunkt for beregningen.	2) Utlån til statsforvaltningen, til andre kredittinstitusjoner og til utlandet regnes ikke med. Dersom de faktiske utlån 31. desember 1977 overstiger det tillatte utlånsnivå, skal det tillatte utlånsnivå 31. desember 1977 danne utgangspunkt for beregning av utlånsrammen.

Kredittlovens § 13. Oppgaveplikt over rente- og provisjonssatser

Oppgaveplikt

Oppgaveplikt for forretnings- og sparebanker, livs- og skadeforsikringsselskaper samt kreditt- og hypotekforeninger til Norges Bank over hvilke rente- og provisjonssatser som nyttes ved inn- og utlån. Oppgaveplikten for disse institusjoner omfatter også melding til Norges Bank om enhver *endring* av de rente- og provisjonssatser som blir nyttet.

Finansdepartementets forskrift av 6. juli 1965, rundskriv av 15. juli 1965 fra Norges Bank.
Oppgaveplikten ble ved Finansdepartementets bestemmelse av 23. mars 1966 utvidet til også å gjelde private finansieringsselskaper.

Kredittlovens § 15. Emisjonskontroll

Emisjoner

(Saksgangen og saksbehandlingen er under revisjon)

Lån mot utstedelse av ihendehaverobligasjoner eller andre omsetningsgjeldsbrev hvorav det utstedes mange i sammenheng og med lik tekst, må ikke legges ut til offentlig tegning eller tas opp på annen måte uten etter samtykke fra Finansdepartementet.

Heller ikke andre lån kan gis av syv eller flere långivere sammen uten etter samtykke fra Finansdepartementet.

Lån som omfattes av forskriftenes § 1, annet punktum, kan unntas fra regulering når lånebeløpet utgjør mindre enn 5 mill. kroner. Søknad om unntak sendes Norges Bank.

Finansdepartementets forskrift av 10. mars 1972, rundskriv av 15. mars 1972 og 12. oktober 1973 fra Norges Bank.

Tabeller

1.	Norges Banks balanse	12.	Forretningsbanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter. Bevilgede og disponerte lån
2.	Spesifikasjon av Norges Banks innenlandske utlån	13.	Forretningsbankenes likviditet
3.	Spesifikasjon av innenlandske folioinnskudd i Norges Bank	14.	Sparebankenes balanse
4.	Norges Banks totale gull- og valutabeholdninger	15.	Sparebankenes utlån til publikum
5.	Utenriksregnskap for Norge	16.	Sparebanker. Utlån og innskudd fordelt på publikumssektorer
6.	Salgskurser for en del valutaer på Oslo Børs	17.	Sparebankenes utlån fordelt på næringer
7a.	Bankenes kronelikviditet	18.	Sparebanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter. Bevilgede og disponerte lån
7b.	Bankenes valutalikviditet	19.	Sparebankenes likviditet
8.	Forretningsbankenes balanse	20.	Balanse for statsbanker
9.	Forretningsbankenes utlån til publikum	21.	Balanse for private kredittforetak
10.	Forretningsbanker. Utlån og innskudd fordelt på publikumssektorer	22.	Balanse for private finansierings-selskaper
11.	Forretningsbankenes utlån fordelt på næringer	23.	Balanseutdrag for livsforsikrings-selskaper

24.	Balanseutdrag for skadeforsikrings-
selskaper	31.	Sparebanker. Rentesatser på nye
bankinnskudd fra kunder i norske
kroner
25.	Nettoemisjoner av norske ihendehaver-
obligasjoner fordelt på långivere	32.	Rente- og kredittprovisjonsinntekter
i prosent av midlere trukne utlån
til norske låntakere.
26.	Kreditttilførsel til private og
kommuner	33.	Renteutgifter i prosent av midlere
innskudd fra norske kunder.
27a.	Endringer i publikums likviditet	34.	Livsforsikringsselskaper. Gjennom-
snittlige rentesatser etter utlåns-
form
27b.	Sammensetningen av publikums
likviditet		
28.	Forretningsbanker. Rente- og
provisjonssatser på nye utlån i
norske kroner		
29.	Sparebanker. Rente- og provisjons-
satser på nye utlån i norske kroner		
30.	Forretningsbanker. Rentesatser på
nye bankinnskudd fra kunder i
norske kroner		

Standard tegn:

- . Tall kan ikke forekomme
- .. Oppgave mangler
- ... Oppgave mangler foreløpig
- Null

Tabellene 32, 33 og 34 bygger på årsoppgaver og blir publisert en gang årlig (i nr. 2).

Tabell 1. Norges Banks balanse (Mill. kroner)

	31/12 1975	31/12 1976	31/1 1977	30/9 1977	31/12 1977	31/3 1978	30/4 1978
Internasjonale reserver	12 495	11 586	10 167	14 763	11 332	11 956	13 623
Innskudd i norske banker	142	191	210	294	241	415	439
Norske statskasseveksler	399	2 176	3 168	2 103	6 335	5 123	3 203
Norske ihendehaverobligasjoner	2 218	2 148	2 144	2 104	1 341	1 316	2 033
Innenlandske utlån	1 266	1 355	535	872	5 492	3 879	4 184
Andre innenlandske fordringer etc. 1)	6 270	6 411	6 386	6 512	6 495	6 085	5 839
Andre fordringer på utlandet	1 062	592	969	838	889	872	929
Diverse reguleringer	256	325
Utgifter	0	0	15	149	0	52	67
Fordringer i alt	23 852	24 459	23 594	27 635	32 125	29 954	30 642
Sedler og mynt i omlop	12 969	14 850	14 540	15 871	16 725	15 430	15 467
Innenlandske folioinnskudd	6 790	6 042	5 190	7 279	7 497	9 274	9 701
Skattefrie fondsavsetninger	351	202	191	172	150	148	152
Utenlandske kroneinnskudd m.v.	70	70	71	80	150	141	171
Annen gjeld til utlandet	1 145	668	802	714	3 386	707	791
Annen innenlandsk gjeld ²⁾	190	226	276	228	553	87	94
Motverdi av SDR i IMF	498	459	459	459	477	476	477
Aksjekapital, fond etc. ²⁾	1 839	1 942	1 942	1 942	3 187	3 304	3 303
Diverse reguleringer	1	2
Inntekter	0	0	123	890	0	386	484
Gjeld og egenkapital i alt	23 852	24 459	23 594	27 635	32 125	29 954	30 642

1) Herav utgjør statens konsoliderte konto 5 430 mill. kroner.

2) Fra og med 1/1 1978 er diverse avsetninger medregnet under "fond etc.", mens disse tidligere gikk inn under annen innenlandsk gjeld.

Kilde: Norges Bank.

Tabell 2. Spesifikasjon av Norges Banks innenlandske utlån (Mill. kroner)

	31/12 1975	31/12 1976	31/1 1977	30/9 1977	31/12 1977 ¹⁾	31/3 1978	30/4 1978
Forretningsbanker	1 007	1 128	211	442	4 908	3 216	3 575
Herav:							
Ikke behovsprøvede lån	528	569	90	40	..	2 468	2 798
Dagslån inkl. evt. overtrekk	238	283
Lån på særvilkår	479	559	122	402	..	510	494
Sparebanker	72	68	172	242	382	430	360
Herav:							
Ikke behovsprøvede lån	50	59	162	224	..	404	316
Dagslån inkl. evt. overtrekk	2	23
Lån på særvilkår	22	9	10	18	..	26	21
Private finansieringsselskaper	46	45	49	37	47	51	49
Næringsliv og privatpersoner ²⁾	141	114	103	151	155	182	200
Herav:							
Statsgaranterte fiskelån	85	78	73	99	105	96	109
I alt	1 266	1 355	535	872	5 492	3 879	4 184

1) Spesifikasjon foreligger ikke på grunn av vansker i forbindelse med omlegging av regnskapssystemet.

2) På grunn av omlegging av regnskapssystemet er ikke tallene etter 31/12 1977 sammenliknbare med tidligere tall.

Kilde: Norges Bank.

Tabell 3. Spesifikasjon av innenlandske folioinnskudd i Norges Bank (Mill. kroner)

	31/1 1978	28/2 1978	31/3 1978	30/4 1978
Statskassen	2 524	5 957	5 685	6 699
Statens regnskapsførere	1 759	1 351	1 465	1 774
Annen offentlig forvaltning	159	66	113	49
Postgiro	931	564	370	300
Forretningsbanker	253	92	176	75
Sparebanker	90	102	341	77
Statsbanker	342	266	533	194
Andre finansinstitusjoner	0	0	2	0
Postverket	157	145	133	142
Andre statsforetak	376	329	398	299
Andre innenlandske sektorer	63	99	58	92
I alt	6 654	8 971	9 274	9 701
Herav:				
Statens og andre offentlige konti ifølge tidligere balanseoppstilling	6 248	8 677	8 697	9 457

Kilde: Norges Bank.

Tabell 4. Norges totale gull- og valutabeholdninger (Mill. kroner)

	31/12 1976	30/6 1977	30/9 1977	31/12 1977	31/1 1978	28/2 1978
Norges Banks netto gull- og valuta- beholdninger (a—b)	11 475	14 413	14 647	8 471	8 869	9 968
a) Offisielle gull- og valutareserver	11 582	14 544	14 760	11 329	11 429	10 135
Herav:						
Gull ¹⁾	235	248	248	260	260	260
Reserveposisjon i IMF	885	1 470	1 437	1 465	1 465	1 436
Lån til IMF	601	585	585	608	608	608
Spesielle trekkrettigheter i IMF	538	558	558	580	580	580
Bankinnskudd i utlandet og utenlandske verdipapirer	9 323	12 268	12 517	9 024	9 124	7 859
b) Utenlandske kroneinnskudd i Norges Bank	107	131	113	2 858	2 560	167
Herav:						
Banker	37	39	33	2 708	2 442	40
Andre innskytere	70	92	80	150	118	127
Forretnings- og sparebankers netto valutabeholdninger (a—b)	-2 246	-3 143	-4 084	-413	-483	-1 283
a) Bankinnskudd i utlandet	1 823	1 148	1 199	3 393	2 922	2 132
b) Kortsiktig gjeld i utlandet	4 069	4 291	3 961	3 806	3 405	3 415
Norges Banks og forretnings- og sparebankers netto gull- og valuta- beholdninger	9 229	11 270	10 563	8 058	8 386	8 685
Andre sektors netto valuta- beholdninger (a—b)	281	300	-537	712	817	420
a) Bankinnskudd i utlandet og utenlandske verdipapirer	4 351	3 967	3 424	4 214	4 454	4 583
Herav:						
Rederier	2 429	1 884	1 713	1 858	1 931	2 129
Forsikringselskaper	779	824	845	896	873	855
Handels- og industriselskaper o.a.	1 143	1 259	866	1 460	1 650	1 599
b) Kortsiktige valutalån fra utlandet	4 070	3 667	3 961	3 502	3 637	4 163
Totale netto gull- og valutabeholdninger	9 510	11 570	10 026	8 770	9 203	9 105

1) Etter endringen pr. 1. april 1978 i avtalen om Det internasjonale valutafond er den offisielle pris på gullet avskaffet. I likhet med de fleste andre sentralbanker vil imidlertid Norges Bank fortsatt nytte den tidligere offisielle pris på 35 SDR pr. unse ved bokføringen av gullet.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 5. Utenriksregnskap for Norge (Mill. kroner)

	1/1-31/12		1/1-28/2	
	1976	1977	1977	1978
Eksport av varer ekskl. råolje og naturgass fra Nordsjøen	30 840	32 217	4 854	4 710
Eksport av råolje og naturgass fra Nordsjøen ¹⁾	6 660	8 064	1 423	2 259
Import av varer	-55 536	-63 156	-8 992	-10 111
Varebalansen	-18 036	-22 875	-2 715	-3 142
Eksport av nye skip og oljeplattformer	3 552	4 882	262	284
Eksport av eldre skip og oljeplattformer	2 759	3 601	433	597
Import av skip og oljeplattformer	-9 177	-8 945	-1 190	-475
Netto frakter	8 430	7 470	1 210	1 090
Reisetrafikk, netto	-1 299	-2 053	-214	-324
Andre tjenester, netto	-2 694	-2 290	-201	-300
Vare- og tjenestebalansen	-16 465	-20210	-2 415	-2 270
Rente- og stonadsbalansen	-4 115	-6 305	-930	-1 165
A. Driftsbalansen	-20 580	-26 515	-3 345	-3 435
Herav:				
Skipsfart ²⁾	2 216	1 785	271	1 006
Oljevirkosomhet ²⁾	-2 001	-55	867	1 392
Andre sektorer	-20 795	-28 245	-4 483	-5 833
B. Langsiktige kapitaltransaksjoner, netto	17 091	22 486	2 808	1 972
Herav:				
Statsforvaltningen	4 304	5 605	1 225	1 585
Kommuner, inkl. statsbanker	1 413	4 047	200	744
Forretnings- og sparebanker	-52	82	-6	20
Andre finansinstitusjoner inkl. Norges Bank	-155	-553	-195	128
Skipsfart	3 598	4 228	654	-310
Oljevirkosomhet	6 794	8 049	800	-458
Andre private og offentlige foretak	1 189	1 028	130	263
C. Grunnbalansen (A+B)	-3 489	-4 029	-537	-1 463
D. Kortsiktige kapitaltransaksjoner ekskl. Norges Bank	3 299	556	-54	2 934
Herav:				
Statsforvaltningen	18	-43	-9	-5
Kommuner	-	-	-	-
Forretnings- og sparebanker	546	-1 816	134	1 032
Andre finansinstitusjoner	15	-57	33	69
Skipsfart	881	382	59	-120
Oljevirkosomhet	-317	-904	34	461
Andre private og offentlige foretak	404	1 072	79	323
Andre kortsiktige kapitaltransaksjoner og statistiske feil	1 752	1 922	-384	1 174
E. Endring i Norges Banks kortsiktige netto fordringer overfor utlandet (C+D)	-190	-3 473	-591	1 471
F. Korreksjon for poster som ikke inngår i netto gull- og valutabeholdningen	38	-19	-15	-1
G. Endring i Norges Banks netto gull- og valutabeholdninger ikke forårsaket av transaksjoner	-713	488	8	27
Endring i Norges Banks netto gull- og valutabeholdninger (E+F+G)	-865	-3 004	-598	1 497

1) Prisen på naturgass er anslått på grunnlag av allment tilgjengelige opplysninger og oppgaver over transport- og terminalkostnader.

2) Beregnet av Norges Bank.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 6. Salgskurser for en del valutaer notert på Oslo Børs

	100 Danske kr.	100 Svenske kr.	1 Pund sterling	1 U.S. dollar	1 Canadisk dollar	100 Tyske mark	100 Schw. frcs.	100 Gylden	100 Belgiske frcs.	100 Franske frcs.	100 Lire
Sentralkurs ¹⁾	95,5703				259,360			244,021	16,8261		
1972											
Gjennomsnitt	95,0685	138,8190	16,4822	6,5943	6,6616	206,9772	172,9671	205,6454	15,0086	130,9345	1,1326
Høyest	97,25	140,50	17,42	6,7375	6,7775	209,85	176,45	210,65	15,28	132,65	1,144
Lavest	93,45	137,25	15,32	6,51	6,575	204,35	169,85	203,00	14,855	128,65	1,122
1973											
Gjennomsnitt	95,619	132,179	14,076	5,749	5,749	217,208	182,252	206,914	14,836	129,722	0,994
Høyest	97,70	140,45	15,88	6,6525	6,69	229,50	190,95	220,35	15,20	132,60	1,145
Lavest	91,05	123,60	13,03	5,1625	5,1725	203,90	173,55	200,70	13,96	122,00	0,900
1974											
Gjennomsnitt	91,2076	124,9374	12,9440	5,5401	5,6637	214,1652	186,4446	206,2162	14,2536	115,5120	0,8601
Høyest	93,00	128,05	13,540	6,0875	6,1375	218,55	209,90	209,00	14,49	122,20	0,96
Lavest	89,10	122,65	12,24	5,1725	5,2725	209,30	178,35	200,90	13,85	107,00	0,812
1975											
Gjennomsnitt	91,4036	126,3002	11,5920	5,2469	5,1582	212,9871	202,9042	208,3742	14,2733	122,50	0,8107
Høyest	92,95	128,05	12,25	5,7475	5,62	217,60	213,45	209,75	14,48	126,35	0,841
Lavest	89,50	124,80	10,835	4,88	4,7425	209,45	193,75	202,75	14,055	116,45	0,783
1976											
Gjennomsnitt	90,6726	125,7118	9,8785	5,4656	5,5441	217,3794	218,6738	207,1706	14,2087	114,7255	0,6684
Høyest	91,90	127,75	11,32	5,6125	5,7950	220,85	229,05	211,15	14,505	125,55	0,827
Lavest	88,90	124,60	8,30	5,1725	5,0725	213,10	211,55	202,25	14,00	103,95	0,600
1977											
Gjennomsnitt	89,0675	119,3872	9,3198	5,3361	5,0423	230,1574	223,2496	217,6460	14,9294	108,8602	0,6096
Høyest	90,25	126,15	10,125	5,5280	5,2925	244,30	257,50	226,95	15,735	113,75	0,630
Lavest	87,50	109,80	8,785	5,1410	4,6975	219,65	205,25	210,45	14,335	104,65	0,593
1978											
April											
Høyest	96,50	117,65	10,025	5,4575	4,8150	265,40	287,55	248,30	17,01	118,05	0,635
Lavest	95,60	115,95	9,87	5,2685	4,6455	261,65	276,95	244,95	16,815	116,35	0,624
1978											
28. april	96,10	117,40	9,915	5,4135	4,7825	261,95	279,75	245,10	16,83	117,65	0,628

¹⁾ Sentralcurser i norsk regning for valutaer som deltar i det europeiske valutamarbeid.
Kilde: Oslo Børs, Norges Bank.

Tabell 7a. Bankenes krone-likviditet. Endringsanalyse¹⁾ (Mill. kroner)

Likviditetstilførsel+/inndragning—	1/1—30/4		Siste 3 mndr. pr. 30/4		Siste 12 mndr. pr. 30/4	
	1977	1978	1977	1978	1977	1978
1. Staten og andre offentlige konti	1 533	-547	-1 783	-4 605	7 387	5 765
2. Publikums kassehold (oppgang —)	439	1 359	24	550	-1 550	-845
3. Nettosalg av valuta til Norges Bank	-811	652	160	1 428	-2 681	-5 716
4. Sjekk-kreditter i Norges Bank	-150	-269	-116	-207	-103	-299
5. Likviditetslån i Norges Bank	30	-1 355	843	2 493	-828	2 709
6. Norges Banks andre transaksjoner enn kreditt til banker og kjøp av valuta fra banker	-414	-513	-341	-219	-359	-1 926
A. Primærlikvider (1+2+3+4+5+6)	627	-673	-1 213	-560	1 866	-312
Herav:						
a) Kassebeholdning	-14	101	-112	75	-74	170
b) Folio i Norges Bank	161	-125	164	-148	15	-313
c) Folio i Postgiro	-39	-30	-19	-70	17	13
d) Statskasseveksler	519	-619	-1 246	-417	1 908	-182
B. Pliktige primærlikvider ²⁾ (oppgang —)	-1 031	2 506	-187	26	-3 041	-24
C. Disponible primærlikvider (A+B)	-404	1 833	-1 400	-534	-1 175	-336
D. Likviditetslån i Norges Bank	30	-1 355	843	2 493	-828	2 709
E. Frie primærlikvider (C—D)	-434	3 188	-2 243	-3 027	-347	-3 045
Beholdningstall pr. utgangen av april						
Frie primærlikvider						
I mill. kroner					-2 465	-5 510
I prosent av forvaltningskapital					-4,6	-8,8

1) Tallene bygger hovedsakelig på Norges Banks regnskap. Blant annet på grunn av ulik periodisering i forhold til forretnings- og sparebankenes egne oppgaver kan det oppstå avvik fra Statistisk Sentralbyrås bankstatistikk.

2) For banker uten primærreservekrav i henhold til kredittloven antar en at egne krav utgjør 2% av forvaltningskapitalen i forretningsbanker og 1,5% i sparebanker. Kilde: Norges Bank.

Tabell 7b. Bankenes valutalikviditet. Endringsanalyse (Mill. kroner)

Likviditetstilførsel+/inndragning—	1/1—31/12		Siste 3 mndr. pr. 31/3		Siste 12 mndr. pr. 31/3	
	1976	1977	1977	1978	1977	1978
1. Gjeld etc. i utlandet	300	-512	399	275	965	-636
2. Tilførsel av valuta fra andre norske sektorer	-4 083	-5 096	-2 275	-167	-4 695	-2 988
3. Nettokjøp av valuta fra Norges Bank	3 841	7 179	1 051	-1 863	2 881	4 265
A. Innskudd i utenlandske banker (1+2+3)	58	1 571	-825	-1 755	-849	641
B. Innskudd fra utenlandske banker	193	-553	370	307	828	-616
C. Netto valutalikvider (A—B)	-135	2 124	-1 195	-2 062	-1 677	1 257
Beholdningstall pr. utgangen av mars						
Netto valutalikvider						
I mill. kroner					-2 055	-798
I prosent av forvaltningskapital					-2,2	-0,7

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 8. Forretningsbankenes balanse (Mill. kroner)

	31/12 1976	31/3 1977	30/6 1977	30/9 1977	31/12 1977	31/3 1978
Primærlikvider	1 503	2 592	1 818	3 706	1 293	2 081
Stats- og statsgaranterte ihendehaverobligasjoner	7 647	7 690	8 594	9 228	10 525	11 350
Andre norske ihendehaver- obligasjoner	3 628	3 844	3 906	3 589	3 578	3 412
Innskudd i forretnings- og sparebanker	1 306	1 063	953	925	1 330	1 045
Innskudd i utenlandske banker	1 793	940	1 114	1 176	3 230	1 491
Lån til utlandet	115	114	111	111	113	122
Utlån til publikum	33 036	35 309	37 348	37 790	38 739	40 405
Øvrige aktiva — en bloc- avskrivninger	2 745	2 910	3 343	2 997	3 368	3 271
Aktiva i alt	51 773	54 461	57 187	59 522	62 177	63 177
Innskudd fra kunder i norske kroner	36 075	37 078	39 878	40 524	42 339	42 624
Innskudd fra kunder i utenlandsk valuta	1 940	2 011	1 856	2 187	2 256	2 548
Innskudd fra forretningsbanker	1 664	1 208	1 438	1 252	1 230	897
Innskudd fra sparebanker	1 625	1 656	1 638	1 525	1 289	1 929
Lån i Norges Bank	1 165	1 266	1 142	511	4 951	3 281
Utenlandske innskudd og lån i utlandet	3 212	3 546	3 535	4 277	2 662	3 009
Annen gjeld	2 251	3 942	3 434	4 706	3 053	4 302
Øvrige passiva	3 841	3 754	4 266	4 539	4 398	4 587
Passiva i alt	51 773	54 461	57 187	59 522	62 177	63 177
Spesifikasjoner:						
Fordringer på utlandet	2 601	1 720	1 939	1 966	3 992	2 329
Gjeld til utlandet	3 424	3 801	3 785	4 492	2 844	3 224
Garantier	12 470	13 425	13 973	14 553	14 459	14 927

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 9. Forretningsbankenes utlån til publikum (Mill. kroner)

	Månedlig utlåns- økning	1977		Månedlig utlåns- økning	1978	
		Faktiske tall	Sesong- korrigerte tall		Faktiske tall	Sesong- korrigerte tall
Januar	-35	-35	618	-150	-150	612
Februar	996	961	971	991	841	850
Mars	1 313	2 274	1 591	825	1 666	875
April	629	2 903	2 108			
Mai	601	3 504	2 595			
Juni	809	4 313	3 284			
Juli	-445	3 868	3 648			
August	137	4 005	3 748			
September	750	4 755	4 124			
Oktober	-422	4 333	4 190			
November	666	4 999	4 555			
Desember	705	5 704	5 766			

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 10. Forretningsbanker. Utlån og innskudd fordelt på publikumssektorer (Mill. kroner)

	31/12 1975	31/12 [*] 1976	31/3 1977	30/6 1977	30/9 1977	31/12 1977
Utlån til:						
Kommuner	836	923	1 020	1 041	1 112	1 185
Næringslivet	18 000	20 438	21 958	23 447	23 310	23 476
Lønnstakere	9 466	11 314	11 977	12 557	13 061	13 750
Andre private sektorer	351	361	354	303	307	328
Utlån til publikum i alt	28 653	33 036	35 309	37 348	37 790	38 739
Innskudd fra:						
Kommuner	2 131	2 928	2 442	3 013	2 661	3 621
Næringsliv	12 679	14 672	14 841	15 797	16 378	17 235
Lønnstakere	12 375	14 596	15 160	15 888	16 282	17 066
Andre private sektorer	929	1 048	1 112	1 065	987	954
Innskudd fra publikum i alt	28 114	33 244	33 555	35 763	36 308	38 876

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 11. Forretningsbankenes utlån fordelt på næringer (Mill. kroner)

	31/12 1976	31/3 1977	30/6 1977	30/9 1977	31/12 1977
Utlån til:					
Jordbruk og skogbruk	349	355	372	381	416
Fiske og fangst	218	216	249	256	259
Bergverksdrift	248	238	229	256	283
Industri	6 252	7 131	7 608	7 538	7 344
Herav:					
Næringsmidler etc.	921	1 083	1 183	1 194	1 160
Trevarer	683	793	893	911	915
Treforedling	695	666	655	642	643
Kjemisk produksjon etc.	650	763	824	821	764
Metaller	651	681	725	717	759
Bygging av fartøyer	510	708	655	568	585
Verkstedsproduksjon	1 156	1 342	1 465	1 507	1 334
Kraft- og vannforsyning	67	74	85	94	128
Bygg og anlegg	1 305	1 442	1 538	1 565	1 480
Engros-, agentur- og detaljhandel	6 775	7 023	7 891	7 758	7 959
Hotell- og restaurantdrift	412	358	392	407	447
Utenriks sjøfart	908	1 018	904	855	736
Transport, lagring, post- og telekommunikasjon	944	1 020	1 064	1 067	1 147
Finansiering, eiendomsdrift og tjenesteyting til næringslivet	2 067	2 125	2 136	2 120	2 218
Sosial og personlig tjenesteyting	892	958	979	1 013	1 059
Utlån til næringslivet i alt	20 438	21 958	23 447	23 310	23 476

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 12. Forretningsbanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter.
Bevilgete og disponerte lån (Mill. kroner)

	Bevilget		Disponerte lån		
	Kassekreditt	Bygge lån	Kassekreditt	Bygge lån	Nedbetalingslån
1976 — Desember	16 155	7 285	9 050	4 500	19 486
1977 — Mars	16 956	7 461	10 263	4 777	20 269
1977 — Desember	18 116	8 486	10 536	5 508	22 695
1978 — Mars	18 785	8 627	11 652	5 621	23 132
Endring i perioden					
1976 Januar/desember	1 956	686	1 267	317	2 799
1977 » »	1 961	1 201	1 486	1 008	3 209
1977 1. kvartal	801	176	1 213	277	783
1978 » »	669	141	1 116	113	437

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 13. Forretningsbankenes likviditet¹⁾ (Mill. kroner)

Ved utgangen av måneden	Primær- likvider	Pliktige primær- likvi- der ²⁾	Lån i Norges Bank	Frie primærlikvider (1-2-3)		Netto innskudd i utenlandske banker	Netto innskudd i spare- banker
				I alt	1 % av forv.kap.		
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1975 Desember	987	905	1 033	-951	-2,1	-730	-1 578
1976 Mars	699	939	1 188	-1 429	-3,0	-389	-1 918
Juni	672	987	1 000	-1 315	-2,7	-561	-2 081
September	2 133	2 183	2 473	-2 523	-4,9	-460	-1 772
Desember	1 503	2 247	1 165	-1 909	-3,7	-879	-1 248
1977 Januar	2 869	2 734	226	-91	-0,2	-792	-1 385
Februar	1 551	2 781	1 487	-2 717	-5,1	-993	-964
Mars	2 592	2 770	1 266	-1 444	-2,6	-2 106	-1 419
April	1 405	2 868	1 077	-2 540	-4,5	-1 599	-1 212
Mai	3 488	3 413	3 315	-3 241	-5,5	-1 657	-1 254
Juni	1 818	3 554	1 142	-2 877	-4,8	-1 863	-1 230
Juli	4 316	4 351	2 802	-2 838	-4,8	-1 022	-1 360
August	2 138	4 504	1 510	-3 877	-6,6	-1 329	-941
September	3 706	4 429	511	-1 234	-2,1	-2 503	-1 228
Oktober	2 735	4 532	318	-2 115	-3,3	-1 906	-1 661
November	4 591	5 062	4 403	-4 874	-7,2	-155	-1 510
Desember	1 293	4 184	4 951	-7 842	-12,6	1 124	-609
1978 Januar	1 444	2 403	1 600	-2 559	-4,1	826	-1 524
Februar	952	2 366	4 143	-5 557	-8,8	72	-1 172
Mars	2 081	2 393	3 281	-3 593	-5,6	-935	-1 633
Endring i perioden				(Prosentpoeng)			
1976 Januar/desember	516	1 342	132	-958	-1,6	-149	330
1977 » »	-210	1 937	3 786	-5 933	-8,9	2 003	639
1977 1. kvartal	1 089	523	101	465	1,1	-1 227	-171
1978 » »	788	-1 791	-1 670	4 249	7,0	-2 059	-1 024

1) Tallene bygger på Statistisk Sentralbyrås bankstatistikk. På grunn av ulik periodisering kan det oppstå avvik i forhold til Norges Banks regnskap. Se note 1, tabell 7.

2) Se note 2, tabell 7.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 14. Sparebankenes balanse (Mill. kroner)

	31/12 1976	31/3 1977	30/6 1977	30/9 1977	31/12 1977	31/3 1978
Primærlikvider	1 265	1 706	2 064	2 308	2 472	2 062
Stats- og statsgaranterte ihendehaverobligasjoner	4 259	4 180	4 225	4 353	4 770	5 076
Andre norske ihendehaverobligasjoner	4 465	4 839	5 361	5 760	6 157	6 167
Innskudd i forretningsbanker	1 759	1 518	1 675	1 457	1 485	1 932
Innskudd i sparebanker	400	403	380	367	347	390
Utlån til publikum	26 330	27 208	28 463	29 189	30 436	30 980
Øvrige aktiva — en bloc avskrivninger	434	507	517	583	593	683
Aktiva i alt	38 912	40 359	42 685	44 017	46 260	47 291
Innskudd fra kunder i alt	35 379	36 122	37 957	38 495	41 128	41 908
Innskudd fra forretnings- og sparebanker	725	708	747	763	866	719
Lån i Norges Bank	176	457	235	363	539	584
Øvrige passivaposter	2 632	3 072	3 746	4 397	3 727	4 079
Passiva i alt	38 912	40 359	42 685	44 017	46 260	47 291
Spesifikasjoner:						
Fordringer på utlandet	85	113	106	86	228	222
Gjeld til utlandet	155	149	151	157	187	167
Garantier	1 002	1 060	1 144	1 206	1 274	1 297

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 15. Sparebankenes utlån til publikum (mill. kroner)

	1977			1978		
	Månedlig utlånsøkning	Kumulert utlånsøkning Faktiske tall	Sesong-korrigerede tall	Månedlig utlånsøkning	Kumulert utlånsøkning Faktiske tall	Sesong-korrigerede tall
Januar	44	44	307	11	11	315
Februar	348	392	630	168	179	453
Mars	486	878	1 008	365	544	694
April	281	1 159	1 344			
Mai	269	1 428	1 585			
Juni	706	2 134	2 149			
Juli	105	2 239	2 339			
August	128	2 367	2 581			
September	492	2 859	3 045			
Oktober	12	2 871	3 144			
November	369	3 240	3 485			
Desember	868	4 108	4 082			

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 16. Sparebanker. Utlån og innskudd fordelt på publikumssektorer (Mill. kroner)

	31/12 1975	31/12 1976	31/3 1977	30/6 1977	30/9 1977	31/12 1977
Utlån til:						
Kommuner	1 399	1 423	1 449	1 535	1 686	1 782
Næringslivet	9 110	9 905	10 310	10 786	10 858	11 121
Lønnstakere	11 763	14 587	15 042	15 742	16 205	17 104
Andre private sektorer	533	415	407	400	438	429
Utlån til publikum i alt	22 805	26 330	27 208	28 463	29 189	30 436
Innskudd fra:						
Kommuner	2 797	3 343	3 144	3 643	3 528	4 348
Næringslivet	5 043	5 771	5 884	6 050	6 562	6 853
Lønnstakere	20 797	23 952	24 711	25 785	25 939	27 283
Andre private sektorer	886	1 152	1 188	1 236	1 190	1 285
Innskudd fra publikum i alt	29 523	34 218	34 927	36 714	37 219	39 769

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 17. Sparebankenes utlån fordelt på næringer (Mill. kroner)

	31/12 1976	31/3 1977	30/6 1977	30/9 1977	31/12 1977
Utlån til:					
Jordbruk og skogbruk	1 801	1 792	1 932	1 943	2 185
Fiske og fangst	163	156	167	152	152
Bergverksdrift	53	57	52	43	45
Industri	1 480	1 576	1 696	1 776	1 788
Herav:					
Næringsmidler etc.	344	365	406	410	412
Trevarer	275	310	328	348	344
Treforedling	28	30	30	36	45
Kjemisk produksjon etc.	85	89	94	97	107
Metaller	26	29	27	32	37
Bygging av fartøyer	117	115	122	133	137
Verkstedproduksjon	263	267	281	295	298
Kraft- og vannforsyning	196	195	223	215	203
Bygg og anlegg	1 004	1 086	1 070	1 053	1 031
Engros-, agentur- og detaljhandel	2 067	2 233	2 342	2 385	2 416
Hotell- og restaurantdrift	391	420	436	436	441
Utenriks sjøfart	16	17	19	15	23
Transport, lagring, post- og telekommunikasjon	568	588	634	629	693
Finansiering, eiendomsdrift og tjenesteyting til næringslivet	1 320	1 327	1 320	1 284	1 201
Sosial og personlig tjenesteyting	846	863	895	927	943
Utlån til næringslivet i alt	9 905	10 310	10 786	10 858	11 121

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 18. Sparebanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter.
Bevilgete og disponerte lån (Mill. kroner)

	Bevilget		Disponerte lån		
	Kassekreditt	Byggelån	Kassekreditt	Byggelån	Nedbetalingslån
1976 — Desember	3 832	6 024	2 129	3 954	20 247
1977 — Mars	4 066	5 978	2 320	4 157	20 731
1977 — Desember	4 546	6 869	2 540	4 692	23 204
1978 — Mars	4 773	6 980	2 749	4 916	23 315
Endring i perioden					
1976 Januar/desember	499	759	222	299	3 002
1977 » »	714	845	411	738	2 957
1977 1. kvartal	234	-46	191	203	484
1978 » »	227	111	209	224	111

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 19. Sparebankenes likviditet¹⁾ (Mill. kroner)

Ved utgangen av måneden	Primær- likvider (1)	Pliktige primær- likvi- der ²⁾ (2)	Lån i Norges Bank (3)	Frie primærlikvider (1-2-3)		Netto innskudd i utenlandske banker (6)	Netto innskudd i forretn.- banker (7)
				I alt (4)	I % av forv.kap. (5)		
1975 Desember	493	505	134	-146	-0,4	5	1 987
1976 Mars	473	515	121	-163	-0,4	10	1 755
Juni	543	544	137	-138	-0,2	41	2 299
September	962	875	275	-188	-0,3	57	1 840
Desember	1 265	1 264	176	-175	-0,4	19	1 459
1977 Januar	1 682	1 621	295	-234	-0,6	13	1 455
Februar	1 652	1 639	187	-174	-0,4	15	1 104
Mars	1 706	1 659	457	-410	-1,0	50	1 236
April	1 638	1 681	303	-346	-0,8	14	1 253
Mai	2 068	2 072	775	-779	-1,9	64	1 128
Juni	2 064	2 097	235	-268	-0,6	23	1 345
Juli	2 378	2 348	436	-406	-0,9	83	1 364
August	2 261	2 371	505	-614	-1,4	16	912
September	2 308	2 386	363	-441	-1,0	13	1 089
Oktober	2 418	2 418	171	-171	-0,4	10	1 662
November	2 829	2 875	840	-886	-1,9	126	1 162
Desember	2 472	2 895	539	-961	-2,1	140	992
1978 Januar	2 103	2 132	609	-638	-1,4	83	1 658
Februar	2 044	2 128	460	-544	-1,2	54	1 222
Mars	2 062	2 137	584	-659	-1,4	138	1 627
Endring i perioden				(Prosentpoeng)			
1976 Januar/desember	772	759	42	-29	-0,0	14	-528
1977 » »	1 207	1 631	363	-786	-1,7	121	-467
1977 1. kvartal	441	395	281	-235	-0,6	31	-223
1978 »	-410	-758	45	302	0,7	-2	635

1) Se note 1, tabell 13.

2) Se note 2, tabell 7.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 20. Balanse for statsbanker¹⁾ (Mill. kroner)

	31/12-76	31/3-77	30/6-77	30/9-77	31/12-77	31/3-78
Kassebeholdning og bankinnskudd	884	864	1 265	1 306	1 371	1 675
Utlån i alt	45 038	46 947	51 095	51 990	55 377	58 528
Herav:						
Til publikum	43 985	45 994	48 542	50 189	52 717	56 142
Andre fordringer på statskassen	1 056	1 456	1 606	1 606	1 606	1 606
Andre aktiva	712	902	2 154	2 402	899	1 132
Aktiva i alt	47 690	50 169	56 120	57 304	59 253	62 941
Ihendehaverobligasjonslån						
Herav:						
I norske kroner	5 229	5 415	6 106	6 149	6 113	6 753
I utenlandsk valuta	2 240	2 438	4 210	4 210	5 649	6 480
Andre lån	37 084	38 097	40 007	40 940	43 207	44 306
Aksjekapital, fond m.v.	2 637	3 045	3 191	3 193	3 653	3 788
Andre passiva	500	1 174	2 606	2 812	631	1 614
Passiva i alt	47 690	50 169	56 120	57 304	59 253	62 941

1) Eksklusive Postgiro og Postsparebanken, f.o.m. 1/1 1978 er A/S Låneinstituttet for strukturrasjonalisering — Strukturfinans — gått inn i Den norske Industribank A/S.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 21. Balanse for private kredittforetak (Mill. kroner)

	30/9 1976	31/12 1976	31/3 1977	30/6 1977	30/9 1977	31/12 1977
Kassebeholdning og bankinnskudd	1 426	1 495	1 672	2 581	2 910	2 624
Utlån i alt ¹⁾	13 952	14 992	15 808	16 585	17 416	19 465
Herav fra institusjoner som finansierer:						
a) Realkreditt	5 050	5 418	5 560	5 781	6 023	6 393
b) Skip	5 367	5 618	5 839	6 048	6 306	7 511
Andre aktiva	266	381	297	201	330	309
Aktiva i alt²⁾	15 470	16 598	17 507	19 097	20 386	22 128
Ihendehaverobligasjonslån	14 313	15 085	16 139	17 727	18 941	20 479
Annen gjeld	176	432	221	173	202	228
Kapital, fond m.v.	981	1 081	1 147	1 197	1 243	1 421
Passiva i alt	15 470	16 598	17 507	19 097	20 386	22 128

1) Før avskrivning. 2) Etter avskrivning.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 22. Balanse for private finansieringsselskaper (Mill. kroner)

	30/9 1976	31/12 1976	31/3 1977	30/6 1977	30/9 1977	31/12 1977
Bankinnskudd	239	183	135	165	128	174
Utlån til publikum ¹⁾	2 909	3 096	3 178	3 252	3 355	3 345
Utlån til andre sektorer	686	679	733	722	773	817
Andre aktiva	1 615	1 092	1 069	1 068	1 067	1 149
Aktiva i alt²⁾	5 359	4 956	5 008	5 102	5 217	5 377
Lån i norske finansinstitusjoner	573	599	595	617	535	559
Andre innenlandske lån	3 116	2 944	2 688	2 807	3 021	3 346
Lån i utlandet	190	155	138	119	114	110
Kapital, fond m.v.	474	628	647	663	677	672
Andre passiva	1 006	630	940	896	870	690
Passiva i alt	5 359	4 956	5 008	5 102	5 217	5 377

1) Før avskrivning. 2) Etter avskrivning.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 23. Balanseutdrag for livsforsikringsselskaper (Mill. kroner)

	30/9 1976	31/12 1976	31/3 1977	30/6 1977	30/9 1977	31/12 1977
Aktiva:						
Kassebeholdning og bankinnskudd	151	267	395	280	244	339
Statsobligasjoner	1 753	1 748	1 705	1 648	1 581	1 523
Statsgaranterte obligasjoner	156	157	192	236	236	236
Andre norske ihendehaverobligasjoner	5 905	6 082	6 368	6 790	7 107	7 420
Utlån til publikum	10 055	10 341	10 634	10 828	11 070	11 350
Utlån til andre sektorer	341	396	435	446	393	487
Andre spesifiserte aktiva	1 241	1 235	1 271	1 300	1 325	1 475
Balanseutdrag i alt	19 602	20 226	21 000	21 528	21 956	22 830

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 24. Balanseutdrag for skadeforsikringsselskaper (Mill. kroner)

	30/9 1976	31/12 1976	31/3 1977	30/6 1977	30/9 1977	31/12 1977
Kassebeholdning og bankinnskudd	1 316	1 390	1 452	1 452	1 577	1 683
Stats- og statsgaranterte obligasjoner	2	2	2	1	1	1
Andre norske ihendehaverobligasjoner	133	105	127	136	119	132
Utlån til publikum	2 387	2 442	2 551	2 555	2 643	2 603
Utlån til andre sektorer	397	478	479	510	561	704
Andre spesifiserte aktiva	1 683	1 847	1 810	1 881	1 911	1 841
Aktiva i alt	5 918	6 264	6 421	6 535	6 812	6 964

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 25. Nettoemisjoner av norske ihendehaverobligasjoner fordelt på långivere
(Mill. kroner)

	30/9 1976	31/12 1976	31/3 1977	30/6 1977	30/9 1977	31/12 1977
Folketrygdfondet	11 252	11 615	11 544	11 693	11 871	12 338
Postsparebanken og Postgiro	4 564	4 576	4 642	4 682	4 660	4 523
Livsforsikringselskaper	7 814	7 987	8 265	8 674	8 924	9 179
Forretningsbanker	10 897	11 309	11 534	12 500	12 866	14 152
Sparebanker	8 249	8 724	9 019	9 586	10 114	10 927
Norges Bank	2 547	2 483	2 128	2 112	2 593	1 477
Andre	4 289	4 373	4 708	4 669	4 499	4 817
I alt ¹⁾	49 612	51 067	51 840	53 916	55 527	57 413

1) Her satt lik den samlede ihendehaverobligasjonsgjeld i norske kroner.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 26. Kreditt-tilførsel til private og kommuner (Mill. kroner)

	1.—4. kvartal		Budsjett-tall for 1978 fra nasjonalbudsj. for 1978	Budsjett-tall for 1978 fra revidert nasjonal- budsjett for 1978
	1976	1977		
Forretningsbanker	4 383	5 702	8 200	2 700 ³⁾
Sparebanker	3 523	4 106		2 700 ³⁾
Private finansieringsselskaper	344	249	325	75
Forsikring	1 330 ¹⁾	1 330 ¹⁾	1 575	1 350
Herav:				
Livsforsikring	1 060	1 018	1 300	1 200
Skadeforsikring	262	261	275	150
Statsbanker m.v. ²⁾	7 069	9 264	10 800	10 600
Kredittforeninger o.l.	3 198	2 976	3 050	4 150
Obligasjonsmarkedet	1 093	250		
Samlet spesifisert kreditt-tilførsel fra innenlandske kilder	20 940	23 877	23 950	21 975
Direkte kapitalinngang fra utlandet	14 830	16 146	—50	8 450
Herav:				
Rederier	4 479	4 610	2 900	2 800
Regulert kapitalinngang til andre private og kommuner	1 420	1 748	2 000	1 500
Kapitalinngang hovedsakelig til oljevirkksomhet	7 179	7 804	—7 450	1 150
Andre kortsiktige kapitaltransaksjoner og statistiske feil	1 752	1 984	2 500	3 000
Samlet spesifisert kreditt-tilførsel	35 770	40 023	23 900	30 425

1) Norges Banks anslag.

2) Inklusive Postgiro, Postsparebanken og Norges Bank.

3) Hertil kommer spesialkvote på 400 mill. kroner for de to bankgruppene til sammen.

Tabell 27a. Endringer i publikums likviditet (Mill. kroner)

Likviditetstilførsel (+) Inndragning (-)	1/1-31/12		1/1-31/3		Siste 12 mndr. pr. 31/3	
	1976	1977	1977	1978	1977	1978
A. Sentralmyndighetenes inntektsoverskudd m.v. ¹⁾ (-)	-1 174	510	-732	-3 025	1 235	-1 783
B. Sentralmyndighetenes låne- transaksjoner ²⁾	10 788	11 669	2 819	3 326	10 438	12 176
Herav:						
Statsbankenes utlånsøkning	6 820	8 731	2 009	2 618	7 244	9 340
C. Forretnings- og sparebankenes kreditt-tilførsel ³⁾ (+) og inntektsoverskudd (-)	11 451	13 119	2 600	660	12 156	11 179
Herav:						
Forretningsbankenes utlånsøkning	4 383	5 702	2 273	1 667	5 039	5 096
Sparebankenes utlånsøkning	3 523	4 106	878	550	3 792	3 778
D. Økning i skattefrie fonds- avsetninger og banksparing med skattefradrag (-)	-409	-549	-42	-74	-422	-581
E. Publikums netto valutasalg til bankene	-4 831	-8 806	-2 570	-365	-5 588	-6 601
F. Uspesifisert tilførsel inkl. statistiske feil	-687	710	1 387	278	-109	-399
G. Endring i publikums likviditet i alt (A+...+F)	15 138	16 653	3 462	800	17 710	13 991
Herav:						
Sedler og mynt	1 865	1 832	-472	-1 311	1 904	993
Innskudd på anfordring	2 906	3 159	2 519	620	5 263	1 260
Ubenyttede kassekreditter og byggelån	1 795	1 080	-719	-516	1 547	1 283
Tidsinnskudd ekskl. banksparing med skattefradrag	8 572	10 582	2 134	2 007	8 996	10 455
H. Endring i publikums likviditet i prosent av likviditetsmassen	17,1	16,0	3,3	0,7	19,8	13,0

Merk: Publikum er i prinsippet definert som andre innenlandske sektorer enn staten, sosiale trygder og banker.

1) Omfatter den del av statens overskudd for lånetransaksjoner og statsbankenes inntektsoverskudd som gir innenlandsk likviditetsvirkning, trygdeforvaltningens inntektsoverskudd samt økning i innestående på skattekonti i banker og Postgiro. Fra anslaget over statens inntektsoverskudd har en, for å komme fram til den innenlandske likviditetsvirkning, korrigert for statens netto renter og stonader til utlandet. Trygdeforvaltningens inntektsoverskudd er antatt å svare tilnærmet til fondsopplegg i folketrygden (inkl. ufordelte renteinntekter) og økning i Rikstrygdeverkets plasseringer i form av kontolån til statskassen og innskudd på Postgiro. Økning i Folketrygd-

fondet som følge av innlemming av andre trygder er holdt utenfor.

2) Omfatter publikums nettokjøp av stats- og statsbankobligasjoner (-), Folketrygdfondets nettokjøp av 515-obligasjoner (+), statsbankenes utlånsøkning (+), statens spesifiserte utlånsøkning og aksjekjøp (+), kontolån til statskassen fra publikum (-) og kreditt-tilførsel fra Norges Bank, Postgiro og Postsparebanken (+).

3) Omfatter bankenes nettokjøp av 515-obligasjoner, økning i utlån og økning i ubenyttede kassekreditter og byggelån.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå, Norges Bank samt diverse spesialoppgaver.

Tabell 27b. Sammensetningen av publikums likviditet¹⁾ (Mill. kroner)

Beholdningstall ved utgangen av perioden	Sedler og mynt	Innskudd på anfordring	Ubenyttede kassekreditter og byggelån	Sum	Tidsinnskudd	Publikums likviditet i alt	Endring siste 12 mndr. i publikums likviditet i alt	
							Beløp	%
1975 Desember	12 392	16 264	11 868	40 524	48 210	88 734	11 793	15,3
1976 Januar	12 178	17 720	12 571	42 469	49 132	91 601	14 250	18,4
Februar	12 090	16 995	11 976	41 056	49 808	90 869	12 473	15,9
Mars	11 881	16 426	11 397	39 704	49 920	89 624	11 210	14,3
April	12 193	17 203	11 447	40 843	50 977	91 820	13 772	17,6
Mai	12 483	16 302	11 444	40 229	50 952	91 181	13 273	17,0
Juni	12 865	18 802	11 933	43 600	51 523	95 123	13 470	16,5
Juli	12 883	18 383	12 523	43 789	52 593	96 382	13 620	16,5
August	12 587	18 263	12 605	43 455	53 432	96 887	12 983	15,5
September	13 271	18 059	12 688	44 018	52 688	96 706	11 645	13,7
Oktober	13 819	19 310	13 472	46 601	53 911	100 512	14 047	16,2
November	13 466	18 500	13 499	45 465	53 338	98 803	13 249	15,5
Desember	14 257	19 170	13 663	47 090	56 782	103 872	15 138	17,1
1977 Januar	13 848	20 901	13 857	48 606	57 719	106 325	14 724	16,1
Februar	13 756	19 720	13 513	46 989	59 040	106 029	15 160	16,7
Mars	13 785	21 689	12 944	48 418	58 916	107 334	17 710	19,8
April	13 824	20 418	12 816	47 058	60 259	107 317	15 497	16,9
Mai	13 808	19 642	13 070	46 520	59 860	106 380	15 199	16,7
Juni	14 520	22 167	12 925	49 612	61 201	110 813	15 690	16,5
Juli	14 434	21 512	14 013	49 959	62 519	112 478	16 096	16,7
August	14 396	21 353	14 072	49 821	63 905	113 726	16 839	17,4
September	15 217	21 059	13 951	50 227	63 648	113 875	17 169	17,8
Oktober	15 280	22 680	14 977	52 937	65 466	118 403	17 891	17,8
November	15 203	21 322	15 023	51 548	63 652	115 200	16 397	16,6
Desember	16 089	22 329	14 743	53 161	67 364	120 525	16 653	16,0
1978 Januar	15 442	23 493	15 016	53 951	68 536	122 487	16 162	15,2
Februar	15 257	21 546	14 801	51 604	69 516	121 121	15 092	14,2
Mars	14 778	22 949	14 227	51 954	69 371	121 325	13 991	13,0

¹⁾ Eksklusive banksporing med skattefradrag og Folketrygdfondets innskudd på termin.

Tabell 28. Forretningsbanker. Rente- og provisjonssetter på nye utlån i norske kroner (Prosent p.a.)¹⁾

	Vekslar		Utlån mot avbet.kontr.		Kassakreditter		Byggelån		Andre utlån				Utlån i alt		
	Rente	Provisjon	Rente	Provisjon	Rente	Provisjon	Rente	Provisjon	Under 1 år		Over 1 år		Rente	Provisjon	
									Rente	Provisjon	Rente	Provisjon			
1. kvartal 1977															
Lavest	8,1	1,0	9,8	0,5	6,9	0,7	7,5	1,3	7,9	0,0	7,6	0,0	7,7	0,4	
Høyest	9,6	1,9	10,7	1,8	7,6	1,7	8,1	1,6	10,3	1,8	10,3	1,2	9,7	1,6	
2. kvartal 1977															
Lavest	8,1	1,0	9,8	0,5	7,0	0,7	7,5	1,3	7,9	0,0	7,6	0,0	7,7	0,4	
Høyest	9,6	1,9	10,8	1,8	7,6	1,7	8,1	1,6	10,3	1,8	10,8	1,5	9,9	1,6	
3. kvartal 1977															
Lavest	8,1	1,0	9,8	0,5	7,0	0,7	7,5	1,3	7,9	0,0	7,6	0,0	7,7	0,4	
Høyest	9,6	1,9	10,8	1,8	7,9	1,8	8,1	1,6	10,4	1,8	10,9	1,5	10,0	1,6	
4. kvartal 1977															
Lavest	8,5	0,8	10,4	0,6	7,4	0,7	7,8	1,3	8,1	0,0	7,9	0,0	8,1	0,4	
Høyest	9,8	1,7	11,3	1,7	8,5	1,7	8,4	1,6	10,9	1,8	11,4	1,5	10,5	1,6	
1. kvartal 1978															
Lavest	9,9	1,3	11,8	0,4	8,5	0,9	8,8	1,4	9,5	0,0	9,1	0,0	9,2	0,5	
Høyest	11,2	1,8	12,7	1,7	9,1	1,7	9,2	1,6	12,5	1,5	12,5	1,4	11,6	1,6	
Engangsprovisjon: (Prosent av lånebeløp)															
1. kvartal 1977															
Lavest		0,2		0,2		0,2		0,2		0,1		0,2		0,2	
Høyest		0,5		0,9		0,7		0,5		0,5		0,7		0,7	
1. kvartal 1978															
Lavest		0,1		0,2		0,2		0,2		0,1		0,2		0,2	
Høyest		0,5		0,8		0,7		0,5		0,5		0,7		0,7	

1) Rente- og provisjonssettsene er veide glennomsnitt av det de enkelte banker oppgir som vanlig laveste, henholdsvis høyeste sats for de forskjellige arter av utlån. Oppgavene fra bankene er for øvrig beheftet med en viss usikkerhet, og små endringer i tallene må ikke tillegges noen vekt. Se for øvrig kommentarene i artikkel i Penger og Kredit nr. 2/1978.

Tabell 29. Sparebanker. Rente- og provisjonssetser på nye utlån i norske kroner (Prosent p.a.)¹⁾

	Veksler		Utlån mot avbet.kontr.		Kassekreditter		Byggeolån		Under 1 år		Over 1 år		Utlån i alt	
	Rente	Provisjon	Rente	Provisjon	Rente	Provisjon	Rente	Provisjon	Rente	Provisjon	Rente	Provisjon	Rente	Provisjon
1. kvartal 1977														
Lavest	8,7	0,6	9,5	0,3	7,0	0,9	7,2	1,2	8,3	0,0	7,6	0,0	7,5	0,3
Høyest	9,3	1,1	10,1	1,3	7,8	1,4	7,4	1,4	9,8	1,1	9,7	1,1	9,2	1,3
2. kvartal 1977														
Lavest	8,7	0,6	9,5	0,3	7,0	0,9	7,2	1,2	8,3	0,0	7,6	0,0	7,5	0,3
Høyest	9,4	1,1	10,1	1,3	7,8	1,4	7,4	1,4	9,9	1,1	9,8	1,1	9,3	1,3
3. kvartal 1977														
Lavest	8,7	0,6	9,5	0,3	7,0	0,9	7,3	1,2	8,3	0,0	7,6	0,0	7,6	0,3
Høyest	9,4	1,1	10,1	1,3	7,8	1,4	7,5	1,4	9,9	1,1	9,9	1,0	9,3	1,3
4. kvartal 1977														
Lavest	9,2	0,7	10,1	0,3	7,3	1,0	7,5	1,2	8,3	0,0	7,9	0,0	7,8	0,3
Høyest	10,0	1,2	10,7	1,4	7,9	1,4	7,7	1,4	10,5	1,4	10,4	1,2	9,8	1,3
1. kvartal 1978														
Lavest	10,6	0,8	12,1	0,3	8,5	0,8	8,3	1,2	9,7	0,0	8,9	0,0	8,9	0,3
Høyest	11,5	1,4	12,6	1,5	9,3	1,4	8,6	1,4	12,3	0,4	12,2	0,5	11,3	1,4
Engangsprovisjon: (Prosent av lånebeløp)														
1. kvartal 1977														
Lavest		0,1		0,2		0,0		0,0		0,1		0,1		0,1
Høyest		0,5		0,9		0,5		0,4		0,5		0,7		0,6
1. kvartal 1978														
Lavest		0,1		0,2		0,1		0,1		0,2		0,2		0,2
Høyest		0,5		0,8		0,5		0,5		0,6		0,6		0,6

1) Se fotnote til tabell 28.

Tabell 30. Forretningsbanker. Rentesatser på nye bankinnskudd fra kunder i norske kroner (Prosent p.a.)¹⁾

	Folio innskudd	Lønns-konti	Oppsigelse		Termin-innskudd	"Andre vilkår"		Bundne innskudd	Innskudd i alt
			3 og 6 mndr.	12 mndr.		Under 1 år	1 år og over		
3. kvartal 1977									
Lavest	0,0	3,0	4,02)	6,02)	6,2	5,7	5,9	6,02)	4,2
Høyest			8,0	10,2	7,9		..
4. kvartal 1977									
Lavest	0,0	3,0	4,02)	6,02)	6,2	5,7	6,0	6,02)	4,2
Høyest			7,9	10,2	8,3		..
1. kvartal 1978									
Lavest	0,1	3,1	5,0	7,5	7,6	6,6	7,1	7,5	5,1
Høyest	1,7	3,8	5,0	7,5	8,7	10,8	9,5	7,5	7,0

Tabell 31. Sparebanker. Rentesatser på nye bankinnskudd fra kunder i norske kroner (Prosent p.a.)¹⁾

	Folio innskudd	Lønns-konti	Oppsigelse		Termin-innskudd	"Andre vilkår"		Bundne innskudd	Innskudd i alt
			3 og 6 mndr.	12 mndr.		Under 1 år	1 år og over		
3. kvartal 1977									
Lavest	0,1	3,0	4,02)	6,02)	3,9	4,9	5,7	6,02)	4,3
Høyest			6,8	8,2	7,6		..
4. kvartal 1977									
Lavest	0,3	3,0	4,02)	6,02)	6,0	5,2	5,7	6,02)	4,5
Høyest			7,1	8,5	8,0		..
1. kvartal 1978									
Lavest	0,4	3,3	5,1	7,5	7,6	6,5	7,5	7,5	5,6
Høyest	2,0	3,8	5,1	7,5	8,3	9,7	9,4	7,5	6,0

1) Se fotnote til tabell 28. 2) Den tidligere normering av innskuddsrentene ble opphevet i begynnelsen av desember 1977. Det er i denne tabellen antatt at de normerte renter gjaldt fram til utgangen av 4. kvartal 1977.

Tabell 32. Rente- og kreditprovisjonsinntekter i prosent av midlere trukne utlån til norske låntakere (Prosent p.a.)

	Veksler		Utlån mot avbetalingskontrakter		Kassekreditt		Byggelån		Andre utlån med løpetid 1 år og over		Utlån i alt					
	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)				
							I alt	Herav med kon- verteringssti- sagn fra statens boligbanker	Andre utlån med løpetid under 1 år							
Forretningsbanker:																
1975	8,3	10,4	9,2	10,3	7,6	10,9	7,4	9,2	6,8	7,9	11,4	12,1	7,8	8,0	8,0	9,5
1976	8,5	11,0	10,0	11,4	7,9	11,2	7,7	9,9	6,9	8,7	8,8	9,3	8,4	8,7	8,2	9,8
1977	9,6	12,5	9,6	11,0	8,1	11,5	7,9	10,3	7,1	9,5	9,8	10,5	8,8	9,0	8,6	10,2
Sparebanker:																
1975	9,4	10,9	9,3	10,0	8,0	10,2	6,9	8,2	6,8	7,8	7,4	7,9	7,9	8,0	7,8	8,3
1976	9,6	11,1	9,4	10,2	8,1	10,7	7,1	9,0	7,0	8,6	8,2	8,7	8,4	8,5	8,2	8,9
1977	9,6	11,3	9,8	10,7	8,1	10,9	7,3	9,3	7,1	9,1	8,2	8,8	8,6	8,8	8,4	9,1

(1) Renter

(2) Renter og kreditprovisjon samlet.

Tabell 33. Renteutgifter i prosent av midlere innskudd fra norske kunder (Prosent p.a.)

	Folioinnskudd		Lønnskonti		Oppsigelse		Termin-		"Andre vilkår"		Innskudd i alt	
	(1)	(2)	(1)	(2)	3 og 6 mndr.	12 mndr.	innskudd	innskudd	Under 1 år	1 år og over	Bundne innskudd	i alt
Forretningsbanker:												
1975	1,1		1,7		3,6	5,5	6,3		7,4		8,2	4,8
1976	1,2		1,7		3,8	5,7	6,7		7,1		6,6	4,7
1977	1,3		2,0		3,9	5,7	7,4		8,1		8,4	5,2
Sparebanker:												
1975	0,7		2,1		3,7	5,5	6,1		6,6		7,1	4,3
1976	0,8		2,1		3,9	5,8	6,4		6,5		6,8	4,5
1977	1,2		2,2		3,9	5,8	6,6		7,0		6,8	4,6

Tabell 34. Livsforsikringselskaper. Gjennomsnittlige rentesatser etter utlånsform pr. 31. desember (Prosent p.a.)

	Pantelån		Poliselån	Andre utlån	Utlån i alt
	I alt	Herav til boligformål			
Alle utlån:					
1972	6,4	6,0	6,2	6,4	6,4
1973	6,5	6,0	6,5	6,6	6,5
1974	7,0	6,5	7,5	7,3	7,1
1975	7,3	6,8	7,5	7,4	7,3
1976	7,6	7,3	7,5	7,8	7,7
Nye utlån:					
1976					
Lavest	7,8	7,5	7,5	7,5	7,8
Høyest	8,6	8,4	7,8	9,8	8,8
1977					
Lavest	9,3	9,0	9,3	9,0	9,2
Høyest	9,5	9,1	9,3	10,6	9,7

Norges Bank Oslo

	<i>Postadresse</i>	<i>Telefon</i>	<i>Telex</i>
Hovedsetet	Postboks 336 Sentrum, Oslo 1	(02) 41 21 20	11369 nbank n
Valutaavdelingen	Postboks 735 Sentrum, Oslo 1	(02) 41 01 50	11375 nbfdp n

Norges Banks seddel- og myntproduksjon

Norges Banks Seddeltrykkeri	Nedre Slottsgt. 1 b, Oslo 1	(02) 42 70 80	
Den Kongelige Mynt	Postboks 53, 3601 Kongsberg	(034) 31-186	17211 mynt n

Norges Banks avdelinger

Arendal	Postboks 23, 4801 Arendal	(041) 21555	19760 nba n
Bergen	Postboks 699, 5001 Bergen	(05) 2137 20	42155 nbber n
Bodø	Postboks 327, 8001 Bodo	(081) 21060	64353 nbbo n
Drammen	Postboks 86, 3001 Drammen	(03) 83 74 91	19790 nbd n
Fredrikstad	Postboks 158, 1601 Fredrikstad	(032) 16575	19820 nbfd n
Gjøvik	Postboks 12, 2801 Gjøvik	(061) 75100	19830 nbjk n
Halden	Postboks 97, 1751 Halden	(031) 84564	19840 nbhdn n
Hamar	Postboks 115, 2301 Hamar	(065) 27754	19860 nbhm n
Hammerfest	Postboks 55, 9601 Hammerfest	(084) 11344	64354 nbhf n
Haugesund	Postboks 233, 5501 Haugesund	(047) 28500	42893 nbhd n
Kristiansand S.	Postboks 204, 4601 Kristiansand S.	(042) 23070	19880 nbch n
Kristiansund N.	Postboks 80, 6501 Kristiansund N.	(073) 72911	55261 nbcs n
Larvik	Postboks 140, 3251 Larvik	(034) 81300	19890 nbl n
Lillehammer	Postboks 208, 2601 Lillehammer	(062) 50045	11834 nblil n
Skien	Postboks 87, 3701 Skien	(035) 27540	18107 nbsk n
Stavanger	Postboks 18, 4001 Stavanger	(045) 20000	33047 nbsta n
Tromsø	Postboks 475, 9001 Tromsø	(083) 81624	64141 nbtrm n
Trondheim	Postboks 564, 7001 Trondheim	(075) 28060	55056 nbtrh n
Vardø	Postboks 68, 9951 Vardø	(085) 87621	64355 nbvar n
Ålesund	Postboks 380, 6001 Ålesund	(071) 21710	42894 nbaal n

